

170.12
K 210
7.3

การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเหตุผลเชิงจริยธรรมในการสอนจริยธรรม
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ
กับการสอนตามคู่มือครู

ปริญญานิพนธ์

ของ

สมศิริ ปลื้มจิตต์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการมัธยมศึกษา

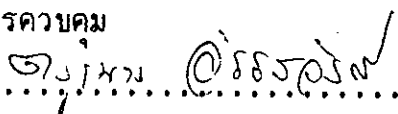
เมษายน 2534

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

174612.

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบ ได้พิจารณาปัญหานี้นั้นแล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอก
การมัธยมศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

.... ประธาน

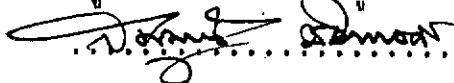
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เนตร อักษรสวัสดิ์)

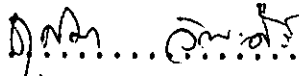
.... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ ชิตพงศ์)

คณะกรรมการสอบ

.... ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เนตร อักษรสวัสดิ์)

.... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ ชิตพงศ์)

.... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ดร.ชุตินา วัฒนาศิริ)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปัญหานี้นั้นเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการมัธยมศึกษา ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ ดร.สมพร บัวทอง)

วันที่.....๓๐.....เดือน.....พฤษภาคม.....พ.ศ. 2534

ประกาศคุณูปการ

คุณประโยชน์อันเกิดจากปฏิญานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณบิดามารดา ครูอาจารย์และผู้มีอุปการะคุณทุกท่าน

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความอนุเคราะห์และให้คำปรึกษาแนะนำอย่างดียิ่ง จากผู้ช่วยศาสตราจารย์ตรูเนตร อัชชวลลิตี ประธานกรรมการที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ ชิตพงศ์ กรรมการที่ปรึกษา ดร. ชุติมา วัฒนาศิริ ที่กรุณาร่วมเป็นกรรมการ สมทบในการสอบปากเปล่า และศาสตราจารย์ ดร. ดวงเดือน พันธุมนาวิน ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถามวัดความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบคุณ อาจารย์สมหมาย เอมสมบัติ ผู้อำนวยการ อาจารย์สังวาลย์ สุนทรลัจ ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ อาจารย์ลายนิล ปางสุข หัวหน้าหมวดวิชาสังคมศึกษา อาจารย์กิตติยา ปฐมเทศะกุล อาจารย์บุษบา ตระกูลลัจจาวัตถ์ อาจารย์สุกัญญา เขยวัฒนา และอาจารย์โรงเรียนสตรีวิทยาทุกท่าน ที่กรุณาให้ความร่วมมือในการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณ คุณมนัส สังข์คร ที่กรุณาจัดพิมพ์และให้ความสะดวกในการจัดพิมพ์ ปฏิญานิพนธ์ฉบับนี้

ปฏิญานิพนธ์ฉบับนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมูลนิธิศรีนครินทร์วิโรฒ ประสานมิตร ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

ขอขอบพระคุณ-คุณพ่อ คุณแม่ คุณน้า ญาติพี่น้องทุกท่าน รวมทั้งอาจารย์มาลี นิโยธาสุมุท อาจารย์ทิพย์วรรณ หอมกระหลบ และคุณพรทิพย์ ทูลไพรัตน์ ที่ให้คำปรึกษา และเป็นกำลังใจในการทำปฏิญานิพนธ์มาโดยตลอด

ผู้วิจัยซาบซึ้งในความกรุณาของทุกท่านที่มีส่วนทำให้ปฏิญานิพนธ์สำเร็จไปด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

สมศิริ ปลื้มจิตต์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	4
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	5
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	5
คำนิยามศัพท์เฉพาะ	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมและทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม	10
ความสำคัญของเหตุผลเชิงจริยธรรมและวิธีการยกระดับเหตุผลเชิง	
จริยธรรม	19
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิธีการและวิธีสร้างเสริมจริยธรรม	23
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีและหลักการของการใช้บทบาทสมมติใน	
การเรียนการสอน	29
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ	53
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนจริยธรรมในโรงเรียน	55
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดเหตุผลเชิงจริยธรรมในประเทศและ	
ต่างประเทศ	57
สมมติฐานการวิจัย	61

3	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	62
	ประชากร	62
	กลุ่มตัวอย่าง	62
	แบบแผนการทดลอง	63
	วิธีดำเนินการทดลอง	64
	เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง	65
	การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	70
4	การวิเคราะห์ข้อมูล	74
	สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	74
	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	75
5	สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	78
	✓ ความมุ่งหมายของการวิจัย	78
	✓ สมมติฐานของการวิจัย	78
	วิธีดำเนินการวิจัย	79
	การวิเคราะห์ข้อมูล	80
	สรุปผลการทดลอง	81
	อภิปรายผล	81
	ข้อเสนอแนะ	86

บทที่	หน้า
บรรณานุกรม	89
ภาคผนวก	98
ประวัติย่อของผู้วิจัย	167

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

1	แสดงเหตุผลเชิงจริยธรรม 6 ชั้นแบ่งเป็นสามระดับในทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก	17
2	แบบแผนการทดลอง	63
3	เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาหลังการทดลองของกลุ่มการสอนโดยใช้บทบาทสมมุติกับการสอนตามคู่มือครู	75
4	เปรียบเทียบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมหลังการทดลองของกลุ่มการสอนโดยใช้บทบาทสมมุติกับกลุ่มการสอนตามคู่มือครู	76
5	การเปรียบเทียบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมก่อนการทดลองและหลังการทดสอบของกลุ่มที่สอนโดยใช้บทบาทสมมุติ	77
6	ค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความยากง่ายมาตรฐาน (s) ที่ได้จากการวิเคราะห์แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาส่วนที่เกี่ยวกับจริยธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	101
7	ค่าอำนาจจำแนก (t) เป็นรายชื่อ แบบสอบถามวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	102

บทนำ

ภูมิหลัง

เนื่องจากความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้สมาชิกในสังคมมีความต้องการมีชีวิตที่สะดวกสบายให้แก่ตนเองมากขึ้น แต่จำนวนทรัพยากรที่มีจำกัด จึงทำให้คนต้องดิ้นรนต่อสู้กับสภาพแวดล้อมที่ขาดคุณภาพ เช่น การขาดแคลนที่อยู่อาศัย ปัญหาอาชญากรรม มลภาวะเป็นพิษ การแข่งขันชิงดีชิงเด่นกัน ฯลฯ ดังที่พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2531 : 10) กล่าวไว้ว่า ความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้เกิดความไม่สมดุลระหว่างความต้องการของประชาชนกับจำนวนทรัพยากร จึงเป็นผลให้เกิดการกระทำที่บุคคลหาผลประโยชน์ของตนเองเพื่อต้องการความสบายโดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น และส่วนรวม ทั้งนี้โดยมีสาเหตุสำคัญเนื่องจากมิได้มีการพัฒนาความเจริญทางด้านจิตใจควบคู่ไปกับการพัฒนาความเจริญทางด้านวัตถุ และจากการที่ค่านิยมของคนไทยกำลังจะเปลี่ยนแปลงจากที่เคยยกย่องคนที่มีคุณธรรมประจำใจสูงมายกย่องคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีร่ำรวย (มานิช ตันชวณิช. 2523 : 42) ทำให้เยาวชนเกิดความสับสนในการตัดสินใจที่จะเลือกทำพฤติกรรมใด ๆ โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม

เนื่องจากจริยธรรมเป็นพฤติกรรมของบุคคลในสังคมที่ได้รับการสนับสนุนว่าพฤติกรรมนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เหมาะสมและให้มีการถ่ายทอดไปสู่รุ่นหลังเพื่อความสงบสุขของสังคม ชุมชนใดที่บุคคลมีจริยธรรมสูงเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงความเจริญทางด้านจิตใจ และพฤติกรรมของสังคมนั้น ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2522 : 3 - 5) แบ่งจริยธรรมเป็น 4 ประเภท ประกอบด้วย

ความรู้เชิงจริยธรรม เป็นความรู้ถึงการกระทำว่าสิ่งใดดีควรกระทำหรือสิ่งใด
ไม่ดีควรยกเว้น พฤติกรรมใดเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ความรู้ทางจริยธรรมนี้จัดเป็น
พื้นฐานขั้นต้นของจริยธรรม

ทัศนคติเชิงจริยธรรม เป็นความรู้ลึกซึ้งของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิง
จริยธรรมต่าง ๆ ว่าตนชอบหรือไม่ชอบลักษณะนั้น ๆ เพียงใด

~~สาเหตุ~~ เหตุผลเชิงจริยธรรม เป็นเหตุผลของบุคคลที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกที่จะประพฤติ
ปฏิบัติพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลนี้แสดงให้เห็นเหตุจูงใจที่อยู่เบื้องหลังของการ
ประพฤติปฏิบัติธรรมนั้น ๆ (Kohlberg. 1975 : 49 - 50)

พฤติกรรมเชิงจริยธรรม เป็นพฤติกรรมที่บุคคลลงมือกระทำ ประพฤติปฏิบัติ
อย่างจริงจัง โดยแสดงออกในด้านที่สังคมนิยมชมชอบ หรือดเว้นพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์
หรือค่านิยมในสังคมนั้น

การพัฒนาจริยธรรมที่ได้ผลต้องกระทำให้ครบทั้ง 4 ประการ จากการศึกษาของ
นักพฤติกรรมศาสตร์ พบว่า บุคคลจะมีพฤติกรรมที่ดี ละเว้นการกระทำชั่วนั้นจะต้องมีความรู้
ด้านกฎเกณฑ์ กติกา ค่านิยมของสังคมของตน ซึ่งหมายถึงส่วนด้านความรู้เชิงจริยธรรม
ถัดมาก็เป็นทัศนคติหรือความรู้ลึกต่อการกระทำต่าง ๆ ส่วนเหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นส่วนที่
สังคมให้ความสำคัญมากขึ้นเพราะเป็นเหตุผลของบุคคลที่จะใช้ตัดสินใจเลือกที่จะประพฤติปฏิบัติ
พฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง แสดงให้เห็นเหตุจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการประพฤติปฏิบัตินั้น ๆ

ในฐานะที่การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพของคนในสังคม รัฐได้
เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาด้านจริยธรรม โดยถือว่าต้องให้เยาวชนได้รับการฝึกหัด
อบรมให้เป็นพลเมืองดีควบคู่ไปกับการศึกษา ดังแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520
(แผนการศึกษาแห่งชาติ. 2520 : 6) ในแนวนโยบายการศึกษาของรัฐ ข้อ 13 ได้
ระบุไว้ว่า "รัฐพึงจัดให้สาระและกระบวนการเรียนรู้ครบถ้วนและกลมกลืนกันระหว่างความ
เจริญงอกงามทางร่างกายและจิตใจ เพื่อการดำรงชีวิตที่สมบูรณ์ตามสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลง
อยู่ตลอดเวลา ดังนั้นในปี พ.ศ. 2525 จึงได้มีการเพิ่มเติมส่วนสำคัญที่ว่าด้วย พุทธศาสนา

และจริยธรรมในหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นการเน้นจุดประสงค์ของวิชาสังคมศึกษา ข้อ 3 ที่ว่า "เพื่อเสริมสร้างให้มีคุณภาพในการดำรงชีวิต มีศีลธรรม คุณธรรมประจำใจและมีคุณสมบัติอันพึงประสงค์ของสังคมไทย" (กรมวิชาการ. 2527 : 1 - 2) ดังนั้นสถาบันการศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาจริยธรรมให้แก่เยาวชน และจากรายงานสรุปผลการอบรมบุคลากรเกี่ยวกับหลักสูตรสังคมศึกษาในส่วนที่ว่าด้วยพุทธศาสนาและจริยธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (กรมวิชาการ. 2528)

พบว่า ปัญหาด้านการเรียนการสอนคือ ครูขาดเทคนิคการสอนที่จะฝึกให้นักเรียนมีหลักเกณฑ์ทางจริยธรรมเพื่อนำไปสู่แนวทางการแก้ปัญหาและหาเหตุผล ฉะนั้นปัญหาที่ตามมาก็คือ นักเรียนซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต มีความบกพร่องทางจริยธรรม ดังนั้นจึงควรช่วยกันอย่างรีบด่วนในการสร้างจริยธรรมให้แก่เยาวชน //

แนวทางในการปลูกฝังจริยธรรมให้กับเด็ก เป็นสิ่งที่ครูจำเป็นต้องศึกษา และต้องอาศัยเทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอนที่จะเข้าใจให้ผู้เรียนเกิดความสนใจกระตือรือร้นมีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกขั้นตอน โดยให้ผู้เรียนรู้จักคิด รู้จักแสดงความคิดเห็น ได้วิจารณ์ และให้เหตุผล ตลอดจนสามารถสรุปผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง อันจะนำไปสู่การปฏิบัติและแก้ไขปัญหาชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพและถูกต้อง (หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2524 : 12) กรมวิชาการ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2523 : 27) เสนอว่า การสอนจริยศึกษาต้องจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับชีวิตเด็กที่ต้องพบพร็อมนั้นก็จัดสภาพแวดล้อมภายในบ้านและโรงเรียนให้เหมาะสม //

"การสอนจริยธรรมให้กับเยาวชนเป็นสิ่งที่ค่อนข้างยาก เพราะธรรมชาติของคนเราไม่ชอบให้สอนกันตรง ๆ ต้องใช้กิจกรรมต่าง ๆ เข้าไปแทรกเป็นสื่อให้เกิดข้อคิด จนกระทั่งเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทิศทางที่พึงปรารถนา (Smith, 1959 : 3) "

การสอนโดยใช้บทบาทสมมติ เป็นวิธีสอนแบบหนึ่งซึ่งเอื้อต่อการเรียนการสอนจริยธรรมโดยจะยึดหลักสถานการณ์หรือบทบาทที่ครูผู้สอนเป็นผู้กำหนดหรือสมมุติขึ้นเองโดยจัดให้สอดคล้องกับเนื้อหาในบทเรียนที่จะสอนหรืออาจเลียนแบบจากการปฏิบัติหรือสถานการณ์

ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน การเรียนการสอนด้วยวิธีนี้ผู้เรียนจะมีโอกาสแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก และบทบาทต่าง ๆ ตามที่ต้องการ (ทีศนา แชนมณี. 2522 : 200 - 201) นอกจากนี้ เขาวพา เดชะคุปต์ ยังให้ความเห็นเกี่ยวกับวิธีสอนแบบนี้ว่า เป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้จากกลุ่ม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบในการเรียนรู้ร่วมกัน และยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกแสดงความคิดเห็นและแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี และการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ ยังเป็นวิธีการหนึ่งในการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรม ทั้งนี้เพราะการนำตนเองเข้าไปอยู่ในบทบาทใดบทบาทหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่บทบาทเดิมของตนแล้วต้องปรับจิตใจและความรู้สึก รวมทั้งพฤติกรรมให้สอดคล้องกับบทบาทนั้น ๆ จะช่วยให้บุคคลนั้นได้รับรู้การตัดสินใจ การคิด เหตุผลและความรู้สึกของคนอื่นได้ดี ซึ่งผลจากการกระทำดังกล่าวอาจทำให้บุคคลเปลี่ยนความรู้ ความคิดที่มีแต่เดิม เปลี่ยนวิธีการหรือหลักการที่ใช้ในการตัดสินใจให้ดีขึ้น/สูงขึ้น (ดวงเดือน พันธุมนาวิน เน้นูแน ประจวบจณิก. 2520 : 12 และโกศล มิคณ. 2524 : 25)

จากแนวคิดดังกล่าว จะพบว่า การสอนจริยธรรมจำเป็นจะต้องให้นักเรียนรู้จักแสดงพฤติกรรมที่มีเหตุผลโดยอาศัยความรู้ทางด้านจริยธรรม ซึ่งจะเห็นได้ว่าการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ เป็นการสอนที่มีกิจกรรมที่ต้องมีการสวมบทบาทสมมติตามสถานการณ์ที่กำหนดและแสดงพฤติกรรมตามบทบาท พร้อมทั้งมีการอภิปรายเสนอแนวคิด เพื่อตัดสินใจด้วยตนเอง ตลอดจนมีการวิเคราะห์และอภิปรายร่วมกัน ย่อมก่อให้เกิดการเรียนรู้ทางด้านจริยธรรมและเหตุผลเชิงจริยธรรมได้เป็นอย่างดี

ดังนั้นการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเหตุผลเชิงจริยธรรมด้วยวิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติกับการสอนตามคู่มือครูว่าจะมีความแตกต่างกันหรือไม่เพียงใด จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนการสอนจริยธรรม

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนจริยธรรมด้วยการสอนโดยใช้บทบาทสมมุติกับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ
2. เพื่อเปรียบเทียบเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนจริยธรรมด้วยการสอนโดยใช้บทบาทสมมุติกับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ
3. เพื่อเปรียบเทียบเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนจริยธรรมด้วยการสอนโดยใช้บทบาทสมมุติก่อนและหลังเรียน

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงผลการเรียนรู้ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเหตุผลเชิงจริยธรรมที่เกิดจากการสอนโดยใช้บทบาทสมมุติกับการสอนตามคู่มือครู ของกรมวิชาการ ซึ่งช่วยให้ครูผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้นำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนด้านจริยธรรม

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสตรีวิทยา เขตพระนคร จังหวัดกรุงเทพมหานคร สังกัดกรมสามัญศึกษา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2533 จำนวน 12 ห้องเรียน รวม 600 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสตรีวิทยา เขตพระนคร จังหวัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้จากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้วิธีจับฉลาก จำนวน 2 ห้องเรียนจาก 12 ห้องเรียน แล้วนำนักเรียนทั้งสองห้องเรียนมาจับฉลากเพื่อแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

2.1 กลุ่มทดลอง จำนวน 50 คน ได้รับการสอนจริยธรรมโดยใช้บทบาทสมมติ

2.2 กลุ่มควบคุม จำนวน 50 คน ได้รับการสอนจริยธรรมด้วยวิธีสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ

3. ระยะเวลาในการทดลอง

ทดลองสอนกลุ่มละ 14 คาบ คาบละ 50 นาที สัปดาห์ละ 4 คาบ คือ

3.1 กลุ่มทดลองได้รับการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ

3.2 กลุ่มควบคุมได้รับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ

4. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาเรื่อง จริยธรรมที่ควรปลูกฝังให้แก่ชาวไทย ซึ่งจริยธรรมที่สำคัญ ๆ ได้แก่ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความสามัคคี ความเสียสละ และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

5. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

5.1 ตัวแปรอิสระที่ใช้ในการวิจัย

5.1.1 การสอนโดยใช้บทบาทสมมติ

5.1.2 การสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ

5.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

5.2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

5.2.2 เหตุผลเชิงจริยธรรม

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. การสอนโดยใช้บทบาทสมมติ หมายถึง การที่ผู้สอนสร้างสถานการณ์และบทบาทสมมติขึ้น ให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามจินตนาการที่ตนคิดว่าควรจะเป็น และถือเอาการแสดงออกทั้งทางความรู้และพฤติกรรมของผู้แสดงมาเป็นหัวข้ออภิปรายในการฝึกให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นและแก้ปัญหาจากสถานการณ์และบทบาทที่แสดงเพื่อสรุปผลการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล

สำหรับขั้นตอนการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ ผู้วิจัยได้ปรับปรุงมาจากขั้นตอนการสอนของทีศนา ขามมณี และเสาวภา เดชะคุปต์ (2519 : 41 - 49) ซึ่งมีขั้นตอนในการสอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการ เป็นขั้นที่ครูทำการแจกแจงและกำหนดขอบเขตของปัญหา กำหนดสถานการณ์และบทบาทสมมติ กำหนดจุดมุ่งหมายที่ต้องการเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจขอบเขตของปัญหาที่จะสอนให้ชัดเจน

ขั้นที่ 2 ขั้นการสอน

2.1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ครูสร้างความสนใจให้นักเรียนอาจมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน โดยจัดสภาพห้องเรียนให้คล้ายคลึงกับสถานการณ์ที่กำหนดขึ้น พร้อมทั้งเปิดเทปบันทึกเสียงบรรยายประกอบสถานการณ์นั้น ๆ

2.2 ขั้นกิจกรรม เป็นขั้นที่ครูจัดกลุ่มผู้เรียนเป็นกลุ่ม ๆ ละ 10 คน โดยแต่ละกลุ่มจะมีทั้งผู้แสดงและผู้สังเกตการณ์ ซึ่งผู้แสดงมีจำนวนเท่ากับบทบาทสมมติที่กำหนดขึ้น นอกนั้นเป็นผู้สังเกตการณ์ในกลุ่มนั้น ๆ โดยครูจะแจกเอกสารกำหนดบทบาทให้แก่ผู้แสดงและเอกสารรูปแบบการสังเกตการณ์ให้แก่ผู้สังเกตการณ์

ขั้นที่ 3 ขั้นการวิเคราะห์และอภิปรายผล ในขั้นนี้ให้นักเรียนอภิปรายผลร่วมกัน การอภิปรายผลจะเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการเรียนและการอภิปราย จะไม่มุ่งว่าใคร แสดงดีหรือไม่ดี เพราะวัตถุประสงค์ของการแสดงออกคือ การเรียนรู้ตามเนื้อหาใน บทเรียนและหาข้อสรุปเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักพิจารณาถึงเหตุผลเชิงจริยธรรม ซึ่งครูจำเป็นต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดหาคำตอบโดยใช้วิธีตั้งคำถามเพื่อให้ได้แนวทางการเรียนรู้ตาม ที่ต้องการ

ขั้นที่ 4 ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป โดยครูกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ อภิปรายเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน จะช่วยให้นักเรียนได้แนวคิด กว้างขวางขึ้น และเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นว่าสิ่งที่เรียนนั้น นักเรียนสามารถนำไป ใช้ในสถานการณ์จริงนอกห้องเรียนได้ ตลอดจนสามารถพัฒนาความคิดรวบยอดในการ เรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น

2. การสอนตามคู่มือครู หมายถึง การจัดการเรียนการสอนตามคู่มือครู การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาพุทธศักราช 2521 เป็นหลักในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งมีขั้นตอนการสอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การนำเข้าสู่บทเรียน คือ การที่ครูจัดสถานการณ์ให้นักเรียนมีความพร้อม ในการเรียน โดยใช้สื่อวัสดุและวิธีการต่าง ๆ เช่น สนทนาซักถามเกี่ยวกับเหตุการณ์ ปัจจุบันที่น่าสนใจ ให้ครูพูดหรือเหตุการณ์ อ่านบทความเกี่ยวกับเนื้อหาทางจริยธรรม ที่เรียน

ขั้นที่ 2 การดำเนินการสอน คือ การจัดกิจกรรมในการเรียนการสอนให้ เหมาะสมกับเนื้อหาและสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ที่วางไว้ กิจกรรมที่ใช้ ได้แก่ การบรรยาย ซักถาม อภิปราย อธิบาย สาธิต และการจัดป้ายนิเทศ กิจกรรมที่จัดนั้น ครูและนักเรียนจะต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรม

ขั้นที่ 3 การสรุปเป็นขั้นที่ครูกับนักเรียนช่วยกันสรุปเนื้อหา เพื่อให้เป็นไปตาม จุดมุ่งหมายการเรียนรู้และความคิดรวบยอดที่วางไว้

ขั้นที่ 4 การประเมินผล เป็นขั้นที่ครูประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน โดยใช้วิธีการต่าง ๆ ตามความเหมาะสม ได้แก่

1. ประเมินจากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนที่มีส่วนร่วมในกิจกรรม การเรียนการสอน เช่น การตอบคำถาม การแสดงความคิดเห็น การอภิปราย

2. ประเมินจากการจัดปายนิเทศ การค้นคว้ารายงานและการทดลอง

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความรู้ความสามารถของนักเรียนที่ได้รับหลังจากการเรียนเรื่องจริยธรรมที่ควรปลูกฝังให้แก่คนไทย ซึ่งวัดได้จากคะแนน การตอบแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เกี่ยวกับเรื่องที่สอนโดยใช้แบบวัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และแบบวัดนี้มีคุณภาพเที่ยงตรงเชื่อถือได้

4. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเหตุผลดังกล่าวจะแสดงให้เห็นถึง แรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่าง ๆ ของบุคคล โดยใช้แบบวัด การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่ผู้วิจัยได้สร้างเป็นกรณีตัวอย่างเกี่ยวกับปัญหาการขัดแย้งทางจริยธรรม และถือเอาคำตอบที่นักเรียนเลือกแต่ละข้อโดยมีตัวเลือก 6 คำตอบ ซึ่งแนวทางคำตอบเป็นไปตามหลักทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ โคลเบอร์ก แล้วนำคำตอบที่นักเรียนเลือกมาเป็นเกณฑ์ในการวัดเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียน โดยแบบวัดนี้ ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองโดยอาศัยแนวทางในการสร้างจากงานวิจัยของ ดวงเดือน พันธมนาวิน (206 - 213) โกศล มีคุณ (2524 : 106) และสง่า วุฒิประจักษ์ (2531 :

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมและทฤษฎีพัฒนาการจริยธรรม
2. ความสำคัญของเหตุผลเชิงจริยธรรม และวิธีการยกระดับเหตุผลเชิง

จริยธรรม

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิธีการสอนและวิธีสร้างเสริมจริยธรรม
4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎี และหลักการของการใช้บทบาทสมมติใน

การเรียนการสอน

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนจริยธรรมในโรงเรียน
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดเหตุผลเชิงจริยธรรมในประเทศและ

ต่างประเทศ

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมและทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

ความหมายของจริยธรรม

ได้มีผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้คำจำกัดความของคำว่า "จริยธรรม" ในลักษณะต่าง ๆ กัน
ไว้ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525 ได้ให้ความหมายของ
จริยธรรมในฐานะเป็นคำนามว่า หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม หรือ
กฎศีลธรรม (ราชบัณฑิตยสถาน. 2525 : 214) /

✓ กรมวิชาการ (2523 : 8) กล่าวว่า จริยธรรม คือ การกระทำทั้งกาย วาจา และใจ ที่ดีงาม เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม

✓ พระราชวรมณี (2523 : 10) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรม หมายถึง สิ่งที่ทำได้ในทางวินัยจนเกิดความเคยชินขึ้นมา มีพลังใจ มีความตั้งใจแน่วแน่ มีความประทับใจ เรื่องจริยธรรมต้องอาศัยปัญญา ปัญญาอันเกิดจากความศรัทธาเชื่อถือผู้อื่นไปก่อนก็ได้ ในบางครั้งจริยธรรมก็เกิดโทษเมื่อไม่มีปัญญากำกับ

สาโรช บัวศรี (สาโรช บัวศรี. 2523 : 142 ; อ้างอิงมาจาก สาโรช บัวศรี. ม.ป.ป.) กล่าวว่า จริยธรรมคือแนวทางในการประพฤติเพื่อยู่ร่วมกันได้อย่างร่มเย็นในสังคม

✓ พระยาอนุนาทรราชชน (2516 : 109) ได้ให้ความหมายไว้ว่า "จริยธรรม (Morality) โดยทั่วไปมีความหมายใกล้เคียงกับจริยศาสตร์ (Ethics) ในเรื่องของปรัชญา เป็นเรื่องของการค้นหาความจริงเกี่ยวกับคุณค่าของความประพฤติในสังคม ซึ่งถือว่าถูกต้อง ดีงาม และสิ่งซึ่งถือว่าผิดหรือชั่ว ไม่ควรประพฤติและวางหลักกำหนดมาตรฐานไว้"

อำนาจ ทะพิงค์แก และชยันต์ วรรณะภุติ (2522 : 21) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรมเป็นกลไกอันหนึ่งของสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนในสังคม กล่าวอีกนัยหนึ่ง การที่มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ๆ จำเป็นที่ต้องสร้างกลไกขึ้นมาเพื่อควบคุมให้สังคมเป็นสังคมที่ดี เป็นสังคมในอุดมคติของมนุษย์

✓ ระเบียบ ภาวิไล (2530 : 74) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรมเป็นธรรมชาติภายในจิตใจที่กำหนดพฤติกรรมที่บุคคลมีความสัมพันธ์ทั้งในตนเองและในความสัมพันธ์ต่อผู้อื่น และถ้าหากไม่มีจิตใจก็ไม่มีจริยธรรม

✓ ดวงเดือน พันธุมนาวัน (2525 : 21) ได้ให้ความหมายจริยธรรมไว้ว่า เป็นลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์ และมีขอบเขต รวมถึงพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่าง ๆ โดยลักษณะและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม จะมีคุณสมบัติประเภทใดประเภทหนึ่งในสองประเภทคือ เป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม จะมีคุณสมบัติประเภทใดประเภทหนึ่งในสองประเภทคือ เป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบให้การสนับสนุนและผู้กระทำ

ส่วนมากเกิดความพอใจว่า การกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม ส่วนอีกประเภทหนึ่งคือ ลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกในสังคม เป็นการกระทำที่สังคมลงโทษหรือพยายามกำจัดและผู้กระทำพฤติกรรมนั้นส่วนมากรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและไม่สมควร ฉะนั้นผู้ที่มีจริยธรรมสูงคือ ผู้ที่มีลักษณะและพฤติกรรมประเภทแรกมากกว่าประเภทหลังน้อย

✓ นิพนธ์ ปิ่นจินดา (2531 : 11) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง มาตรฐานความประพฤติ ปฏิบัติ ความนึกคิด และความดีงามของคน ซึ่งมีประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ทำให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

✓ อีรณรงค์ เกิดสุคนธ์ (2525 : 11) ได้ให้ความหมายจริยธรรมคือ การพิจารณาถึงคุณค่าของการกระทำ ความดีความชั่ว ความถูก ความผิด ซึ่งทำให้คนเราเลือกปฏิบัติสิ่งที่เห็นว่าดีหรือถูกต้อง และละเว้นในสิ่งที่ผิดหรือไม่ถูกต้อง

จึงสรุปได้ว่า จริยธรรม คือ คุณสมบัติทางจิตที่กำหนดมาตรฐานหรือนแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับของสังคม ทำให้เกิดความสุจริตทั้งแก่ตนเองและส่วนรวม

ลักษณะทางจริยธรรมของมนุษย์

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524 : 2 - 3) ได้แบ่งลักษณะทางจริยธรรมของมนุษย์ออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การมีความรู้ไว้ในสังคมของตนเอง การกระทำชนิดใดควรทำ และชนิดใดควรละเว้น พฤติกรรมประเภทใดเหมาะสม และประเภทใดไม่เหมาะสมมากนักน้อยเพียงใด ปริมาณความรู้ขึ้นอยู่กับอายุ การศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญาของคนด้วย

2. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบหรือดเว้นการแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือค่านิยมในสังคมนั้น

3. ทศคติเชิงจริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่าง ๆ ว่าตนชอบหรือไม่ชอบเพียงใด ซึ่งทศคติเชิงจริยธรรมของบุคคลส่วนมาก จะสอดคล้องกับค่านิยมของคนในสังคมนั้น

4. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลที่กล่าวมานั้นจะแสดงให้เห็นถึงเหตุจูงใจหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำต่าง ๆ ของบุคคล การศึกษาเหตุผลเชิงจริยธรรม จะทำให้ทราบว่าบุคคลผู้ที่มีจริยธรรมในระดับแตกต่างกัน อาจจะมีการกระทำที่คล้ายคลึงกันได้เสมอ และบุคคลที่มีการกระทำเหมือนกัน อาจจะมีเหตุผลเบื้องหลังการกระทำ และอยู่ในระดับจริยธรรมที่แตกต่างกันได้

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

1. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ (Piaget)

เพียเจต์เป็นผู้ริเริ่มศึกษาพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก และมีความคิดว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้น ขึ้นอยู่กับความฉลาดในการที่จะรับรู้ กฎเกณฑ์ และลักษณะต่าง ๆ ทางสังคม ดังนั้นพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลจึงขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลนั้น ๆ และได้แบ่งขั้นของพัฒนาจริยธรรมของมนุษย์ออกเป็น 3 ขั้นคือ

1.1 ขั้นก่อนจริยธรรม พัฒนาการขั้นนี้เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2 ขวบ เด็กในวัยนี้ยังไม่มีความสามารถในการรับรู้สิ่งแวดล้อมอย่างละเอียด แต่มีความต้องการทางกาย ซึ่งต้องการที่จะได้รับการตอบสนองโดยไม่คำนึงถึงกาลเทศะใด ๆ ทั้งสิ้น เมื่อเด็กเริ่มมีความสามารถในการพูดก็จะเริ่มเรียนรู้สภาพแวดล้อม และบทบาทของตนเองต่อบุคคลอื่น

1.2 ขั้นยึดคำสั่ง พัฒนาการขั้นนี้อยู่ในช่วงอายุ 2 - 8 ปี เด็กจะมีความเกรงกลัวผู้ใหญ่ และเห็นว่าคำสั่งของผู้ใหญ่คือ ประกาศิตที่ตนต้องกระทำตาม

1.3 ขั้นยึดหลักแห่งตน พัฒนาการขั้นนี้จะอยู่ในช่วงอายุ 8 - 10 ปี เพียเจต์เชื่อว่าเกิดขึ้นจากพัฒนาการทางสติปัญญา และจากประสบการณ์ในการมีบทบาทในกลุ่มเพื่อนด้วยกัน ความเกรงกลัวอำนาจภายนอก จะเป็นหลักภายในจิตใจของเด็กเกี่ยวกับความยุติธรรม ซึ่งหมายถึงการแลกเปลี่ยนกัน และความเท่าเทียมกันของบุคคล ในช่วงอายุ 8 - 10 ปี เด็กที่อยู่ในสังคมปกติจะบรรลุถึงขั้นที่สาม แต่ก็อาจมีเด็กบางคนที่มีพัฒนาการอาจหยุดชะงักอยู่ในขั้นที่สอง เนื่องจากการบีบบังคับอย่างผิดปกติของผู้เลี้ยงดูหรือสังคม หรือเกิดจากการขาดประสบการณ์ในกลุ่มเพื่อนก็ได้ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจวบจันทึก. 2520 : 40 - 41)

2. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ โคลเบอร์ก (Kohlberg)

โคลเบอร์กได้ศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรม ตามแนวของเพียเจต์ และพบว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้น มิได้บรรลุจุดสมบูรณ์เมื่อบุคคลอายุได้ 10 ปี แต่มนุษย์ในสภาพปกติจะมีพัฒนาการทางจริยธรรมอีกหลายขั้นตอน จากอายุ 11 - 25 ปี (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2524 : 391) และเขาเชื่อว่าการจัดขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมนั้น จะต้องใช้การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างเดี่ยวเท่านั้น (Kohlberg. 1976 : 32)

โคลเบอร์กได้ศึกษาจริยธรรมตามแนวทฤษฎีของเพียเจต์ และพบความจริงว่าพัฒนาการทางจริยธรรมนั้นมีถึง 6 ขั้นตอน มนุษย์สามารถบรรลุจริยธรรมขั้นสูงสุดได้เมื่อมีเหตุผลและความคิดในวัยผู้ใหญ่ จะมีลักษณะเป็นเหตุผลสากล เป็นอุดมคติไม่เข้าข้างตน โดยโคลเบอร์กได้แบ่งขั้นทางจริยธรรมเป็น 6 ขั้น โดยจัดไว้ 3 ระดับ ซึ่ง ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2522 : 35 - 37) ได้สรุปและเขียนตารางไว้ดังนี้

ระดับ 1 ก่อนกฎเกณฑ์ (Preconventional Level)

ระดับนี้บุคคลจะสนองตอบต่อกฎเกณฑ์ซึ่งกำหนดไว้โดยผู้มีอำนาจเหนือตน จะเลือกทำพฤติกรรมเฉพาะที่จะเป็นประโยชน์ต่อตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้อื่น ในระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้นคือ

ขั้นที่ 1 หลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ (Obedience and Punishment Orientation) ผู้มีจริยธรรมในขั้นนี้จะเลือกหรืองดกระทำความผิดเพราะกลัวถูกลงโทษ และยอมทำตามคำสั่งของผู้ใหญ่ หรือผู้มีอำนาจทางกายเหนือตน การตัดสินใจดีหรือไม่ดี ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมนั้น ๆ ว่า ทำไปแล้วโดนลงโทษหรือไม่

ขั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล (Naively Egotistic Orientation) การเลือกกระทำในสิ่งที่จะนำความพอใจมาให้ตนเท่านั้น ตัดสินการกระทำตามใจตนเอง มักเป็นไปในรูปที่ต้องการรางวัลจากผู้อื่น การที่ทุกคนทำในสิ่งที่เขาต้องการเป็นสิ่งที่ถูกต้อง แม้ว่าการกระทำนั้นจะขัดกับผู้อื่น หรือความไม่ถูกต้องของสังคม ชอบการแลกเปลี่ยนที่เท่าเทียมกัน เช่น หนูจะขยันเรียนให้สอบได้ที่ 1 ถ้าแม่ซื้อจักรยานให้หนู

ระดับ 2 ตามกฎเกณฑ์ (Conventional Level)

เป็นระดับที่กระทำไปตามความคาดหวังของบุคคลอื่น การดำเนินและการยกย่องชมเชยจากสังคม เป็นสิ่งที่ควบคุมความประพฤติมีการกระทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มย่อย ๆ ของตน ระดับนี้ยังต้องการการควบคุมจากภายนอก แต่ก็ยังมีความสามารถเอาใจเขามาใส่ใจเรา ทั้งสามารถแสดงบทบาทที่สังคมต้องการได้ ระดับนี้แบ่งเป็น 2 ขั้นคือ

ขั้นที่ 3 หลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (Good-boy Orientation) ผู้มีจริยธรรมขั้นนี้ มุ่งที่จะทำให้ผู้อื่นพอใจ เพื่อให้เขายอมรับเข้าเป็นพวก ชอบคล้อยตามคนอื่นโดยเฉพาะกลุ่มเพื่อน ทำตามแบบแผนที่คนส่วนใหญ่ยึดถือ

ขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่ทางสังคม (Authority and Social Order Maintenance Orientation) บุคคลจะรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ตนจะต้องทำหน้าที่ตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สังคมกำหนดให้ หรือคาดหมายพฤติกรรมที่ถูกต้อง เคารพต่อกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สังคมตั้งไว้ ความถูกต้องขึ้นอยู่กับสังคม สังคมจะเป็นตัวกำหนดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง

ระดับ 3 ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Postconventional Level)

ระดับนี้เป็นระดับที่มีจริยธรรมเป็นของตนเอง ซึ่งมีอยู่ในวัยผู้ใหญ่เพียงส่วนน้อย และมักจะมีในอายุ 20 ปีขึ้นไป ระดับนี้มีการตัดสินใจขัดแย้งด้วยการนำความคิดตรรกะตรงด้วยตนเอง แล้วตัดสินใจไปตามแต่ว่าจะเห็นความสำคัญของสิ่งใดมากกว่ากัน การยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคม จะตั้งแล้วตัดสินใจไปตามแต่ว่าจะเห็นความสำคัญของสิ่งใดมากกว่ากัน การยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคม จะตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักจริยธรรมสากลที่กำหนดขึ้นอย่างเป็นที่ยอมรับกันของทุกสังคม ระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้นคือ

ขั้นที่ 5 หลักการทำตามคำมั่นสัญญา (Contractual Legalistic Orientation) ผู้มีจริยธรรมขั้นนี้ยังยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่ยังเห็นว่าการแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมายเป็นสิ่งที่ทำได้ เมื่อได้ใช้พิจารณาด้วยเหตุผลที่จะทำให้เกิดประโยชน์แก่สังคม

ขั้นที่ 6 หลักการยึดอุดมคติสากล (Conscience or Principle Orientation) ผู้มีจริยธรรมในขั้นนี้ถือว่า ความถูกต้องตัดสินด้วยจิตสำนึกที่สอดคล้องกับหลักจริยธรรมที่ตนเลือกแล้ว และมีความสมเหตุสมผลที่เป็นสากล โดยคำนึงถึงความเท่าเทียมกันของสิทธิมนุษยชน เคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของแต่ละคน

ตาราง 1 แสดงเหตุผลเชิงจริยธรรม 6 ชั้น แบ่งเป็นสามระดับ ในทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

ชั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม	ระดับของจริยธรรม
ชั้นที่ 1 หลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ (2 - 10 ปี) ชั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล (7 - 10 ปี)	1. ระดับก่อนเกณฑ์ (2 - 10 ปี) (ระดับต่ำ)
ชั้นที่ 3 หลักการทำตามผู้อื่นเห็นชอบ (10 - 13 ปี) ชั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่ทางสังคม (13 - 16 ปี)	2. ระดับตามกฎหมายเกณฑ์ (10 - 16 ปี) (ระดับกลาง)
ชั้นที่ 5 หลักการทำตามคำมั่นสัญญา (16 ปีขึ้นไป) ชั้นที่ 6 หลักการยึดอุดมคติสากล (ผู้ใหญ่)	3. ระดับเหนือกฎหมายเกณฑ์ (16 ปีขึ้นไป) (ระดับสูง)

โคลเบอร์ก เชื่อว่าพัฒนาการทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมนั้น จะเป็นไปตามขั้นจากขั้นที่ 1 ผ่านแต่ละขั้น ไปจนถึงขั้นที่ 6 บุคคลจะพัฒนาข้ามขั้นมิได้ เพราะการใช้เหตุผลในขั้นที่สูงขึ้นไป จะเกิดขึ้นด้วยการมีความสามารถในการใช้เหตุผลในขั้นที่ต่ำกว่าอยู่ก่อนแล้ว และต่อมาบุคคลได้รับประสบการณ์ทางสังคมใหม่ ๆ หรือสามารถเข้าใจความหมายของประสบการณ์เก่า ๆ ได้ดีขึ้นตามลำดับ

ส่วนบ่อเกิดของเหตุผลเชิงจริยธรรมนั้น โคลเบอร์ก มีความเห็นว่ามาจากการพัฒนาทางการเรียนรู้ในขณะที่ยังเด็กได้มีโอกาสติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น การได้เข้ากลุ่มทางสังคมประเภทต่าง ๆ จะช่วยให้ผู้ที่มีความฉลาดได้เรียนรู้บทบาทของตนเองและของผู้อื่น อันจะช่วยให้เขาพัฒนาทางจริยธรรมในขั้นที่สูงขึ้นไปได้อย่างรวดเร็ว โคลเบอร์กเชื่อว่าการพัฒนาทางจริยธรรมนั้น มิใช่การรับความรู้จากการพร่ำสอนของผู้อื่นโดยตรง แต่เป็นการผสมผสานระหว่างความรู้เกี่ยวกับบทบาทของตนต่อผู้อื่นและบทบาทของผู้อื่นด้วย รวมทั้งข้อเรียกร้องและกฎเกณฑ์ของกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งอาจจะขัดแย้งกัน แต่ในขณะเดียวกันก็ผลักดันให้บุคคลพัฒนาไปตามขั้นตอนในทิศทางเดียวกันเสมอ ไม่ว่าบุคคลจะอยู่ในกลุ่มใดหรือสังคมใดก็ตาม (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2524 : 31)

พื้นฐานการเกิดจริยธรรมในตัวบุคคล

จากความเชื่อที่ว่า จริยธรรมของบุคคลมีต้นเหตุมาจากอิทธิพลของสังคมและพันธุกรรม คำว่าสังคม ในที่นี้คือ สิ่งแวดล้อมรอบตัวของเด็กทั้งที่เป็นบุคคลและสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติอื่น ๆ ส่วนพันธุกรรมได้แก่ ความสามารถในการรู้คิด เป็นความสามารถที่ติดตัวมาแต่กำเนิดและได้รับการพัฒนาขึ้นตามลำดับขั้นอายุ วุฒิภาวะ หรือประสบการณ์ที่ผู้นั้นได้ประสบอยู่

สุมณ อมรวิวัฒน์ และสมบุรณ์ ศาลยาชีวิน ได้กล่าวถึงการเกิดจริยธรรมในตัวบุคคลว่า มีพื้นฐานมาจาก

1. พื้นฐานที่เป็นสิ่งภายนอก อันได้แก่

1.1 แบบวิถีของการดำรงชีวิต สำหรับในวัฒนธรรมไทย เช่น การรักษามะตาศาครณา สามัคคี กตัญญู

1.2 หลักในการดำรงชีวิต ซึ่งอาจหมายถึง ศาสนาหรือหลักการอื่น ๆ ลัทธิธรรมนิยมต่าง ๆ ซึ่งไม่ใช่ศาสนาได้

1.3 สภาพการเปลี่ยนแปลงและปัญหาสังคม วิธีการที่จะแก้ปัญหาของชีวิต และสังคม

2. พื้นฐานที่เป็นสิ่งภายในตัวบุคคล อันได้แก่

2.1 ระดับพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็ก ซึ่งเริ่มจากเห็นแก่ตัวที่สุด คิดถึงแต่ตัวเอง ต่อมาก็ไปตามสังคม กฎเกณฑ์ข้อห้ามต่าง ๆ ขึ้นสุดท้ายเป็นการผสมผสานระหว่างความเห็นแก่ตัวและเห็นแก่ผู้อื่น

2.2 พัฒนาการทางสติปัญญา

2.3 ความสามารถทางด้านรู้คิด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2522 : 98)

ความสำคัญของเหตุผลเชิงจริยธรรมและวิธีการยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรม

เป็นที่ยอมรับกันว่า ในชีวิตประจำวันของคนเราจะต้องเผชิญกับปัญหาที่ต้องขบคิด ต้องตัดสินใจอยู่ตลอดเวลา ปัญหาบางอย่างง่ายต่อการตัดสินใจ ไม่ต้องใช้ความคิด ใช้เวลามากนัก แต่บางปัญหามีความยุ่งยากซับซ้อนต้องใช้ความคิดพิจารณาไตร่ตรอง อย่างรอบคอบก่อนที่จะตัดสินใจ บุคคลที่พิจารณาสิ่งต่าง ๆ ด้วยเหตุผล จะสามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ก่อให้เกิดผลดีต่อตนเองและสังคม

เหตุผลเชิงจริยธรรม เป็นเหตุผลที่บุคคลใช้ในการตัดสินใจหรืออยู่เบื้องหลัง การตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมต่าง ๆ เมื่อบุคคลได้ให้เหตุผล เรา

สามารถวินิจฉัยความได้ว่าเป็นเหตุผลชั้นไหนตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระดับใหญ่ ๆ คือ ระดับต่ำ มีลักษณะยึดความต้องการของตนเองเป็นศูนย์กลาง ระดับกลาง มีลักษณะยึดความต้องการของกลุ่มคนเป็นหลัก ระดับสูง มีลักษณะยึดความต้องการและประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก แต่ละระดับจะแบ่งแยกย่อยออกเป็นระดับละ 2 ชั้น รวมเป็นชั้นเหตุผลเชิงจริยธรรมทั้ง 6 ชั้น (พิชาญ ลำอาจศรี. 2527 : 14)

เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นต่ำสุด เป็นขั้นที่บุคคลมีความเห็นแก่ตัวมากที่สุด และค่อย ๆ ลดความเห็นแก่ตัวตามลำดับขั้น เปลี่ยนเป็นเห็นแก่พวกพ้องในที่สุดยึดหลักอันเป็นอุดมคติ โดยเห็นแก่ส่วนรวม อันหมายถึงมนุษยชาติ ฉะนั้นการที่บุคคลมีเหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับสูง ย่อมเป็นที่ต้องการของสังคม

โคลเบอร์ก เชื่อว่า การสอนจริยธรรมแก่เด็กจะบรรลุเป้าหมาย ให้เด็กเป็นผู้มีจริยธรรมอย่างแท้จริงนั้น ทำได้ก็เพียงโดยการสอนให้เขามีหลักในการตัดสินใจทางจริยธรรมที่ถูกต้อง เพราะหลักทางจริยธรรมเป็นสิ่งที่บุคคลได้ใช้ในการแก้ปัญหาขัดแย้งทางจริยธรรมระหว่างบุคคล เป็นเกณฑ์หรือแนวทางสำหรับการประพฤติ เป็นเหตุผลสำหรับการตัดสินใจในการประพฤติปฏิบัติ ความสามารถในการใช้จริยธรรม ซึ่งบุคคลอาจมีเหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับที่แตกต่างกันออกไป

โคลเบอร์กจึงสนับสนุนให้มีการส่งเสริมพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กให้สูงขึ้น ทั้งนี้ เพราะจริยธรรมขั้นสูงดีกว่าขั้นต่ำ โคลเบอร์กให้เหตุผลกับคำกล่าวของเขาไว้ดังนี้

1. คนที่ให้เหตุผลขั้นสูงจะสามารถจะแก้ปัญหาได้ดีกว่าคนที่ให้เหตุผลขั้นต่ำ
2. คนที่ให้เหตุผลขั้นสูง สามารถมองเห็นความแตกต่าง มองเห็นความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสิ่งต่าง ๆ ได้ เช่น ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างกฎหมายกับความยุติธรรม และมีความสามารถในการคิดหรือเข้าใจหลักการที่เป็นสากล เช่น หลักของความยุติธรรมได้ดีกว่าคนที่ให้เหตุผลขั้นต่ำ (Edwin. 1976 : 188 - 193)

จึงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ความสามารถในการตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง
เหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับบุคคล และควรส่งเสริมให้เด็กมี
ทักษะด้านนี้ไว้

จากผลการวิจัยของ ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจวบจันทน์
(2520 : 11) ยืนยันว่า เหตุผลเชิงจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม
และสามารถทำนายพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของบุคคลได้ กล่าวคือ การวิจัยพบว่า คนที่มี
เหตุผลเชิงจริยธรรมสูง จะมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมอันแสดงถึงความมีจริยธรรมสูง
มากกว่าผู้มีเหตุผลเชิงจริยธรรมต่ำอย่างเชื่อมั่นได้ และดวงเดือน พันธุมนาวิน ได้กล่าว
สรุปจากการวิจัยเรื่อง "จริยธรรมของเยาวชนไทย" ว่า เหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นลักษณะ
หลัง ซึ่งควรได้รับการส่งเสริมเพื่อพัฒนาจริยธรรมของบุคคล และผลการวิจัยนี้มีประโยชน์
อย่างยิ่งในการให้แนวทางในการสร้างหลักสูตร และวิธีฝึกอบรมทางจริยศึกษาแก่เยาวชน
ไทย

วิธีการยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2522 : 45 - 52) ได้เขียนไว้ในตำราจิตวิทยาการ
พัฒนาจริยธรรม มีวิธีการดังต่อไปนี้

1. การให้ความรู้ขั้นสูงขึ้น วิธีการฝึกฝนเด็กโดยใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นต่ำ
ให้สามารถใช้หลักเหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นที่สูงขึ้นไปนั้น เริ่มจากการศึกษาพัฒนาการ
ทางจริยธรรมของเด็กเล็กตามทฤษฎีของ เพียเจต์ นักจิตวิทยาได้ใช้วิธีการให้เหตุผลที่
เหนือกว่าที่เด็กใช้ ทั้งนี้เพื่อให้เด็กได้ความรู้ในขั้นสูงขึ้นกว่าขั้นที่ตนมีอยู่ เมื่อเด็กได้รับ
เหตุผลใหม่ เด็กจะนำไปใช้เปรียบเทียบกับเหตุผลเดิมของตน ซึ่งการเปรียบเทียบนี้
เด็กจะเกิดความรู้ที่ขัดแย้งกันหรือเกิดความไม่สมดุลทางความคิดขึ้น ความไม่สมดุลนี้จะ
เป็นเครื่องกระตุ้นให้เด็กเกิดมีการปรับปรุงโครงสร้างทางความคิดของตน เพื่อให้เกิด
ความสมดุลขึ้น ซึ่งจะช่วยให้เด็กเข้าใจและยอมรับเหตุผลในขั้นที่สูงกว่าขั้นของตนได้

2. การให้แสดงบทบาทวิธีการนี้เกิดจากความเข้าใจที่ว่า การที่คนเราจะเข้าใจผู้อื่นได้นั้น ต้องให้เขาได้มีโอกาสสวมบทบาทอื่น ๆ นอกเหนือไปจากที่ตนเป็นอยู่ ซึ่ง คอลลินส์ (Collins) กล่าวว่า วิธีเดียวที่จะทำให้คนได้คิดหรือรู้สึกแตกต่างไปจากที่เขาเป็นอยู่ได้ก็คือ ให้เขาได้แสดงออกในบทบาทที่ต่างไปจากเดิม และบทบาทนั้นควรเกี่ยวข้องกับจริยธรรม โคลเบอร์ก ได้กล่าวว่า การสวมบทบาทนั้นได้แก่ การรับเอาทัศนคติของคนอื่น การรับรู้ในความคิดและความรู้สึกของคนอื่น การนำตนเองไปอยู่ในฐานะของคนอื่นด้วย กระบวนการดังกล่าวจะทำให้มีความคิดกว้างขวาง และเกิดความคิดความเข้าใจแตกต่างไปจากเดิม ไม่ยึดอยู่แต่ตนเอง

3. การใช้อิทธิพลของกลุ่มให้เกิดการคล้อยตาม การแสดงเหตุผลเชิงจริยธรรม เพื่อเป็นการยกระดับจิตใจของเด็กนั้น อาจทำได้โดยการใช้อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน ซึ่งแสดงออกทางจริยธรรมในระดับเดียวกัน เด็กจะยึดถือเพื่อนเป็นแบบอย่าง และคล้อยตามลักษณะของเพื่อนไปโดยง่าย เพื่อนนับว่าเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อเด็กมาก สารสำคัญของทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ เพียเจต์ ได้เน้นที่ปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนแบบเสมอภาคกัน (Equalitarian peer interaction) ว่าเป็นแหล่งสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความรู้ และระดับจริยธรรม โคลเบอร์กได้ยืนยันเช่นเดียวกัน โดยเขากล่าวว่า การปฏิสัมพันธ์ต่อเพื่อนจะมีผลต่อระดับจริยธรรม เด็กที่ได้ร่วมเล่นด้วยกัน จะมีความก้าวหน้ากว่าเด็กที่แยกเดี่ยวจากเพื่อน ทั้งนี้เพราะการที่เด็กมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ได้โต้แย้งกันกับเพื่อน จะทำให้เขาได้รับความคิดเห็นและทัศนคติใหม่ ๆ ต่างไปจากที่ตนมีอยู่ ถ้าเขาได้พิจารณาเปรียบเทียบกับความรู้เดิมที่เขา มีอยู่ ด้วยเหตุนี้จึงได้เกิดแนวคิดที่จะให้กลุ่มเพื่อน และเหตุผลใหม่เพื่อเป็นสิ่งช่วยในการฝึกฝนการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแก่บุคคล โดยใช้กลุ่มเพื่อนเป็นสื่อเสนอความรู้และเหตุผลใหม่ให้ในระดับที่สูงขึ้นกว่าที่บุคคลมีอยู่เดิม

4. การให้เลียนแบบจากตัวแบบ การใช้ตัวแบบแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ให้ผู้ถูกทดลองเห็น จะเป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้ผู้ถูกทดลองทำพฤติกรรมนั้น ๆ ตามตัวแบบได้ การจัดตัวแบบให้เช่นนี้ ก็เป็นการให้ความรู้แก่ผู้ถูกทดลองวิธีหนึ่ง นอกเหนือจากการเขียนให้อ่านแบบวิธีแรกที่กำลังกล่าวมาแล้ว หรือการให้แสดงบทบาทเพื่อรับคำแนะนำจากเพื่อน หรือการให้เพื่อนแสดงความคิดเห็นที่เหมือนกันเป็นเอกฉันท์ อันทำให้ผู้ถูกทดลองคล้อยตามกลุ่มเพื่อนได้มาก การจัดตัวแบบให้เกิดการเลียนแบบเป็นวิธีที่มีการศึกษาค้นคว้ามาพอสมควร เพราะเป็นวิธีที่นักจิตวิทยาเชื่อว่า จะเรียนรู้จากสังคมได้มากที่สุด และเป็นวิธีการเดียวที่เด็กอาจทำตามโดยไม่รู้สึกกำลังถูกชักจูง ลักษณะของการเลียนแบบนี้เป็นลักษณะหนึ่งที่เป็นไปตามทฤษฎีอิทธิพลทางสังคม เป็นวิธีหนึ่งที่มนุษย์ใช้ในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ลักษณะของการเลียนแบบ (Imitation) ก็ดี การเทียบเคียง (Identification) ก็คือ ล้วนเป็นวิธีที่ต้องอาศัยตัวแบบ ลักษณะและความเหมาะสมของตัวแบบเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับวิธีนี้ เพราะตัวแบบจะต้องมีลักษณะดึงดูดและชักชวนให้ผู้อื่นสังเกตเห็น เกิดความเชื่อถือและคล้อยตามได้ ตัวแบบที่มีอิทธิพลให้เด็กคล้อยตามได้มาก ได้แก่ พ่อ แม่ ผู้ใหญ่ และเพื่อน ลักษณะอีกประการหนึ่งที่จะทำให้เกิดการเลียนแบบได้มาก คือ ความเหมาะสมของตัวแบบ การเชื่อในเรื่องความรู้ความสามารถของตัวแบบในเรื่องที่เขาจะแสดงออก จะทำให้ผู้สังเกตคล้อยตามได้มาก ลักษณะภายในของผู้เลียนแบบเองก็เป็นตัวแปรที่สำคัญที่จะก่อให้เกิดการเลียนแบบได้เช่นกัน

วิธีการสอนและวิธีสร้างเสริมจริยธรรม

กรมการศาสนา (2525 : 18 - 20) ได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนจริยศึกษาในระดับมัธยมศึกษาไว้หลายประการดังนี้

1. สาระของการเรียนรู้จะต้องให้เหมาะสมกับวัยของนักเรียนและวิธีสอนให้เหมาะสม

2. การสอนจะต้องมีเหตุผลสนับสนุนให้เห็นประโยชน์และโทษของการปฏิบัติ

3. การปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เป็นสิ่งจำเป็นโดยครูเป็นตัวอย่างที่ดีและเป็นผู้นำทางจริยธรรม

4. การแนะนำให้มีความประพฤติดีนั้นต้องทำอยู่ตลอดเวลา

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนจริยศึกษา จะเน้นวิธีการสอนของครูเป็นสิ่งสำคัญ ฉะนั้นครูผู้สอนจึงต้องเป็นตัวแบบและแสวงหาวิธีการสอนแบบต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างจริยธรรมแก่นักเรียน

วิธีการสอนจริยธรรมมีหลายวิธี ครูอาจเลือกวิธีใดก็ได้ในการสอนเรื่องหนึ่งหรืออาจใช้หลายวิธีก็ได้ ตามความเหมาะสม ได้แก่

1. การอภิปรายปัญหา เมื่อครูศึกษาเนื้อเรื่องที่จะสอนแล้ว ครูอาจใช้สิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ในชีวิตประจำวันมาเป็นปัญหาหรือนำข่าวหนังสือพิมพ์มาให้ นักเรียนอภิปรายและเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ครูช่วยแนะบ้างด้วยการนำเข้าสู่เรื่อง และช่วยกันสรุปข้อคิดเพื่อให้นักเรียนเห็นจริงและนำไปปฏิบัติจริง

2. การแบ่งกลุ่มนักเรียน เพื่อให้นักเรียนค้นคว้าโดยวิธีกำหนดหัวข้อให้นักเรียนทำรายงานเสนอต่อทั้งชั้นเรียน โดยการพูดและเขียน แล้วรวมเรื่องเป็นความคิดรวบยอด เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้อง อาจแบ่งงานให้ทำหรือให้วาดภาพ ทำแผนผัง ทำสมุดคำศัพท์ จัดเป็นนิทรรศการ เป็นต้น

สงบ ลักษณะ (2523 : 6 - 7) ได้สรุปแนวทางในการสร้างเสริมคุณสมบัติจริยธรรมไว้ดังนี้

1. การให้ความรู้ความเข้าใจโดยเหตุผล ไม่ใช่เป็นเพียงการบอกหรือเล่า แต่อาจจะต้องชี้แนะ แยกแยะประเด็นของปัญหาให้เห็น วิเคราะห์ให้ดูเป็นตัวอย่าง แล้วให้นักเรียนได้วิเคราะห์ค้นหาจนค้นพบ สรุปเป็นกฎเกณฑ์ด้วยตัวของเขาเอง

2. การให้เห็นด้านแบบและเลียนแบบ บันดูลา (Bandura. 1977 : 40 - 51) ได้กล่าวว่า แม่แบบมีอิทธิพลมากต่อพฤติกรรมของบุคคลผู้พบเห็น การให้ตัวแบบโดยใช้สัญลักษณ์ ซึ่งอาจจะเป็นคำพูด เอกสาร หรือใช้วัตถุที่คนวัสดุอื่น ๆ อาจเป็นสิ่งเร้าให้เด็กเกิดความสนใจที่จะทำ แสดงออก และมีแรงจูงใจที่จะยอมรับพฤติกรรมนั้น ๆ มาปรับปรุงบุคลิกภาพของตน

3. การได้รับประสบการณ์ตรงในการได้คิดค้นและค้นพบคำตอบด้วยตนเอง ได้ปฏิบัติ ได้แสดงบทบาท เน้นการปฏิบัติ

4. การใช้ทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ คือ อิทธิพลของการสัมพันธ์กันในกลุ่ม ทำให้คล้อยตาม

5. การควบคุมสภาพแวดล้อม ขจัดสิ่งแวดล้อมที่เลวทราม แล้วสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้นแทน

นอกจากนี้ สงบ ลักษณะ ยังได้เสนอเทคนิคการสอนจริยธรรมบางวิธี คือ

1. วิธีปรับพฤติกรรม (Behavior Modification) ใครทำดีให้รางวัล ทำชั่วลงโทษ โดยยึดหลักว่า ผู้ทำดีได้รับรางวัลตอบแทนก็จะทำพฤติกรรมนั้นอีก การจัดให้รางวัลมี 3 ระดับ คือ

- 1.1 ปฐมภูมิ ให้เป็นสิ่งของ
- 1.2 ทุตติยภูมิ ให้เป็นตัวแทน คະແນว สัญลักษณ์
- 1.3 ทางอ้อม ให้เป็นแบบอย่าง ยกย่อง ให้เกียรติ

2. วิธีสร้างความขัดแย้งทางเหตุผลกับจิตใจ (Cognitive Affective Dissonant) เชื่อว่า ถ้าปัญหากับจิตใจสอดคล้องกับความเชื่อหรือการกระทำสิ่งที่ถูกต้อง

ถึงามจะเกิดขึ้น เรียกว่า จริยธรรมเกิดขึ้น เช่น ชอบสับสนหรี โดยคิดว่าดี เมื่อได้พบ
ผลเสียมากมายก็เกิดความขัดแย้งในสิ่งที่ปฏิบัติขึ้น ในใจอาจเลิกพฤติกรรมนั้นได้

3. สร้างความกระจ่างชัดในค่านิยม (Value Clarification) ใช้หลัก
ของการอภิปราย แก้ปัญหา ยึดหลักว่าคนเราจะทำอะไรก็ตาม จำเป็นต้องอาศัยค่านิยม
เป็นตัวบงการ วิธีนี้มุ่งปลูกฝังค่านิยมให้ฝังแน่นเพื่อสร้างจริยธรรมที่พึงปรารถนา โดยให้
ปฏิบัติดังนี้

- 3.1 ให้ตอบคำถามว่า ภูมิใจในความเชื่อหรือไม่
- 3.2 ท่านเคยบอกความเชื่อนี้แก่ผู้อื่นไหม
- 3.3 เลือกโดยพิจารณาผลที่ตามมา
- 3.4 เลือกด้วยตนเองอย่างอิสระ
- 3.5 เลือกความเชื่อจากความเชื่อหลายอย่าง
- 3.6 เคยปฏิบัติ เคยเชื่อตามสิ่งที่เชื่อหรือไม่
- 3.7 เคยทำซ้ำ ๆ ในสิ่งที่เชื่อนี้

วิธีการที่ใช้คือ ให้ตอบคำถาม จัดกลุ่มอภิปราย อิทธิพลกลุ่มจะชักจูงให้เกิด
ค่านิยมที่ถูกหรือเปลี่ยนค่านิยมที่มีมาตรฐานในทางดี

กิริติ ศรีวิเชียร (2525 : 48 - 55) ได้เสนอเทคนิคการสอนจริยศึกษา
ในห้องเรียนที่น่าสนใจไว้ดังนี้

1. สอนโดยอภิปรายแสดงเหตุผลเชิงจริยธรรม โดยครูเล่าเรื่องที่เป็นปัญหา
ทางจริยธรรมให้นักเรียนฟัง แล้วให้นักเรียนอภิปรายแสดงเหตุผลประกอบว่าตนจะ
ตัดสินใจแก้ปัญหาหรือหาทางออกกับปัญหานั้น ๆ อย่างไร

2. การสืบสวนสอบสวน ซึ่งคล้าย ๆ กับการสอนวิทยาศาสตร์ เริ่มจาก
 - 2.1 สภาปัญหา โดยทำความเข้าใจกับปัญหานั้น ๆ ให้กระจ่าง
 - 2.2 คาคณะแนะผลที่ได้รับจากการสืบสวนสอบสวนไว้ล่วงหน้า
 - 2.3 สืบสวนสอบสวนแล้วจดบันทึกผลไว้

2.4 นำผลที่ได้จากการสืบสวนสอบสวนมาตรวจสอบกับของจริงอีกครั้ง

2.5 สรุปผลและนำไปแก้ปัญหา

3. การสอบแบบเล่นบทบาทสมมติ เช่น

3.1 แสดงแบบเล่นละคร โดยครูเตรียมบทไว้ล่วงหน้า แล้วให้นักเรียน
เล่นไปตามบทที่เตรียมไว้

3.2 แสดงโดยทันทีทันใด ครูไม่ได้เตรียมบทไว้ล่วงหน้า แล้วแต่โอกาส
และสถานการณ์

3.3 แสดงโดยครูและนักเรียนช่วยกันกำหนดเรื่องราว นักเรียนแสดง
ตามบทและความพอใจของตนเอง

การแสดงบทบาทสมมติ จะทำให้นักเรียนเข้าใจพฤติกรรมของตนเองว่ามีสาเหตุ
และเข้าใจความรู้สึกของคนอื่น ทำให้นักเรียนสำรวจค่านิยมของตนเอง พัฒนาความ
สามัคคีในกลุ่มได้ดีขึ้น ฝึกการแก้ปัญหาและการตัดสินใจได้เป็นอย่างดี

4. การสอนโดยการเลียนแบบจากตัวแบบ เพราะนักจิตวิทยาเชื่อว่าเด็กจะ
เรียนรู้จากสังคมได้มากที่สุดและเป็นวิธีการที่เด็กอาจทำตามโดยไม่รู้สึกว่าถูกชักจูง เทคนิค
การสอนทำได้คือ

4.1 กำหนดตัวแบบ ซึ่งอาจเป็นบุคคลในอุดมคติ เช่น ในวรรณคดีหรือ
บุคคลจริง

4.2 ระบุพฤติกรรมที่เด่นชัดของตัวแบบ เช่น ครูเล่าเรื่องให้ฟัง

4.3 ขึ้นเลียนแบบพฤติกรรมของตัวแบบ

4.4 การให้รู้ผลที่ได้จากการเลียนแบบ

อนึ่งตัวแบบต้องมีลักษณะจูงใจน่าเลียนแบบ ส่วนผลที่เกิดจากการเลียนแบบนั้น
ถ้านักเรียนเชื่อว่า เขาเลียนแบบแล้วได้รับผลตอบแทนในทางที่ดีกว่าจะก่อให้เกิดการ
เลียนแบบพฤติกรรมนั้นง่ายขึ้น

สมน อมรวิวัฒน์ (2528 : 80) ได้เสนอวิธีการสร้างความสนใจ ความตั้งใจ สร้างศรัทธา ความเชื่อ ความเลื่อมใสแก่ผู้เรียนและเป็นพื้นฐานให้ผู้เรียนเปลี่ยนพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์ของการสอนได้ด้วยการจัดสภาพของสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในชั้นเรียนให้มีลักษณะ 4 ประการ คือ

1. ความสงบ การสร้างบรรยากาศที่เงียบสงบ มีใช้การข่มขู่บังคับ แต่เน้นการสำรวมตน คือ สำรวมกาย วาจา ใจ การฝึกหัดแผ่เมตตา การฝึกสมาธิอย่างง่าย ๆ คือ การฝึกหัดให้รู้ตัวอยู่เสมอว่า ตนกำลังทำอะไร พุดอะไร คิดอะไร
2. ความใกล้ชิดกับธรรมชาติ การจัดห้องเรียนให้ได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง ได้สัมผัส เห็น รู้ เข้าใจในสภาพ ลักษณะองค์ประกอบและความเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ
3. ความแปลกใหม่และเปลี่ยนแปลงไม่จำเจ เช่น การจัดแต่งห้องเรียนด้วยป้ายนิเทศหมุนเวียนเปลี่ยนไป เปลี่ยนรูปแบบการจัดที่นั่งเรียน ช่วยให้นักเรียนเกิดความสนใจ ไม่รู้สึกจำเจเบื่อหน่าย
4. ความสะอาดมีระเบียบและเรียบง่าย เป็นการฝึกหัดลักษณะนิสัยและฝึกหัดอบรมการประพฤติปฏิบัติอย่างแท้จริง ซึ่งต้องกระทำอย่างสม่ำเสมอ

นิภาพรณ แดงโรจน์ (2530³³ : 16) ได้สรุปแนวทางในการสร้างเสริมจริยธรรมไว้ว่า การสอนเพื่อสร้างเสริมจริยธรรมให้เกิดมีขึ้น ต้องสร้างสถานการณ์ให้เกิดปัญหาความขัดแย้งที่ผู้เรียนมีทางเลือกหลายทางในการประพฤติปฏิบัติ และการเลือกประพฤติปฏิบัติได้ ในทางที่ถูกต้องเหมาะสมนั้น ต้องใช้สติปัญญาในการตัดสินใจที่จะแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างมีเหตุผล ผู้สอนจึงมีหน้าที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ใช้สติปัญญาอย่างเต็มที่ ในการแก้ปัญหาและกล่าหาญในการทำความดี ทั้งต้องเน้นการให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริงและสามารถค้นหาคำตอบด้วยตนเอง และที่สำคัญอีกด้านหนึ่งคือการจัดสภาพแวดล้อม และบรรยากาศในชั้นเรียน ให้ดูสะอาด งามตา มีความเป็นระเบียบ ไม่จำเจ และใกล้ชิดธรรมชาติ ส่วนบรรยากาศในชั้นเรียนต้องเป็น

บรรยากาศที่ให้ผู้เรียนมีความรู้สึก ไม่ถูกข่มขู่ ยอมรับในตัวผู้เรียน มีความสนุกสนานในการเรียน

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีและหลักการของการใช้บทบาทสมมติในการเรียนการสอน

1. ความหมายของการแสดงบทบาทสมมติ

ผู้รู้หลายท่านให้นิยามความหมายของการแสดงบทบาทสมมติไว้หลายประการด้วยกัน อาทิเช่น

ทิศนา ขวมนัน (2522 : 201) ให้ความหมายไว้ว่า เป็นเครื่องมือและวิธีการอย่างหนึ่งที่ใช้ในการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องที่เรียน โดยผู้สอนสร้างสถานการณ์สมมติขึ้น ให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามที่ตนคิดว่าควรจะเป็น และถือเอาการแสดงออกทั้งทางความรู้และพฤติกรรมของผู้แสดงมาเป็นหัวข้ออภิปรายในการเรียนรู้

เขาวพา เดชะคุปต์ (2517 : 67) ถือว่าการแสดงบทบาทสมมติเป็นกิจกรรมที่จะช่วยส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้จากกลุ่ม ซึ่งจะช่วยให้สมาชิกในกลุ่มมีความรับผิดชอบในการเรียนรู้ร่วมกัน และยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกการแสดงความคิดเห็นและการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

สุกัญญา อาริวรรณ (2521 : 117) ได้ให้ความหมายของบทบาทสมมติ คือ การที่ให้ผู้เรียนแสดงสมมติว่าถ้าตนเองอยู่ในเหตุการณ์อย่างนั้นจะตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างไร คำพูดของผู้แสดงไม่ต้องเตรียมเอาไว้ก่อน การแสดงนี้ไม่ต้องมีการเตรียมตัวและการฝึกซ้อมมาก่อนเลย

สุมานัน รุ่งเรืองธรรม (ม.ป.ป. : 69) ได้ให้ความหมายบทบาทสมมติว่า คือการแสดงบทบาทในสถานการณ์ที่สมมติขึ้นเทียบเคียงกับสถานการณ์ที่เป็นจริง ตามที่ผู้แสดงเข้าใจ เพื่อให้ผู้ดูเข้าใจว่าอะไรเกิดขึ้น โดยมีเหตุการณ์แวดล้อมอย่างไร

บทบาทสมมติเป็นเครื่องมือและวิธีการอย่างหนึ่งที่ใช้ในการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องที่เรียน โดยผู้สอนสร้างสถานการณ์สมมติและบทบาทสมมติขึ้นมาให้ผู้เรียนได้แสดงออกตามที่ตนคิดว่าควรจะเป็น และถือเอาการแสดงออกทั้งทางความรู้และพฤติกรรมของผู้แสดงมาเป็นข้ออภิปรายเพื่อการเรียนรู้ ทั้งนี้เพื่อฝึกให้ผู้เรียนได้ทดลองและเรียนรู้ที่จะปรับพฤติกรรมของตนอย่างมีประสิทธิภาพในสภาวะต่าง ๆ

กาญจนา เกียรติประวัติ (2524 : 89) ได้ให้ความหมายของการแสดงบทบาทสมมติไว้ว่า เป็นการแสดงบทบาทที่ไม่มีการเตรียมตัวซ่อมล่วงหน้า โดยผู้แสดงจะพยายามที่จะทำให้สถานการณ์นั้น ๆ ชัดเจนสำหรับตนเอง และสำหรับผู้สังเกตการณ์

นอกจากนี้ยังมีชาวต่างประเทศบางท่านให้ความเห็นแตกต่างออกไปอีก เช่น

แชฟเทล และแชฟเทล (Shafte1 and Shafte1. 2530 : 83) อธิบายว่าบทบาทสมมติเป็นวิธีการที่จะฝึกฝนเพื่อให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่เหมาะสมที่ควรในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ซึ่งต้องมีเทคนิคหลายอย่าง เช่น การอภิปราย การนิยาม การวิเคราะห์ปัญหา การแสดงปฏิกิริยาจากผู้ดู

คิทซ์ เดวิส (Keith Davis : อ้างอิงจาก เฮวพา เดชะคุปต์. 2517 : 67) กล่าวว่า การแสดงบทบาทสมมติ เป็นการ จัดสถานการณ์เพื่อให้ผู้แสดงได้มีโอกาสแสดงออกตามธรรมชาติ โดยอาศัยบุคลิกภาพหรือเปิดโอกาสให้บุคคลได้แสดงบุคลิกภาพของเขาอย่างเป็นอิสระในการรวมกลุ่ม สถานการณ์ที่จะให้แสดงบทบาทสมมตินั้น ครูหรือผู้ฝึกจะเป็นผู้จัดเตรียมเอาไว้ให้ โดยจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับเหตุการณ์หรือความขัดแย้งระหว่างบุคคลและเป็นการเสียดสีสภาพที่เป็นจริง

จากความหมายของการแสดงบทบาทสมมติ ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิได้อธิบายไว้ดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า บทบาทสมมติเป็นกระบวนการเรียนการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องที่เรียนหรือพฤติกรรมต่าง ๆ ได้ลึกซึ้งขึ้น ได้ฝึกฝนทักษะการคิด การ

วิเคราะห์ การอภิปราย การแสดงการแก้ไข้ปัญหา และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล โดยครูเป็นผู้จัดสถานการณ์ และให้ผู้เรียนได้แสดงบทบาทต่าง ๆ ในสถานการณ์นั้น ๆ ตามที่ตนคิดว่าควรจะเป็น และถือเอาการแสดงออกทั้งทางความรู้และพฤติกรรมของผู้แสดงมาเป็นหัวข้ออภิปรายในการเรียนรู้

2. ประวัติความเป็นมาของบทบาทสมมติ

บทบาทสมมติเป็นวิธีการหนึ่งของกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ (Group Processes) และไม่ใช่ของใหม่ พบว่า มีใช้กันมาแล้วตั้งแต่ปี ค.ศ. 1900 ในรูปของการแสดงละคร (Drama) แต่เพิ่มมีผู้นำเอามาใช้เป็นเครื่องมือในการฝึกมนุษยสัมพันธ์ใช้เป็นวิธีการในการให้การศึกษา และในวงการแพทย์หรือการบำบัดผู้ป่วยทางจิตในวงการจิตวิทยา ผู้ที่นำบทบาทสมมติมาใช้เป็นคนแรกคือ ดร.จาคอบ แอล โมเรโน (Dr. Jacob L. Moreno) จิตแพทย์ชาวเวียนนา เขาเป็นผู้ที่ประยุกต์การแสดงละครมาใช้ในการกระบวนการบำบัดทางจิต (Therapy) มีการค้นพบว่า บทบาทสมมติสามารถใช้ในการวิเคราะห์ทางสังคมวิทยาได้ด้วย (Analysis of Selected Social Situation) โดยเรียกชื่อว่า โซโคดราม่า (Psychodrama) และโซซิโอดราม่า (Sociodrama) ความแตกต่างกันระหว่างชื่อทั้งสองนี้คือ โซซิโอดราม่า (Sociodrama) จะเป็นการแสดงบทบาทที่เน้นบทบาททางสังคมของกลุ่มหรือบุคคล ส่วนโซโคดราม่า (Psychodrama) เป็นการแสดงบทบาทที่มุ่งแก้ไข้ปัญหาที่สำคัญเกี่ยวกับความร่วมมือของเอกัตตบุคคลในกลุ่ม

นอกจาก ดร.โมเรโน จะใช้วิธีการนี้ด้วยตนเองแล้ว เขายังได้สร้างระเบียบวิธี (Methodology) และเริ่มฝึกให้บุคคลอื่นใช้วิธีการดังกล่าวด้วย ดร.โมเรโน ได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับเรื่องบทบาทสมมติไว้ 2 เล่มคือ Psychodrama ในปี ค.ศ. 1946 และ Sho Shall Service ในปี ค.ศ. 1953

นักจิตวิทยาสมัยต่อมา ได้เห็นความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับการสร้างสถานการณ์ที่จะนำมาใช้ในการบำบัดรักษาคนไข้ทางจิต จึงมีการนำวิธีการนี้มาใช้กัน

อย่างแพร่หลาย จากหลักการดังกล่าวนี้เองทำให้นักการศึกษาสนใจ และได้นำเอาบทบาทสมมติเข้ามาใช้ในวงการศึกษา Fannie R. Shaftel และ George Shaftel ได้ทำการวิจัยการใช้บทบาทสมมติในการเรียนการสอน ซึ่งนับว่าเป็นงานวิจัยเกี่ยวกับการใช้บทบาทสมมติในวงการศึกษาชิ้นแรก หลังจากที่ได้ทดลองใช้วิธีการนี้เป็นเวลามากกว่า 20 ปี เขาทั้งสองจึงร่วมกันเขียนหนังสือชื่อ *Role Playing for Social Values : Decision Making in the Social Studies* และตีพิมพ์เผยแพร่ในปี ค.ศ. 1967 ซึ่งอาจนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการใช้บทบาทสมมติในการเรียนการสอนอย่างกว้างขวาง

3. ทฤษฎีการใช้บทบาทสมมติ มี 2 ทฤษฎีคือ

3.1 การใช้บทบาทสมมติที่เตรียมไว้ล่วงหน้า (Preplanned or Structure Role - Playing) ทฤษฎีนี้มีรากฐานมาจากความคิดที่ว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียนมากที่สุด ผู้เรียนเรียนรู้โดยการกระทำ ทดลอง ฝึกหัดและลองผิดลองถูก ผู้เรียนสามารถสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่นแล้วเลียนแบบหรือเรียนรู้โดยการมีปฏิสัมพันธ์ตอบพฤติกรรมของผู้เล่นบทบาท ผู้นำจะทำหน้าที่ตีความและตัดสินอย่างมีจรรยาบรรณ สมาชิกในกลุ่มจะเกิดความคิดรวบยอดในเรื่องหลักการที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์เป็นโอกาสที่สมาชิกจะเพิ่มความรู้สึกเกี่ยวกับการรับรู้ การมองเห็นและการเกิดปัญหา ทฤษฎีนี้จึงประกอบไปด้วยการวิเคราะห์การประเมินผล และแนะนำการปรับปรุงพฤติกรรมและทักษะในตัวสมาชิก

3.2 การใช้บทบาทสมมติแบบอัตโนมัติ (Spontaneous Role - Playing) ทฤษฎีนี้คล้าย ๆ กับทฤษฎีแรกคือ สมาชิกกลุ่มเรียนรู้ด้วยการสังเกตเลียนแบบ และการวิจารณ์หรือติชม (Feedback) แต่ข้อแตกต่างระหว่างทฤษฎีนี้กับทฤษฎีแรกก็คือ กระบวนการวิเคราะห์ในสถานการณ์การเรียนรู้ ทฤษฎีนี้เน้นหนักในเรื่องความเป็นธรรมชาติมากกว่าการวิเคราะห์ ทฤษฎีนี้ผู้เรียนจะได้รับการส่งเสริมในการ

คิดหาโครงสร้างของเขาเองมาทดลองและค้นคว้าหาแบบของพฤติกรรมใหม่ ๆ และทฤษฎีใหม่ ๆ ทฤษฎีนี้มักใช้ปนกับทฤษฎีแรก ซึ่งขึ้นอยู่กับความมุ่งหมายของกลุ่ม

4. วิธีการและเทคนิคในการใช้บทบาทสมมติ

ทีศนา เทียนเสมอ ได้กล่าวถึงเทคนิคในการใช้บทบาทสมมติ ที่ ชอร์ (Shaw) เมเยอร์ (Meier) และสมาคมการศึกษาของสหรัฐอเมริกา (The Adult Education Association of U.S.A.) ได้เสนอไว้หลายประการดังต่อไปนี้

4.1 การแลกเปลี่ยนบทบาท (Role Reversal) เป็นวิธีการที่ผู้แสดงจะหมุนเวียนกันแสดงบทบาทที่กำหนดไว้ในสถานการณ์หนึ่งจนครบทุกบทบาท ตัวอย่างเช่น การฝึกทักษะการสื่อสาร (Communication Skill) ซึ่งจะต้องกำหนดให้มีผู้แสดงสามคน คือ ผู้ส่งข่าว ผู้รับฟัง และผู้สังเกตการณ์ ในการแสดงทั้งสามคนจะหมุนเวียนกันแสดงบทบาททั้งสามจนครบ วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้แสดงเข้าใจบทบาททุกบทบาท ซึ่งจะช่วยให้เกิดความคล่องตัวในการแสดง สามารถแสดงได้อย่างเป็นธรรมชาติ และเกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ทำอย่างถ่องแท้ (Insight) และมีความไวต่อตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ ด้วย

4.2 การแสดงโดยมีลูกคู่ (Doubling) วิธีนี้เป็นวิธีที่ช่วยให้ผู้แสดงได้เปิดเผยทัศนคติ ความรู้สึก ตลอดจนความคิดเห็นของตนโดยการแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ การแสดงบทบาทโดยวิธีนี้สมาชิกจะมีการตอบสนองต่อกันอย่างผิวเผิน (Superficial and Stereotype Response) แต่มีผู้ช่วยหรือลูกคู่ซึ่งนั่งอยู่ข้างหลังผู้แสดงคนใดคนหนึ่งจะช่วยผู้แสดง โดยแสดงความคิดหรือทัศนคติที่ดีว่าผู้แสดงคิดหรือรู้สึกแต่ไม่ได้แสดงออกมา ตัวอย่างเช่น ผู้แสดงกล่าวว่า "ฉันไม่รังเกียจคนสุบขุหรี" ผู้แสดงเป็นลูกคู่อาจจะขัดขึ้นว่า "แต่ฉันคิดว่าคนสุบขุหรีควรเห็นใจผู้อื่นบ้าง" เป็นต้น

การแสดงแบบนี้จะใช้ผู้แสดงกี่คนก็ได้ แต่ทุกคนมีลูกคู่ เพราะในบางครั้ง การสื่อความเห็นของผู้แสดงคนหนึ่งอาจเป็นไปไม่ตลอดปอดไปง ลูกคู่จะช่วยทำหน้าที่ขัดสิ่งที่ขวางกั้นนั้นเสีย เพื่อช่วยให้ผู้แสดงสะดวกใจในการแสดงยิ่งขึ้น

4.3 การแสดงบทบาทที่มีลูกค้มมากกว่าหนึ่งคน (Mass Doubling)

วิธีการนี้คล้ายกับวิธีการแสดงในข้อ 4.2 แต่ผู้แสดงแต่ละคนจะมีผู้ช่วยหรือลูกค้มหลาย ๆ คน ทำให้ผู้ดูได้ทราบทัศนคติ ความรู้สึก ความคิดหลาย ๆ แบบ ตัวอย่างเช่น ผู้แสดงพูดว่า "ฉันไม่รังเกียจคนแขนขา" ผู้ช่วยคนหนึ่งจะพูดต่อว่า "แต่ฉันคิดว่า เขาควรเก็บขยะให้เรียบร้อยกว่านี้" ลูกค้มอีกคนจะพูดต่อไปอีกว่า "พวกเราก็คควรทิ้งขยะให้เป็นที่ด้วย" เป็นต้น

4.4 การแสดงบทบาทที่ผู้แสดงรำพึงกับตนเอง (Sociology) วิธีการนี้

สร้างขึ้นสำหรับการแสดงความคิดความรู้สึกออกมาเป็นคำพูด โดยให้ผู้แสดงพูดหรือ "รำพึง" ออกมาดัง ๆ ซึ่งจะช่วยให้ผู้แสดงและกลุ่มเกิดความเข้าใจ มีทัศนคติและความรู้สึกที่ดีต่อกัน อันจะมีผลต่อการแสดงบทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยเปิดโอกาสให้ผู้แสดงหรือกลุ่มใช้ข้อมูลที่ได้รับนี้ในการปรับปรุงเทคนิควิธีการของตน เช่น ในห้องเกิดปัญหาว่านักเรียนคนหนึ่งถูกเพื่อน ๆ รังเกียจไม่ยอมรับด้วย ครูให้นักเรียนคนใดคนหนึ่งรำพึงรำพันออกมาว่า เขามีความรู้สึกอย่างไรบ้างที่เพื่อน ๆ รังเกียจตน ทั้ง ๆ ที่ตนเป็นนักเรียนคนหนึ่ง เป็นต้น

4.5 การแสดงบทบาทผสม (Multiple Role - Playing) วิธีการนี้

ช่วยให้ผู้ชมได้ประสบการณ์ที่เป็นความจริงเกี่ยวกับการตัดสินใจเป็นกลุ่ม (Group Decision-Making) การแสดงบทบาทผสมนี้จะแตกต่างจากการแสดงบทบาทโดยทั่วไป คือ บทบาทเดียวกัน ผู้แสดงหลาย ๆ กลุ่ม แสดงพร้อม ๆ กันไป โดยไม่ต้องมีผู้ช่วยเหลือหรือครุคอยแนะนำ วิธีการนี้มีมาตรฐานมากขึ้นและช่วยให้ผู้เรียนสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง วิธีการนี้จะใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถสนองความต้องการและให้ประสบการณ์ที่เป็นความจริงเกี่ยวกับการอภิปรายร่วมกันเป็นกลุ่ม (Group Discussion) นอกจากนี้ วิธีการนี้ยังมีข้อดีอีกสองประการคือ

4.5.1 ช่วยให้ผู้เรียนไม่เกิดความประหม่า จากการที่คิดว่ามีผู้คอย

สังเกตการณ์อยู่ เพราะสมาชิกทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดง

4.5.2 ข้อมูลที่ได้รับจากหลายกลุ่ม จะทำให้เกิดการเปรียบเทียบ และหาข้อสรุปได้ง่ายขึ้น

4.6 การหมุนเวียนบทบาท (Role - Rotation) วิธีการนี้จะใช้ได้เมื่อต้องการคำตอบเกี่ยวกับปัญหาเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ การให้ผู้แสดง หมุนเวียนบทบาท จะช่วยให้ได้รับการตอบสนองเกี่ยวกับปัญหานั้นได้หลายวิธี ซึ่งจะช่วยในการนำมาเปรียบเทียบ การวิเคราะห์และการหาข้อสรุปของปัญหานั้น ๆ ได้

วิธีการนี้คือการให้หลาย ๆ คน หมุนเวียนกันแสดงบทบาทเพียงบทบาทเดียวที่ต้องการ ตัวอย่างเช่น การสอนเรื่องความมีระเบียบวินัยในการแต่งกายของนักเรียน ครูให้นักเรียนออกมาแสดงถึงการแต่งกายที่ถูกต้องซ้ำ ๆ กัน หลาย ๆ คน เพื่อให้ได้เห็นถึงการแต่งกายหลาย ๆ แบบ นำมาเปรียบเทียบ และสรุปแบบที่ถูกต้องที่สุดในตอนสุดท้าย เป็นต้น

4.7 การแสดงบทบาทโดยวิธีการเสียดสี (The Skit - Completion Method) วิธีการนี้เป็นการแสดงบทบาทสมมุติที่ใช้กับผู้ชมจำนวนมาก ๆ ได้ การแสดงที่จะให้บรรลุความขบขันหรือการเสียดสีที่ต้องการ การกำหนดบทบาทที่จะแสดงนั้นต้องไม่มากเกินไป ควรเน้นเฉพาะส่วนที่เป็นความขัดแย้งให้เด่นชัด การแสดงบทบาทโดยวิธีนี้จะเริ่มด้วยการดำเนินเรื่องตามบทที่เขียนไป ซึ่งจะใช้เพื่อย้ายข้อมูล และช่วยสร้างสถานการณ์ที่จะช่วยให้สมาชิกสามารถศึกษาบทบาทต่าง ๆ ได้ และนอกจากนี้อาจจะใช้วัสดุอุปกรณ์ในช่วงแรกของการแสดง เพื่อช่วยสร้างความรู้สึกแก่ผู้แสดงที่จะแสดงเอง ในภายหลัง

4.8 การแสดงบทบาทสองบทบาท (Monodrama) วิธีการนี้เป็นการให้ผู้แสดงคนเดียวแสดงบทบาทสองบทบาท โดยผู้แสดงจะต้องแสดงบทบาทกลับไปกลับมา วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนมีความคล่องตัวและมีความเข้าใจในบทบาททั้งสองได้ดีขึ้น ตัวอย่างนี้ ผู้เรียนในห้องมีปัญหारेื่อ เกิดทัศนคติไม่ดีต่ออาจารย์บางท่าน มีความคิดว่าอาจารย์ท่านนั้นขาดความยุติธรรมต่อตนเอง สถานการณ์เช่นนี้ทำให้เกิดความ

ขัดแย้งขึ้น ครูจึงอาจจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนนั้นประสบ โดยให้ผู้เรียนผู้นั้นหรือคนอื่น แสดงเป็นนักเรียนและเป็นอาจารย์สลับกันไป เพื่อให้เข้าใจถึงความรู้สึกของอาจารย์ เป็นต้น

4.9 การใช้วิธีกาภาพสะท้อน (The Mirror Technique) วิธีการนี้ ใช้ในการแสดงเป็นหมู่ โดยนำปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มมาให้สมาชิกแสดง เพื่อให้เจ้าของปัญหามองเห็นตนเองว่าเป็นอย่างไร จากการดูเพื่อนแสดงบทบาทของตน ซึ่งเปรียบเสมือนกระจกเงาสะท้อนให้เห็นภาพตนเอง ตัวอย่างเช่น ผู้เรียนบางคนในห้องมักก่อกวนชั้นเรียนขณะมีการเรียนการสอนเสมอ ครูอาจจัดบทบาทสมมติขึ้น วิธีนี้ช่วยให้นักเรียนบางคนเห็นภาพสะท้อนของตนเอง เพื่อให้เห็นถึงผลเสียของการก่อกวนชั้นเรียนที่มีต่อตนเองและผู้อื่น เป็นต้น

4.10 การแลกเปลี่ยนบทบาทเป็นกลุ่ม (Group Role Reversal) วิธีการนี้จะใช้เพื่อให้สมาชิกเข้าใจถึงความรู้สึก ความคิด และทัศนคติของผู้อื่น โดยกำหนดให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มแสดงบทบาทของสมาชิกอื่นภายในช่วงเวลาหนึ่ง แล้วกลุ่มจะได้รับปัญหาซึ่งสมาชิกทุกคนจะต้องร่วมกันแก้ไข จากการสวมบทบาทของผู้อื่นที่เขาแสดงอยู่และในช่วงสุดท้ายของการแสดงก็จะเป็นการอภิปรายเกี่ยวกับการรับรู้ที่สมาชิกได้รับจากการแสดงของผู้อื่น ตัวอย่างเช่น การสอนเรื่องประชาชนกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ครูอาจกำหนดบทบาทให้นักเรียนทุกคนเป็นนักอนุรักษ์นิยม และให้ช่วยกันแก้ปัญหาว่า ทำอย่างไรจึงจะให้ประชาชนมีความรับผิดชอบและช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สมาชิกทุกคนจะช่วยกันหาวิธีที่ดีที่สุดออกมา หลังจากจบการแสดงแล้วจะอภิปรายว่า การที่ตนเป็นนักอนุรักษ์นิยมนั้น ตนมีความรู้สึกอย่างไรบ้าง เป็นต้น

4.11 การแสดงบทบาทของผู้ชม (Audience Role - Playing) วิธีการนี้ใช้กับผู้ฟังจำนวนมาก ๆ โดยมีจุดประสงค์ที่สำคัญคือ เพื่อให้สมาชิกของกลุ่มผู้ชมเกิดความรู้สึกและทัศนคติ วิธีการนี้จะเริ่มจากการสร้างทัศนคติในทางลบให้แก่ผู้ชม แล้ว

จะจัดประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่จะช่วยให้ผู้ชมค้นพบทัศนคติที่ดีที่สุดสำหรับตนเอง จากการเปลี่ยนแปลงทัศนคตินี้ จะมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมทุกครั้งที่ได้รับประสบการณ์ใหม่ วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้ชมได้ประสบการณ์ที่จะช่วยให้เข้าใจวิธีการทำงานต่าง ๆ และทราบว่าวิธีการทำงานที่เหมาะสมและไม่เหมาะสมเป็นอย่างไร ตัวอย่างเช่น การสอนเรื่องการแสดงความเคารพต่อสิ่งที่ควรเคารพ ในการแสดงตอนแรกจะเป็นไปในแนวทางที่นักเรียนปฏิบัติตนไม่ถูกต้อง ต่อมาการแสดงจะเป็นไปในทางที่บางคนเริ่มเห็นความสำคัญของการแสดงความเคารพ แต่บางคนยังปฏิบัติตนไม่ถูกต้องอยู่ การแสดงครั้งที่ 3 เป็นการแสดงที่ทุกคนปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง ทำให้สถานการณ์ต่าง ๆ ดำเนินไปอย่างดี จากการแสดงทั้ง 3 ครั้ง จะทำให้ผู้ชมเลือกแนวทางที่ดีสำหรับตนเอง การวัดทัศนคติที่เปลี่ยนไปนี้ทำได้โดยการให้แสดงบทบาทสมมติ การตอบแบบสอบถามหรือการแต่งเรื่องต่อให้จบ เป็นต้น

5. ขอบเขตของการใช้บทบาทสมมติ (Limitation of Role - Playing)

บทบาทสมมติ เป็นวิธีการที่มีประโยชน์ในด้านที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ผู้เรียนมีโอกาสได้ฝึกฝนทักษะในการคิด การพูด การวิเคราะห์ การอภิปราย การตัดสินใจ ตลอดจนลงมือปฏิบัติ ทำให้บุคคลที่คิดเป็น พูดเป็น และทำเป็น ซึ่งผลที่ได้จากการเรียนรู้การแสดงบทบาทต่าง ๆ ถึงแม้ว่าวิธีการใช้บทบาทสมมติจะมีประโยชน์สักเพียงใด ครูผู้สอนก็ควรมีความรู้ในการจัดกิจกรรมประเภทนี้เป็นอย่างดี รวมทั้งการใช้ความคิดและวิธีดำเนินการที่ถูกต้องเหมาะสม ดังนั้น สิ่งที่ครูผู้สอนควรคำนึงในการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนโดยการใช้บทบาทสมมุติดังนี้

5.1 การแสดงบทบาทจะเป็นวิธีการที่มีคุณค่าควรใช้ให้สอดคล้องกับ

จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยไม่ควรใช้เพื่อความบันเทิงหรือใช้เพียงเพื่อให้เป็นไปตาม
โครงการสอนที่กำหนดเอาไว้เท่านั้น

ตัวอย่างเช่น ครูสอนเรื่อง ความซื่อสัตย์สุจริต จุดมุ่งหมายคือให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในความซื่อสัตย์สุจริต และสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตด้วย การใช้บทบาทสมมติจึงมีใช้เพื่อให้ผู้เรียนออกมาแสดงตนว่ามีความซื่อสัตย์สุจริตอย่างไรเท่านั้น แต่ครูจะต้องให้ผู้แสดงเรียนรู้ด้วยว่าความซื่อสัตย์สุจริตนั้นถูกต้องหรือไม่อีกด้วย

5.2 การใช้บทบาทสมมติจะกินเวลามาก ดังนั้นจึงไม่ควรกำหนดการใช้บทบาทสมมติไว้ในโครงการที่มีเวลาน้อยหรือควรมีการกำหนดเวลาที่แน่นอนตายตัวลงได้

ตัวอย่างเช่น การใช้บทบาทสมมติในการสอนเรื่อง ความสามัคคีในการอภิปราย หลังการแสดงอาจใช้เวลามาก เพราะผู้เรียนมีประสบการณ์และความคิดเห็นเกี่ยวกับความสามัคคีนี้แตกต่างกันไป บางคนอาจคิดว่าความสามัคคีมีแต่คุณประโยชน์ แต่บางคนคิดว่าความสามัคคีถ้าใช้ไม่ถูกต้องอาจก่อให้เกิดโทษ ความคิดที่ขัดแย้งกันนี้อาจใช้เวลาในการแสดงหรือการอภิปรายมากจึงจะได้ข้อสรุปที่ถูกต้อง

5.3 การใช้บทบาทสมมติจะได้ผลอย่างเต็มที่ เมื่อใช้เป็นส่วนประกอบของหลักสูตรให้สมบูรณ์ (Integral Part of a Curriculum) กล่าวคือ นำมาใช้ติดต่อกันพอสมควร ไม่ใช่นำมาเป็นการค้นการเรียนรู้การสอนบางครั้งบางคราว เพื่อแก้ความเบื่อหน่ายของผู้เรียน

5.4 ควรใช้บทบาทสมมติ เมื่อต้องการให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และฝึกทักษะในการปฏิบัติตนในเรื่องความสัมพันธ์ของมนุษย์ ไม่ใช่นำมาใช้เพราะเป็นวิธีการที่สนุกและผู้เรียนชอบ และเมื่อใช้แล้วนักเรียนจะสนใจ และอยากให้อีกวิธีนี้กับทุก ๆ เรื่อง แต่ครูควรคำนึงด้วยว่า ถ้านำมาใช้บ่อยเกินไปประสิทธิภาพจะลดลง และเมื่อถึงเวลาที่ต้องใช้วิธีนี้จริง จะไม่ได้ผลเท่าที่ควร

6. หลักในการเลือกเรื่องที่จะใช้บทบาทสมมติ

ในการเลือกเรื่องที่จะใช้กับวิธีการนี้ มีผู้ให้หลักไว้ว่า "ครูผู้สอนควรตั้งคำถามตัวเอง" ดังต่อไปนี้ คือ

6.1 เรื่องที่จะเลือกมานั้นจะทำให้เกิดผลต่อไปหรือไม่

6.1.1 กระตุ้นให้ผู้เรียนอยากพูด อยากอภิปรายแสดงความคิดเห็น เมื่อการแสดงจบลงแล้ว

6.1.2 ผู้เรียนสามารถเข้าใจความคิดเห็น ความรู้สึกและค่านิยม ของสมาชิกอื่น ๆ ในกลุ่มได้ดีขึ้น

6.1.3 ผู้เรียนเกิดความเข้าใจถึงสาเหตุของพฤติกรรมในสถานการณ์ นั้น ๆ

6.2 ผู้เรียนมีความรู้เพียงพอที่จะสามารถเข้าร่วมแสดงและอภิปรายในปัญหา ที่ยกมาหรือไม่

6.3 เรื่องนั้นมีฉากและรายละเอียดของปัญหาที่ชัดเจน และไม่ซับซ้อนมากเกินไปพอที่จะนำมาแสดงได้ภายในเวลาที่จำกัดหรือไม่

6.4 เรื่องนั้นมีเป้าหมายที่ชัดเจนหรือไม่

6.5 เรื่องนั้นต้องไม่เป็นเรื่องที่จะก่อให้เกิดความกระทบกระเทือนความรู้สึก ของผู้เรียนคนใดคนหนึ่ง ไม่ใช่เรื่องที่เป็นประสบการณ์จริง ๆ ของผู้เรียน แต่ควรเป็นเรื่อง ในหัวข้อความสัมพันธ์ของมนุษย์อย่างกว้าง ๆ

7. กระบวนการใช้บทบาทสมมติ (The Procedures of Role - Playing) ได้มีนักวิชาการเสนอขั้นตอนไว้ดังนี้

คลาย (Klein) ได้เสนอลำดับขั้นตอนในการเตรียมการเพื่อแสดงบทบาทสมมติ เอาไว้เป็นขั้น ๆ คือ

1. การกำหนดขอบเขตหรือทำความเข้าใจกับปัญหา (Defining or Identifying a Problem) ก่อนแสดงบทบาท สมาชิกทุกคนจะได้รับทราบปัญหา ซึ่ง ทุกคนจะต้องร่วมกันเตรียมแผนการไว้ล่วงหน้าว่าจะแสดงบทบาทนั้นอย่างไร โดยสมาชิก อาจช่วยกันเตรียมสถานการณ์หรือครูเป็นผู้เตรียมไว้ล่วงหน้าก็ได้

2. การเตรียมพร้อมก่อนแสดง (Creating a Readiness for Role - Playing) การแสดงบทบาทจำลองจะประสบความสำเร็จ ถ้าผู้แสดงรู้สึกสบายใจที่จะแสดง ในการแสดงครั้งแรก ๆ สมาชิกจะรู้สึกตื่นเต้น ประหม่า และอาจจะลังเล ไม่กล้าแสดง เพราะเกรงว่าจะแสดงได้ไม่ดี หรือเพราะเขากลัวว่าการแสดงความรู้สึก และการแสดงปัญหา อาจจะกระทบกระเทือนจิตใจของคนบางคน เพื่อช่วยให้ผู้แสดงไม่รู้สึกตื่นเต้นนัก ในครั้งแรก ควรกำหนดเรื่องที่ง่าย ๆ ซึ่งทุกคนคุ้นเคยกันคืออยู่แล้ว ก่อนแสดง ควรให้ผู้แสดงรู้เรื่องที่จะแสดง และควรกำหนดบทบาท เทคนิค ให้แก่สมาชิกแต่ละคน โดยกำหนดบทบาทตัวละครให้ใกล้เคียงกับลักษณะของผู้แสดงให้มากที่สุด ก่อนแสดง ครูควรเน้นด้วยว่า บทบาทแสดงนี้ไม่ใช่ให้แสดงบทบาทของตนเอง และการแสดงนี้เป็นการฝึกหัด ซึ่งอาจมีที่ผิดได้

3. การกำหนดสถานการณ์ (Establishing a Situation) การแสดงบทบาทสมมุติในครั้งแรก ๆ ควรกำหนดสถานการณ์ง่าย ๆ ซึ่งสมาชิกจะสามารถอภิปรายกันได้อย่างทั่วถึง โดยสถานการณ์นั้นควรให้มีความขัดแย้งหรือมีอุปสรรคที่จะต้องเอาชนะ และควรมีเนื้อหาเรื่องราวที่ใกล้กับความเป็นจริง แต่ไม่ควรเป็นเรื่องซับซ้อนมากจนทำให้กลุ่มเบนความสนใจจากปัญหาที่ต้องการศึกษา เรื่องที่จะแสดงควรเป็นเรื่องที่สั้นและชัดเจน สถานการณ์ควรมีองค์ประกอบที่ท้าทายกลุ่มให้เกิดความสนใจ อยากคิด อยากเรียนรู้

บางครั้ง การแสดงบทบาทจำลองนี้ครูอาจเตรียมการเอาไว้ล่วงหน้าหรืออาจนำปัญหาที่เกิดขึ้นในระยะนั้นมาแสดงก็ได้ วิธีแสดงบทบาทจะเป็นผลมาจากความต้องการของสมาชิก ซึ่งความต้องการนี้เป็นความต้องการในการเรียนรู้ ทักษะ หรือความคิดอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ ก็ควรสร้างสถานการณ์ที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้บทบาทนั้น ๆ บางครั้ง กลุ่มอาจต้องเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งอื่น ๆ ที่ใหม่ออกไป กลุ่มก็ควรช่วยกันสร้างสถานการณ์ให้ครบตามที่ต้องการ

4. การกำหนดบทบาทของผู้แสดง (Casting Characters) เมื่อกำหนดสถานการณ์ได้แล้ว ผู้วางแผนการแสดงควรกำหนดบทบาทที่มีลักษณะเหมาะสม ซึ่งเมื่อแสดงแล้วกลุ่มจะสามารถเข้าใจปัญหาได้ แล้วจึงแจ้งให้กลุ่มได้รับทราบ โดยพยายามกำหนดบทบาทให้ใกล้เคียงกับลักษณะของผู้จะแสดง หรืออาจกำหนดให้บทบาทนั้นแตกต่างจากนิสัยของผู้แสดงก็ได้ บทบาทอย่างหลังนี้จะช่วยผู้แสดงและผู้ชมให้เลียนแบบบทบาทของผู้อื่น และเข้าใจถึงการแสดงบทบาทที่มีลักษณะแตกต่างออกไป บทบาทชนิดหลังนี้ผู้แสดงอาจประสบปัญหาในการแสดงเพราะไม่เข้าใจถึงบทบาทที่ได้รับ และทำให้แสดงออกมาไม่ตรงกับความเป็นจริง ถ้าประสบปัญหาเช่นนี้ จะแก้ปัญหาก็ได้โดยเปลี่ยนตัวแสดง โดยให้อาสาสมัครหรือกลุ่มเลือกบทบาทที่จะแสดง แต่การให้อาสาสมัครหรือให้ผู้เรียนเลือกบทบาทเองนี้ไม่ค่อยเหมาะสมนัก เพราะอาสาสมัครมักเป็นคนที่มีความสามารถดีอยู่แล้ว ส่วนที่ไม่ได้อาสาสมัครเป็นคนที่ต้องการการฝึกฝนมากกว่า นอกจากนั้นบทบาทที่แสดงยากก็มักไม่ค่อยมีคนอยากแสดงหรือเพราะไม่อยากแสดงบทบาทที่ต้องเปิดเผยตนเอง การมอบหมายบทบาทนี้ไม่ควรใช้ทุกครั้ง ต้องการการตัดสินใจอย่างระมัดระวังในการเลือกบทบาท ตัวอย่างบทบาทที่ไม่ค่อยมีความสำคัญมากนัก ควรมอบหมายบทบาทนั้นให้กับบุคคลที่มีความสำคัญมากในกลุ่ม หรือบุคคลที่มีใจคอหนักแน่นพอที่จะแสดงบทบาทได้โดยไม่เกิดความละอายใจ การกำหนดบทบาทให้กับผู้แสดงนี้ บางทีก็มีความจำเป็น เพราะช่วยให้ผู้เรียนรู้และเข้าใจถึงสิ่งที่ไม่เคยคิดมาก่อนหรือทราบถึงความต้องการและแรงบันดาลใจของตน

การกำหนดบทบาทนี้จะใช้วิธีใดก็ขึ้นอยู่กับพิจารณาของครูให้เป็นไปตามความเหมาะสมที่สุด

5. การเล่าเรื่องย่อและการอุ่นเครื่อง (Briefing and Warming-up) ในบางกรณี ก่อนลงมือแสดงอาจมีการเล่าเรื่องราวโดยย่อให้กับกลุ่มหรือสมาชิกบางคน ซึ่งจะช่วยให้ผู้แสดงและผู้ฟังเข้าใจจุดมุ่งหมายได้ตรงกัน การจะเล่าเรื่องมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายและธรรมชาติของสถานการณ์ที่จะแสดง และชนิดของข้อมูลที่จะให้

กลุ่มวิเคราะห์ เช่น ถ้าต้องการให้กลุ่มได้วิเคราะห์เรื่องราว การเล่าเรื่องย่อก็ควรเล่าให้แก่มกบางคนได้ทราบ ดังนั้นเรื่องย่อที่จะเล่านี้ควรให้ข้อมูลเพียงเท่าที่จำเป็นที่กลุ่มควรทราบ เพื่อให้สามารถบรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้องการได้เท่านั้น บางทีการเล่าเรื่องย่ออาจเล่าให้ทั้งกลุ่มฟัง หรือบอกแผนการณ์ในการแสดงบทบาทให้กลุ่มฟังโดยไม่เล่าให้ผู้แสดงหรือสมาชิกบางคนฟังก็ได้ แต่ถ้าเป็นการแสดงตามปกติ ก็ไม่จำเป็นต้องเล่า เพราะสามารถสังเกตหรือเรียนรู้จากการชมการแสดงได้อยู่แล้ว การเล่าเรื่องย่อนี้จะเล่าด้วยวาจาหรือโดยการเขียนให้ก็ได้ ถ้าต้องการให้ทราบว่าผู้แสดงจะพูดหรือจะแสดงอะไรบ้าง

การอุ่นเครื่องเป็นการช่วยให้ผู้แสดงสามารถสวมบทบาทที่จะแสดง และช่วยให้ผู้ชมสามารถวาดภาพพจน์การแสดงได้ชัดเจนขึ้น การอุ่นเครื่องนี้จะมีหรือไม่ก็ได้

การเล่าเรื่องย่อและการอุ่นเครื่องนี้ จะช่วยให้ผู้แสดงเข้าใจและมีความสบายใจในการแสดงบทบาท เพราะสามารถซักถามข้อข้องใจก่อนลงมือแสดงได้

6. การแสดง (The Action or Enactment) เมื่อผู้แสดงเข้าใจบทบาทแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการลงมือแสดง ขณะที่การแสดงกำลังดำเนินอยู่ ครูหรือผู้กำกับการแสดงควรดูด้วยว่าการแสดงเป็นไปตามบทบาทที่กำหนดไว้หรือไม่ และไม่ควรถูกให้ผู้แสดงไขว่คว้าที่ไมเกี่ยวข้องกับบทบาทที่แสดง เป็นต้น นอกจากนี้ถ้าผู้แสดงยังขาดทักษะ และต้องการความช่วยเหลือ ผู้กำกับการแสดงก็อาจเข้าไปมีส่วนในการแสดงได้ เพื่อกระตุ้นให้ผู้แสดงแสดงไปตามบทบาทที่ได้รับ ไม่ใช่จะเข้าไปเป็นผู้ร่วมแสดงคนหนึ่ง

7. การตัดการแสดง (Cutting) ผู้กำกับการแสดงหรือครูจะเป็นผู้พิจารณาว่าจะให้การแสดงสิ้นสุดลงเมื่อใด ซึ่งจะเป็นการยุติการแสดงลงก่อนกำหนดในกรณีที่เรื่องที่แสดงนั้นยาวเกินไป หรือด้วยเหตุผลอื่นก็ตาม เกี่ยวกับการยุติการแสดงนี้ "The Adult Education Association of the U.S.A." เสนอไว้ว่า การแสดงจะถูกตัดออกในกรณีต่อไปนี้

7.1 การแสดงนั้นเพียงพอที่กลุ่มจะวิเคราะห์ปัญหาได้

7.2 กลุ่มจะทราบได้ว่าเรื่องราวจะเป็นอย่างไรถ้ามีการแสดงต่อไป

7.3 ผู้แสดงไม่สามารถแสดงต่อไปได้เพราะแสดงผิดหรือเข้าใจเรื่องย่อผิดไปจากความเป็นจริง

7.4 การแสดงจบลงตามปกติ

8. การวิเคราะห์การแสดง (Processing or Analysing the Action)

การวิเคราะห์การแสดงมักจะทำในรูปการอภิปรายร่วมกันระหว่างผู้แสดง ผู้ชม และผู้สังเกตการณ์ การอภิปรายจะเป็นไปในรูปใดขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในตอนแรกว่าต้องการให้เกิดผลอย่างไร โดยมักจะให้ผู้แสดงเสนอความคิดเห็นก่อน แล้วจึงให้ผู้ชมและผู้สังเกตการณ์ที่มีการกำหนดไว้ในตอนแรกเป็นผู้แสดงความคิดเห็นต่อมา ผู้สังเกตการณ์จะต้องแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา การอภิปรายนี้จะเน้นเฉพาะสิ่งที่ได้รับจากการแสดง ซึ่งจะช่วยให้แง่คิดเกี่ยวกับการแก้ปัญหา และการปรับปรุงการทำงานในกลุ่มให้ดีขึ้น ถ้าผลที่ได้รับยังไม่เป็นที่พอใจ ก็อาจต้องมีการแสดงใหม่อีกครั้งหนึ่ง หรือให้ผู้แสดงแสดงต่อไปจนจบ ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของกลุ่ม ถ้ากลุ่มได้รับสิ่งใหม่ที่น่าสนใจ อาจมีผู้เสนอให้มีการแสดงบทบาทใหม่ เพื่อดูว่าข้อสรุปของปัญหาคงตรงกันหรือไม่ หรือกลุ่มอาจจะได้พบจุดเริ่มต้นของปัญหาใหม่ ๆ ต่อไป

ถ้าวัตถุประสงค์ของการแสดงคือการฝึกทักษะผู้แสดง เมื่อจบการแสดงและการวิเคราะห์แล้ว จะมีการเปลี่ยนตัวแสดงหรือเปลี่ยนฉากใหม่เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสฝึกทักษะโดยทั่วถึงกัน โดยนำเอาข้อคิดที่ได้รับในการแสดงครั้งแรก ๆ มาใช้ในการปรับปรุงการแสดงครั้งใหม่ให้ดีขึ้น

แชฟเทล และแชฟเทล (Shafteel and Shafteel) ได้เสนอลำดับขั้นของการแสดงบทบาทสมมติไว้ 9 ลำดับ ดังนี้

1. ขึ้นอ่านเครื่องโดยครูจะอ่านปัญหาหรือนำการแสดง
2. เลือกตัวแสดง
3. ผู้ชมเตรียมสังเกตการแสดง
4. จัดเตรียมเวที

5. แสดงบทบาท
6. อภิปรายและประเมินผล
7. การแสดงบทบาทเพิ่มเติม
8. อภิปรายเพิ่มเติม
9. สรุปปัญหา

และจากการที่ ทิศนา ขัมมณี และเยาวพา เดชะคุปต์ (2519 : 41 - 49) ได้ทำการรวบรวมทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ท่านทั้งสองได้เสนอขั้นตอนในการใช้บทบาทสมมติในการเรียนการสอนไว้ดังนี้

ขั้นที่ 1 : ขั้นเตรียมการ แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ก. การแจกแจงและกำหนดขอบเขตของปัญหา ครูจะต้องวิเคราะห์แยกแยะออกมาให้ได้ว่า อะไรคือปัญหา หรือจุดที่ต้องการชี้ให้ผู้เรียนเห็นและเรียนเพื่อความเข้าใจ และกำหนดขอบเขตของปัญหาที่จะสอน

ข. การกำหนดสถานการณ์สมมติและบทบาทสมมติ เมื่อได้ปัญหาที่ชัดเจนแล้ว ครูจะต้องกำหนดสถานการณ์สมมติที่ง่ายและชัดเจนขึ้น พร้อมทั้งเขียนบทบาทสมมติที่จะให้ผู้เรียนแสดงบทบาทสมมติที่เขียนขึ้นนี้ ควรจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนได้ประสบกับปัญหาและข้อขัดแย้ง เพื่อฝึกฝนการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ

ขั้นที่ 2 : ขั้นแสดง แบ่งออกเป็น 7 ตอน คือ

ก. การอ่านเครื่อง หมายถึงการนำผู้เรียนให้ไปสู่เรื่องที่จะศึกษาหรือปูพื้นให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตรงกันในเรื่องที่จะเรียน ในขั้นนี้ครูอาจจะเล่าเรื่องราวหรือสถานการณ์สมมติให้ผู้เรียนฟัง การเล่าเรื่องอ่านเครื่องนี้จะไปมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายและสถานการณ์ที่ตั้งไว้

ข. การเลือกตัวผู้แสดง การเลือกตัวผู้แสดงอาจเป็นได้ 2 ลักษณะคือ อาจจะเลือกตัวผู้แสดงที่มีลักษณะใกล้เคียง และลักษณะตรงกันข้ามกับลักษณะของบทบาทที่มอบหมายให้ก็ได้ในกรณีแรก การแสดงจะช่วยให้กลุ่มเข้าใจปัญหาได้ดีเพราะการแสดง

เป็นไปได้โดยไม่เคอะเขิน ในกรณีหลัง การแสดงจะช่วยให้ผู้แสดงและผู้ชมได้เข้าใจถึงบทบาทของผู้ที่มีลักษณะแตกต่างออกไป ดังนั้นการเลือกตัวผู้แสดงจึงขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการแสดงและการสอนเป็นสำคัญ

ค. การจัดฉากแสดง การจัดฉากนั้นก็เป็นการจัดฉากแบบสมมุติขึ้นมา เพื่อให้การแสดงนั้นดูใกล้เคียงกับความเป็นจริงขึ้น การจัดฉากอาจจะเป็นไปได้ในลักษณะแบบง่าย ๆ โดยการเลื่อนโต๊ะเพียงตัวเดียวไปจนถึงการจัดฉากแบบหรูหรา

ง. การเตรียมผู้สังเกตการณ์ การใช้บทบาทสมมุติในการเรียนนั้นช่วยให้การเรียนสนุกสนานมีชีวิตชีวาที่จริง แต่ครูจะต้องไม่ลืมว่า การเรียนนี้ไม่ใช่เรียนเพื่อนสนุกอย่างเดียว ครูควรช่วยให้ผู้เรียนหัดสังเกตและวิเคราะห์เหตุการณ์ ดังนั้นการเตรียมผู้ชมหรือผู้สังเกตการณ์จึงเป็นสิ่งจำเป็น ไม่เช่นนั้น การอภิปรายและวิเคราะห์หลังการแสดงนั้นจะไม่ได้ผลเท่าที่ควร

จ. การเตรียมความพร้อมก่อนแสดง การที่ผู้เรียนจะแสดงบทบาทสมมุติให้เป็นไปอย่างธรรมชาติได้มากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้แสดง ถ้าผู้แสดงมีความสบายใจ การแสดงจะเป็นไปอย่างธรรมชาติ ดังนั้นครูจำเป็นต้องช่วยขจัดความตื่นเต้นประหม่าและความวิตกกังวลของผู้แสดงออกไปด้วยวิธีต่าง ๆ

ฉ. การแสดง เมื่อผู้แสดงและผู้ชมพร้อมแล้ว ผู้แสดงก็เริ่มแสดงได้ การแสดงนี้ควรให้เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่มีการขัดกลางคัน นอกจากในกรณีผู้แสดงต้องการความช่วยเหลือ ครูหรือผู้กำกับการแสดงอาจเข้าไปช่วยได้ตามโอกาส

ช. การตัดบท เมื่อผู้แสดงได้แสดงไปเป็นเวลาพอสมควรแล้ว ครูหรือผู้กำกับการแสดงควรตัดบท หรือหยุดการแสดง ไม่ควรปล่อยให้การแสดงยืดเยื้อไป จะทำให้เสียเวลาและผู้ชมเกิดความเบื่อหน่าย การตัดบทจะทำได้ในกรณีต่อไปนี้

1. เมื่อการแสดงนั้นได้ให้ข้อมูลเพียงพอแก่กลุ่มที่จะนำมาวิเคราะห์และอภิปรายได้

2. กลุ่มพอจะเดาได้ว่าเรื่องราวจะเป็นอย่างไรถ้าจะมีการแสดง

ต่อไป

3. ผู้แสดงไม่สามารถแสดงต่อไปได้เพราะเกิดความเข้าใจผิดบาง

ประการ

4. การแสดงจบเรื่อง

ขั้นที่ 3 : ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง

การวิเคราะห์การแสดงมักจะเป็นไปในรูปการอภิปรายร่วมกันระหว่างผู้แสดง ผู้ชม หรือผู้สังเกตการณ์ การอภิปรายจะเป็นไปในรูปใดนั้น มักจะขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการเรียน บางครั้งอาจจะมีการให้ผู้แสดงได้เปิดเผยความรู้สึก และเสนอความเห็นก่อน แล้วจึงให้ผู้ชมหรือผู้สังเกตการณ์ เสนอความคิดเห็น การอภิปรายนี้จะต้องเป็นไปอย่างตรงไปตรงมา และเน้นที่เหตุผลของการแสดงออก และพฤติกรรมที่พบแสดงออกมา โดยปกติการอภิปรายจะไม่มุ่งถึงว่าใครแสดงดีไม่ดียังไร นอกจากวัตถุประสงค์ของการแสดงคือการฝึกทักษะการแสดง การเรียนรู้ทั้งหลายจะอยู่ตรงขั้นนี้เป็นสำคัญ ครูจะต้องช่วยกระตุ้นผู้เรียนให้คิดและหาคำตอบ โดยอาจใช้วิธีการตั้งคำถามช่วย

ขั้นที่ 4 : ขั้นแสดงเพิ่มเติม

หลังจากการวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดงแล้ว กลุ่มอาจจะเสนอแนะความคิดใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหา หรือตัดสินใจ หรือถ้าหากการแสดงครั้งแรกยังได้ผลไม่เป็นที่พอใจ ครูอาจจะให้มีการแสดงซ้ำหรือเพิ่มเติมก็ได้ เพื่อจุดผลอีกครั้งหนึ่ง หากการแสดงใหม่นี้ไม่จำเป็น ครูจะสามารถข้ามไปขั้นที่ 5 ได้เลย

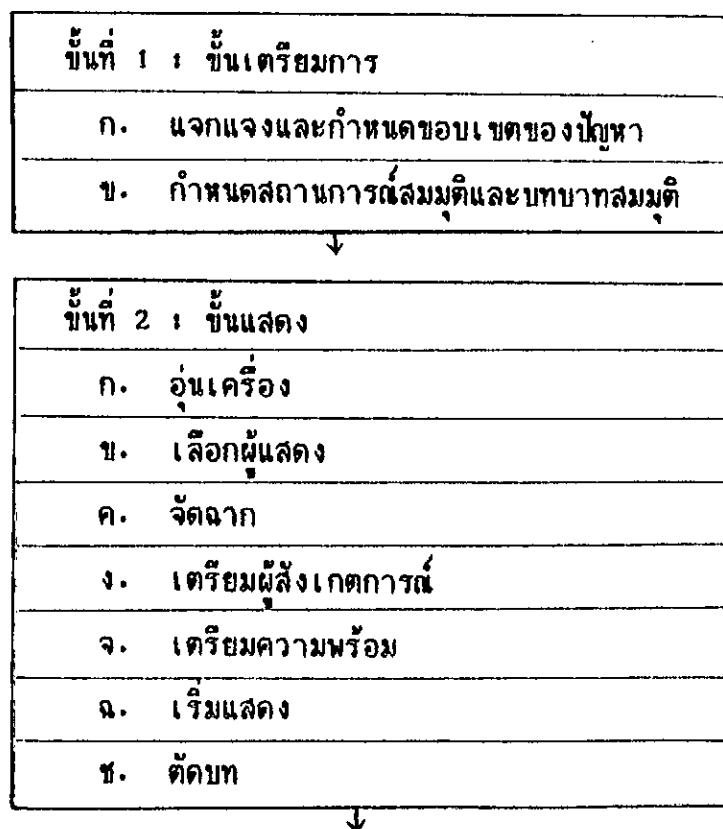
ขั้นที่ 5 : ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป

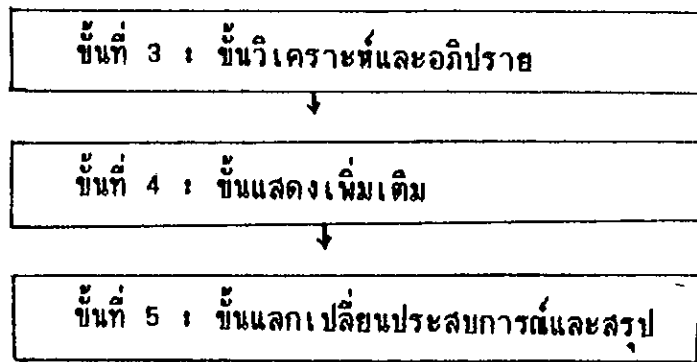
หลังจากการอภิปรายเกี่ยวกับการแสดงแล้ว ครูควรกระตุ้นให้ผู้เรียนได้อภิปรายทั่ว ๆ ไป ซึ่งโดยมากจะเป็นการเล่าประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องที่เกี่ยวข้องให้กันและกันฟัง การแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้แนวความคิดกว้างขวางขึ้น และส่งเสริม

ให้ผู้เรียนเห็นว่า สิ่งที่เรียนนั้นเกี่ยวข้องกับความเป็นจริง จะทำให้ผู้เรียนสามารถที่จะหาข้อสรุปหรือได้แนวความคิดรวบยอดที่ตนสามารถเข้าใจได้อย่างดี

กระบวนการในการใช้บทบาทสมมุติดังได้กล่าวมานี้ ผู้ดำเนินการจะต้องเป็นบุคคลที่ต้องการจะช่วยให้สมาชิกกลุ่มนั้นเข้าใจปัญหาโดยแท้จริง และเป็นบุคคลที่มีทักษะอยู่แล้วในศิลปการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น กระบวนการใช้บทบาทสมมุติดังกล่าวนี้อาจเขียนเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

กระบวนการในการวางแผนและใช้บทบาทสมมุติในการสอน

8. ประโยชน์ของการใช้บทบาทสมมติในการเรียนการสอน

บทบาทสมมติเป็นเครื่องมือและวิธีการอย่างหนึ่งที่จะช่วยในการเรียนการสอนได้มาก โดยเฉพาะในการสอนด้านจริยธรรมและสังคมศึกษา ครูสามารถนำบทบาทสมมติไปช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ หลายด้านดังนี้

1. ช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจว่าพฤติกรรมมีสาเหตุ การที่ให้ผู้เรียนได้แสดงบทบาทต่าง ๆ ที่ถูกจำกัดอยู่ในสถานการณ์ต่าง ๆ จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจถึงสาเหตุต่าง ๆ ที่ผลักดันให้คนต้องแสดงพฤติกรรมใด ๆ ออกไป ความเข้าใจนี้จะช่วยให้ผู้เรียนไม่ด่วนตัดสินอะไรง่าย ๆ ก่อนที่จะพิจารณาถึงสาเหตุ นอกจากนั้นยังจะช่วยให้ผู้เรียนได้แนวทางในการแก้ปัญหาได้ตรงจุดอีกด้วย

2. ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น การที่ให้ผู้เรียนได้สวมบทบาทของผู้อื่นจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ว่า ผู้อื่นมีความคิดและความรู้สึกอย่างไร ความเข้าใจนี้จะช่วยให้ผู้เรียนรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา

3. ช่วยลดความตึงเครียดของผู้เรียน ในบางครั้งผู้เรียนอาจจะมีความรู้สึกรุนแรงในใจหลายประการที่ไม่สามารถจะแสดงออกมาได้ ครูอาจใช้บทบาทสมมติเป็นเครื่องมือในการช่วยให้ผู้เรียนได้ระบายความรู้สึกนั้น ๆ ออกมา เป็นการช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดของผู้เรียนลงได้บ้าง

4. ช่วยให้ได้เรียนรู้ถึงความต้องการของผู้เรียน ในกรณีที่ผู้เรียนไม่สามารถบอกความต้องการของตนออกมาได้ ครูอาจจะจัดบทบาทสมมติให้ผู้เรียนได้แสดง ซึ่งผู้เรียนอาจเปิดเผยความต้องการของตนออกมาโดยไม่รู้ตัว

5. ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองในทางที่ดี การให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสำรวจตนเอง และเรียนรู้เกี่ยวกับผู้อื่น โดยใช้บทบาทสมมติเป็นเครื่องมือ จะช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตนเองมากขึ้น และพัฒนาความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเอง สิ่งนี้นับว่าเป็นพื้นฐานของความเจริญงอกงามทางจิตใจ อันจะช่วยให้บุคคลนั้นดำรงชีพออยู่อย่างปกติสุข และสามารถทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

6. ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสำรวจค่านิยมของตน และพาหลักยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิตของตน ในขณะที่ผู้เรียนแสดงบทบาทสมมติอยู่นั้น ผู้เรียนจะมีพฤติกรรมการตัดสินใจ ที่แสดงให้เห็นถึงค่านิยมของตน การมีโอกาสได้แสดง อภิปราย และวิเคราะห์ถึงค่านิยมเหล่านั้น จะช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในตนเองมากขึ้น

7. ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามัคคีในกลุ่มให้ดีขึ้นในการทำงานร่วมกัน สมาชิกในกลุ่มมักจะมีปัญหาขัดแย้งกันอยู่เนือง ๆ ความขัดแย้งนี้ทำให้เกิดความไม่เข้าใจกันและเกิดความแตกแยกในหมู่คณะ วิธีการบทบาทสมมตินี้สามารถนำมาใช้ ทำให้คนในกลุ่มเกิดความเข้าใจและมีความสามัคคีปรองดองกัน

8. ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนในสังคมมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ดังนั้นการเรียนรู้ที่จะปฏิบัติตนให้เหมาะสมในสังคมจึงเป็นสิ่งจำเป็น บทบาทสมมติจะช่วยให้การเรียนรู้นี้เป็นจริงและสนุกสนานยิ่งขึ้น

9. ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกการแก้ปัญหา และตัดสินใจบทบาทสมมติแทบทุกบทบาท มักจะมีสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งแฝงอยู่ ผู้แสดงจะต้องใช้วิจารณญาณและไหวพริบในการแก้ปัญหา จึงนับว่าวิธีการนี้ช่วยฝึกเรื่องการแก้ปัญหาและตัดสินใจได้อย่างดี

10. ช่วยฝึกให้ผู้เรียนปฏิบัติตามขั้นตอนคือ "รู้สึก" "คิด" "กระทำ" โดยปกติแล้วเมื่อผู้เรียนเผชิญปัญหา ก็จะเกิด "รู้สึก" แล้วจะ "กระทำ" ไปตามความรู้สึกทันที

แล้วจึงหวนกลับมา "คิด" ทาวิธีที่ดีกว่า จึงเท่ากับเป็นขั้นตอน "รู้สึก" "กระทำ" "คิด" แต่บทบาทสมมุติจะช่วยเปลี่ยนให้ผู้เรียนทำตามขั้นตอนที่ดีกว่าคือ "รู้สึก" "คิด" "กระทำ" แทน

11. ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และฝึกการปฏิบัติตนให้ถูกต้องเหมาะสมในหลายบทบาท เพราะคน ๆ หนึ่งมักจะมีหลายบทบาทในชีวิตจริง เช่น เป็นพี่ เป็นลูก เป็นหลาน เป็นนักเรียน เป็นหัวหน้าชั้น หัวหน้าทีมกีฬา เป็นต้น ผู้เรียนควรมีโอกาสฝึกฝนบทบาทต่าง ๆ นี้ เพื่อช่วยเหลือในการสำรวจและค้นหาพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสมในสถานการณ์แต่ละอย่าง การแสดงบทบาทสมมุติจะช่วยได้ เพราะฝึกฝนให้ผู้เรียนพบกับสถานการณ์ และบทบาทต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก อันจะเป็นประโยชน์ เมื่อผู้เรียนไปประสบกับสถานการณ์ใหม่ในชีวิต

9. บทบาทของครูในการใช้บทบาทสมมุติในการเรียนการสอน

เพื่อให้การใช้บทบาทสมมุติในการเรียนการสอนได้ผลอย่างสมบูรณ์ เป็นไปตามเป้าหมายนั้น นอกจากครูผู้สอนจะต้องเข้าใจความหมาย หลักการ เทคนิควิธี และขั้นตอนของการใช้บทบาทสมมุติดังที่กล่าวมาแล้ว ครูผู้สอนยังมีบทบาทต่อไปนี้คือ

1. ครูจะทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน (Facilitator) ที่จะช่วยให้การดำเนินการเป็นไปอย่างราบรื่น เป็นผู้นำ (Leader) เมื่อกลุ่มไม่สามารถดำเนินการไปตามจุดหมาย อำนวยความสะดวกและเป็นผู้กระตุ้นการทำงานของผู้เรียน

2. ครูจะต้องพยายามสร้างบรรยากาศที่ผู้เรียนรู้สึกปลอดภัย กล้าพูด กล้าทำ กล้าแสดงออกอย่างเต็มที่ เพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงความรู้สึกของเขาออกมาได้อย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นความรู้สึกที่รุนแรงเพียงใด และไม่ว่าวิธีการแก้ปัญหาที่ผู้เรียนเลือกจะเป็นวิธีที่สังคมยอมรับหรือไม่ก็ตาม ปกติแล้วผู้เรียนมักแสดงความคิดและความรู้สึกอย่างที่ว่า "ครูต้องการ" ออกมาแทนความรู้สึกที่แท้จริง ผู้เรียนมักจะเรียนรู้ได้เร็วว่าครูต้องการอะไรและจะทำอย่างไรครูจึงจะพอใจ แต่ในการแสดงบทบาทสมมุตินั้น ครูไม่ต้องการ

เช่นนั้น เพราะครูต้องการสำรวจความคิดเห็นและความรู้สึกที่แท้จริงของผู้เรียน และให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อัตโนมัติ และนั้นบรรยากาศที่ปลอดภัยจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญประการแรกที่จะช่วยให้การแสดงบทบาทสมมติเป็นไปอย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3. เตรียมตัวให้พร้อมในทุก ๆ ด้าน เริ่มตั้งแต่การจัดเตรียมเนื้อหาหรือสถานการณ์สมมติ ทำความเข้าใจเนื้อหาหรือสถานการณ์นั้น ๆ จัดหาวัสดุอุปกรณ์ สื่อการสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ให้ครบถ้วน เตรียมคำถามประเภทต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความสามารถในทุก ๆ ด้าน ศึกษาขั้นตอนในการจัดกิจกรรมให้ถี่ถ้วน เพื่อป้องกันความผิดพลาด

4. สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์พฤติกรรมการเรียนรู้ ทั้งด้านเนื้อหา และด้านกระบวนการ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนมากที่สุดทั้งด้านเนื้อหา สติปัญญา และด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น

5. ช่วยให้กระบวนการเรียนเป็นไปด้วยดีตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้มีส่วนในการเรียนด้วยตนเอง ไม่ใช้วิธีบังคับให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมตามแบบที่ครูต้องการให้ผู้เรียนได้พบพฤติกรรมต่าง ๆ ครูจะไม่ตัดสินใจว่าพฤติกรรมใดถูกหรือผิด สิ่งนั้นเด็กต้องค้นพบด้วยตนเอง

6. แสดงความคิดเห็นของตนแก่กลุ่ม โดยความคิดเห็นนั้นต้องไม่สอดแทรก คำนิยมหรือพยายามชักจูงให้สมาชิกคล้อยตาม และเมื่อมีการอภิปรายกลุ่ม ครูจะไม่ใช้ผู้นำ แต่จะเป็นผู้ช่วยผู้เรียนให้มีการพัฒนาการทุกด้าน ทั้งในห้องเรียนและในสังคม

7. ช่วยให้ผู้เรียนสามารถสรุปผลการเรียนรู้และสามารถหาแนวทางและคิดนำ หลักการที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ในการปรับปรุงพฤติกรรมของตนเองหรือนำไปใช้ในการแก้ปัญหาหรือริเริ่มทำสิ่งใหม่ ๆ

10. บทบาทและหน้าที่ของผู้เรียนในการใช้บทบาทสมมติในการเรียนการสอน

1. ผู้เรียนจะเป็นผู้ลงมือกระทำกิจกรรมการเรียนรู้ และเสาะแสวงหาสิ่งที่
ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพราะการเรียนรู้เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้เรียน
แต่ละคนหรือเป็นผลมาจากผู้เรียนโดยตรง
2. ผู้เรียนทุกคนในกลุ่มจะเป็นแหล่งที่มาของความรู้ ดังนั้นผลของการเรียนรู้
จะเกิดได้จากการที่สมาชิกมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความรู้ให้กัน
3. ผู้เรียนทุกคนจะมีหน้าที่ความรับผิดชอบในกลุ่ม โดยกระทำในบทบาทและ
หน้าที่ของตนตามที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้การเรียนรู้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และ
ทำงานของกลุ่มเป็นไปด้วยดี
4. ผู้เรียนแต่ละคนจะช่วยในการเสริมสร้างบรรยากาศในกลุ่มให้มีชีวิตชีวาได้
เพราะบุคลิกภาพของสมาชิกแต่ละคนต่างกัน และการเรียนรู้ภายในกลุ่มก็ไม่ใช่การเรียนรู้
เพียงอย่างเดียว แต่ผู้เรียนจะได้รู้ถึงความสัมพันธ์ นิสัยใจคอ บุคลิกภาพ ฯลฯ ของ
ผู้อื่น ตลอดจนวิธีการทำงาน ซึ่งถ้าทุกคนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่บรรยากาศภายในกลุ่มก็จะ
มีชีวิตชีวา และผลงานมีประสิทธิภาพ
5. ผู้เรียนจะต้องสามารถวิเคราะห์การเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น โดยการแสดง
ความรู้สึกรู้สึกคิดและให้ข้อวิจารณ์แก่ผู้อื่นอย่างตรงไปตรงมา ในขณะเดียวกันก็รับข้อวิจารณ์
ที่มีผู้วิจารณ์อย่างปราศจากอคติ
6. ผู้เรียนต้องพยายามปรับปรุงบุคลิกภาพของตนอยู่เสมอ โดยนำข้อติชม
(Feedback) ที่ได้รับจากสมาชิกอื่น ๆ ในกลุ่มมาเป็นแนวทางในการพิจารณาปรับปรุง
บุคลิกภาพของตนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น
7. ผู้เรียนควรใช้ความคิด เหตุผล และปัญญาในการแก้ปัญหา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ

ในปี พ.ศ. 2523 เพ็ญภา แสงสระศรี (2523 : 61) ได้เปรียบเทียบ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา โดยการสอนแบบบรรยายกับการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตจุฬา จำนวน 60 คน ผลปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยการสอนแบบบรรยายกับการสอนโดยใช้บทบาทสมมติไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 แต่การเรียนโดยใช้บทบาทสมมติทำให้นักเรียนมีความสนใจ ตั้งใจเรียน และมีความกระตือรือร้นต่อการเรียนมาก นักเรียนให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นอย่างดี นักเรียนสนุกสนานในการเรียนและมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น นักเรียนได้นำสิ่งที่ได้จากการเรียนไปใช้ ส่วนนักเรียนที่เรียนโดยการบรรยายจะสนใจเฉพาะคะแนนอย่างเดียว และจากการสัมภาษณ์นักเรียนและอาจารย์ ทราบว่า นักเรียนชอบการสอนโดยการใช้นิเทศบทบาทสมมติมาก อยากให้นำไปใช้ในการเรียนการสอนวิชาอื่น ๆ บ้าง

ในปี พ.ศ. 2523 สุนี๋ ชุ่มจิต (2523 : 68) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติด้านมนุษยสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนหน่วย "ชีวิตในบ้าน" ด้วยการสอนแบบใช้และไม่ใช้การแสดงบทบาทสมมติ ผลการศึกษพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้บทบาทสมมติมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกับกลุ่มควบคุมในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีทัศนคติด้านมนุษยสัมพันธ์สูงกว่ากลุ่มควบคุมด้วยเช่นกัน

ในปี พ.ศ. 2525 สุธิตรา บัวคำ (2525 : 51 - 53) ได้ศึกษาการสอนจริยธรรมด้วยการใช้และไม่ใช้บทบาทสมมติในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดอุดรธานี จำนวน 74 คน ผลการศึกษพบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยการใช้การแสดงบทบาทสมมติมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ดีกว่ากลุ่มที่สอนโดยไม่ใช้บทบาทสมมติ

ในปี พ.ศ. 2526 ฉลวยศรี มีใจเย็น (2526 : 57) ได้ศึกษาการทดลองใช้ การแสดงบทบาทสมมติเพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านความกตัญญูทเวทีของเด็กชั้นประถมปีที่ 5 ผลการศึกษาพบว่า พัฒนาการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านกตัญญูทเวทีของนักเรียนที่เรียน โดยวิธีแสดงบทบาทสมมติสูงกว่านักเรียนที่เรียนตามปกติ

ในปี พ.ศ. 2529 ดุษฎี ทรัพย์ปรุง (2529 : 55 - 56) ได้ศึกษาเปรียบเทียบ ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การงาน โดยใช้บทบาทสมมติในการสอนกับการสอนปกติ กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 30 คน โรงเรียนวัดรางบัว เขตภาษีเจริญ จังหวัดกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การงานสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนตามปกติ

ในปี พ.ศ. 2529 กุลาชาติ โยสีดา (2529 : 78 - 82) ได้ศึกษา เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษทักษะการฟัง-พูด และความสนใจที่มีต่อ วิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนที่เรียนโดยวิธีสอนแบบบทบาทสมมติกับวิธีสอนตามคู่มือครู กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสีคิ้ว ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยวิธีสอนแบบบทบาทสมมติ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษทักษะการฟัง-พูด และความสนใจในวิชาภาษาอังกฤษสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดย วิธีสอนตามคู่มือครู และในปีเดียวกันนี้ พรรัตน์ แก่นทอง (2529 : 69 - 67) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อชุมชนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน สายน้ำผึ้ง จำนวน 30 คน โดยใช้วิธีสอนแบบบทบาทสมมติกับการสอนตามปกติ ผลการ ศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยวิธีสอนแบบบทบาทสมมติ มีความรับผิดชอบต่อชุมชนดีกว่ากลุ่มควบคุมซึ่งได้รับการสอนตามปกติ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนจริยธรรมในโรงเรียน

งานวิจัยเชิงทดลองที่เกี่ยวข้องกับการสอนและปลูกฝังจริยธรรมที่น่าสนใจ คือ

ใหญ่า ผิวเผือก (2523 : 57 - 58) ได้เปรียบเทียบผลการสอนสังคมศึกษา
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่อง ความรู้เบื้องต้นสำหรับพุทธศาสนิกชน ซึ่งเป็นเนื้อเรื่องเกี่ยวกับ
จริยธรรม โดยใช้บทเรียนโมดูลกับการสอนปกติ ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
และทัศนคติต่อพุทธศาสนาของกลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มสูงขึ้น โดยกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คุณฐิ สิตลวรารค์ (2524 : 67 - 68) ได้ศึกษาเปรียบเทียบวิธีสอนแบบ
ไตรสิกขา และธรรมสภาัจฉา ในการสอนเหตุผล และฆราวาสธรรม ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนจากวิธีสอนแบบธรรมสภาัจฉา
สูงกว่ากลุ่มที่เรียนจากวิธีสอนแบบไตรสิกขา ส่วนการใช้หลักธรรมในการแก้ปัญหาเชิง
จริยธรรมนั้น นักเรียนที่เรียนจากวิธีสอนแบบไตรสิกขามีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่านักเรียนที่
เรียนจากวิธีสอนแบบธรรมสภาัจฉา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วิระพงษ์ คุณมณี (2526 : 57) ได้ศึกษาผลของการสอนด้วยวิธีสอนตามขั้น
ทั้งสี่ของอริยสัจและวิธีสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา
ในการสอนจริยธรรมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเรื่อง
จริยธรรมทั้งสองกลุ่ม ภายหลังจากทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
ที่ระดับ .01 แต่ระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
ทัศนคติต่อวิธีสอนของกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ
การทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นิชาญ ลำอางศรี (2527 : 97 - 98) ได้ทดลองสอนจริยศึกษาด้วยวิธีสอน
แบบซินติเคทในชั้นประถมปีที่ 6 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจริยศึกษาของนักเรียน

กลุ่มทดลองซึ่งเรียนโดยวิธีสอนแบบซินดิเคท กับกลุ่มควบคุมซึ่งเรียนโดยวิธีสอนแบบปกติ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และกลุ่มทดลองมีทัศนคติเชิงจริยธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พัชรา นุชลาโภ (2529 : 71 - 72) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษา เปรียบเทียบความรับผิดชอบและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการสอนจริยธรรมกับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยการสอนด้วยบทเรียนสื่อประสมตามแนวพุทธศาสตร์กับการสอน ตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา พบว่า ความรับผิดชอบ ของนักเรียนที่เรียนจริยธรรมของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 และภายในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมนั้น พบว่า หลังการทดลอง มีความรับผิดชอบสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียนในเรื่อง จริยธรรมของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01

นิภาพรรณ แดงโรจน์ (2530 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความสามารถในการ วิเคราะห์ตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 4 ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบไตรสิกขา ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการ วิเคราะห์ตนเองของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 และความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 .05 ตามลำดับ ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดเหตุผลเชิงจริยธรรมในประเทศและต่างประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดเหตุผลเชิงจริยธรรมในประเทศ

วิเชียร ทองนุช (2521 : 117) ได้ศึกษาการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปีที่ 4 ปีที่ 5 ซึ่งมีอายุระหว่าง 9 - 12 ปี ทั้งในเมืองและในชนบท ผลปรากฏว่า การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ เด็กอายุ 11 - 12 ปี มีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าเด็กอายุ 9 - 10 ปี ถ้าคิดเป็นชั้นเรียน พบว่า การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และปีที่ 5 มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

บัญชา แก้วส่อง (2522 : 61 - 65) ได้ศึกษาการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมนักเรียนในระดับอายุ 13 - 18 ปี ที่กำลังเรียนอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษา ในกรุงเทพมหานคร และในจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 300 คน พบว่า เด็กวัยรุ่นมีระดับพัฒนาการสูงขึ้นตามอายุ และในปีเดียวกัน เดช วิโย (2522 : 47 - 56) ได้ศึกษาการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมกับเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 ในเขตการศึกษา 9 จำนวน 180 คน พบว่า การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมพัฒนาขึ้นตามระดับชั้นเรียน และเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูต่างกัน จะให้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกัน โดยเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย จะมีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงสุด และเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวด จะมีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย

โกศล มีคุณ (2522 : 225 - 231) ได้ทำการวิจัยเชิงทดลองเรื่องจริยธรรมเพื่อการสร้างเสริมการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม และทักษะการสวมบทบาท โดยทดลองกับนักเรียนชายหญิง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 อายุตั้งแต่ 9 - 14 ปี จากโรงเรียน 3 แห่ง ในจังหวัดราชบุรี จำนวน 191 คน ให้เป็นตัวแทนของโรงเรียนในชนบท โรงเรียนในชุมชนชนบท และโรงเรียนในเมือง นักเรียนในแต่ละโรงเรียนถูกจัดเข้ากลุ่ม 4 กลุ่ม ทดลองให้กลุ่มที่ 1 สร้างเสริมจริยธรรมโดยการฝึกสวมบทบาทร่วมกับการฝึก

ให้เหตุผลเชิงจริยธรรม กลุ่มที่ 2 ได้รับการฝึกสวมบทบาทอย่างเดียว กลุ่มที่ 3 ได้รับการฝึกให้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างเดียว ส่วนกลุ่มที่ 4 เป็นกลุ่มควบคุม ฝึกโดยใช้เนื้อหาวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมตามหลักสูตรในการฝึกเหตุผลเชิงจริยธรรม ผู้วิจัยให้นักเรียนเรียนด้วยตนเองจากบทเรียนสำเร็จรูปที่สร้างขึ้น ประกอบกับวิธีการร่วมกิจกรรมกลุ่มในห้องเรียน ส่วนการฝึกสวมบทบาท ใช้วิธีการร่วมกิจกรรมกลุ่มอย่างเดียว ทุกกลุ่มใช้เวลาในการฝึก 15 ครั้ง ๆ ละ 60 - 100 นาที โดยทำการฝึกทุกวัน วันละครั้ง ช่วงเวลาของการฝึกประมาณ 3 สัปดาห์ ผลการวิจัยสรุปว่า กลุ่มที่ได้รับการฝึก 2 ด้าน ให้ผลเท่าเทียมกับกลุ่มที่ฝึกด้านเดียว และพบว่า ความสามารถในการสวมบทบาทเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาการของการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคล และนักเรียนที่ได้รับการฝึกสวมบทบาทในภายหลังมีความสามารถให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการฝึกนี้

สมเดช สีนแสง (2525 : 59) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การทดลองสอนการยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการทดลองพบว่า ระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่างที่ผ่านการสอน โดยให้หนังสือนิทานประกอบสูงขึ้นกว่าก่อนสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับกลาง (ชั้น 3 ชั้น 4) ตามทฤษฎีของ ไคลเบอร์ก และสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สกล เทียงแท้ (2525 : 103) ได้ศึกษาผลการใช้วิธีอภิปรายกลุ่มในการยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมในเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มาจากสภาพสังคมในโรงเรียนที่ต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า การฝึกฝนโดยใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้วยวิธีการอภิปรายกลุ่มนั้นสามารถทำให้ผู้เข้าเรียนการอบรม มีพัฒนาการในด้านเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการฝึกอย่างเชื่อมั่นได้สูง ทั้งที่ก่อนฝึกนั้นผู้ถูกฝึกทั้งสองกลุ่ม เริ่มโดยมีความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมเท่าเทียมกัน

วรรณภา ศิริพันธ์ยาก (2527 : 45 - 47) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาพัฒนาการการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี ด้วยวิธีการแสดงบทบาทสมมติ ผลการวิจัยปรากฏว่า การให้เหตุผลเชิง

จริยธรรมของกลุ่มตัวอย่างเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหลังจากเรียนด้วยวิธีแสดงบทบาทสมมติ และการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมระหว่างนักเรียนชายและหญิงไม่แตกต่างกัน

สง่า วุฒิประจักษ์ (2531 : 78 - 79) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบางบัวทอง อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนตามคู่มือครู ผลการวิจัยปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่ได้รับการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู

งานวิจัยเกี่ยวกับการวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในต่างประเทศ

ทูเรียล (Turiel, 1966 : 611 - 618) ได้วัดระดับจริยธรรมของเด็กวัยรุ่นตอนต้นแล้วให้เด็กแสดงเป็นบุคคลในเรื่องซึ่งมีปัญหาและไปขอคำแนะนำจากเพื่อนสองคน เพื่อนทั้งสองคนแนะนำเด็กไปคนละทาง โดยใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในชั้นเดียวกัน เด็กบางคนจะได้รับฟังคำแนะนำที่ใช้เหตุผลสูงกว่าระดับจริยธรรมของตนเพียงหนึ่งขั้น บางคนจะได้รับฟังคำแนะนำที่สูงกว่าระดับจริยธรรมของตนถึงสองขั้น บางคนได้รับการแนะนำที่ต่ำกว่าระดับจริยธรรมของตนหนึ่งขั้น เด็กบางคนไม่ได้รับประสบการณ์ดังกล่าวเลย หลังจากนั้นหนึ่งสัปดาห์เด็กทุกคนจะถูกวัดระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมอีกครั้งหนึ่ง ผลปรากฏว่า เด็กที่ได้รับคำแนะนำประเภทที่ใช้เหตุผลสูงกว่าระดับจริยธรรมของตนหนึ่งขั้นนั้น มีพัฒนาการทางจริยธรรมมากที่สุด

เรสต์ (Rest, 1969 : 225 - 252) ได้วิจัยเกี่ยวกับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมกับเด็กอายุระหว่าง 10 - 14 ปี และได้ผลเช่นเดียวกับ ทูเรียล นอกจากนั้นเรสต์ พบว่าเด็กจะชอบเหตุผลที่เหนือกว่าที่เขาใช้อยู่มากกว่า เหตุผลขั้นต่ำที่เขาใช้อยู่และ

เด็กจะทำความเข้าใจกับเหตุผลที่เหนือกว่า 2 ชั้น ได้ยากที่สุด รองลงมาคือเหตุผลที่เหนือกว่า 1 ชั้น ส่วนเหตุผลที่ต่ำกว่า 1 ชั้น เด็กจะทำความเข้าใจได้ดี

บิสกิน และฮอสกินสัน (Biskin and Hoskinson. 1977 : 407 - 415) ได้ทดลองสอนจริยธรรมโดยใช้วิธีการจัดโครงการอภิปรายเกี่ยวกับจริยธรรมที่ตัดสินใจยากจากวรรณคดีและการอ่านเรื่องราว โดยให้นักเรียนในระดับ 4 - 5 แบ่งออกเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมแล้ววัดจริยธรรมตามวิธีของโคลเบอร์ก จากนั้นก็ทดลองโดยกลุ่มทดลอง มีการจัดโครงสร้างการอภิปรายอย่างเป็นระบบ ครูใช้ถาม 3 แบบคือ คำถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริง ดีความ การประเมิน เพื่อยั่วให้ผู้เรียนสมมุติบทบาทของตนลงไป ส่วนกลุ่มควบคุมปล่อยให้มีการอภิปรายเป็นไปตามสถานการณ์ จากนั้นทดลองระดับจริยธรรมในตอนหลัง ผลการวิจัยพบว่า การอภิปรายอย่างเป็นระบบที่ให้โอกาสผู้เรียนให้อยู่ในบทบาทในท้องเรื่องสามารถเปลี่ยนการตัดสินใจจริยธรรมในระดับที่สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการวัดเหตุผลเชิงจริยธรรม ตลอดจนงานวิจัยด้านการใช้บทบาทสมมติและวิธีสอนเพื่อพัฒนาจริยธรรม ปรากฏว่า สำหรับประเทศไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ยังไม่มีผู้ใดวิจัยด้านการใช้วิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติเพื่อวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาว่า การใช้บทบาทสมมติในการเรียนการสอน จะมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเหตุผลเชิงจริยธรรมได้มากน้อยเพียงใด

สมมติฐานในการศึกษาค้นคว้า

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเนื้อเรื่องเกี่ยวกับจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนด้วยการสอนโดยใช้บทบาทสมมุติกับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ แตกต่างกัน
2. การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนด้วยการสอนโดยใช้บทบาทสมมุติ กับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ แตกต่างกัน
3. การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนด้วยการสอนโดยใช้บทบาทสมมุติหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้ากระทำตามลำดับดังนี้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา
2. แบบแผนการทดลองและวิธีดำเนินการทดลอง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองและวิธีสร้างเครื่องมือ
4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสตรีวิทยา เขตพระนคร จังหวัดกรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2533 จำนวน 12 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 600 คน

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสตรีวิทยา เขตพระนคร จังหวัดกรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2533 จำนวน 2 ห้องเรียน นักเรียนทั้งหมด 100 คน โดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) มาสองห้องเรียน

โดยดำเนินการดังนี้

1. เลือกสุ่มห้องเรียน 2 ห้องเรียนจาก 12 ห้องเรียน โดยการจับฉลาก

2. นำนักเรียนทั้งสองห้องเรียน จำนวน 100 คน มาละกัน แล้วจับฉลากเพื่อสุ่มเข้ากลุ่ม 2 กลุ่ม กลุ่มละ 50 คน
3. จับฉลากอีกครั้งเพื่อเลือกเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม
 - กลุ่มทดลอง จำนวน 50 คน สอนด้วยการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ
 - กลุ่มควบคุม จำนวน 50 คน สอนด้วยการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ

แบบแผนการทดลอง

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการทดลองตามแบบแผนการวิจัย แบบ Randomized Control - Group Pretest-Posttest Design (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2528 : 216) ซึ่งมีลักษณะของแบบแผนการทดลองตามตาราง ดังนี้

ตาราง 2 แบบแผนการทดลอง

กลุ่ม	สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง
ER	T_1	X	T_2
CR	T_1	-	T_2

สัญลักษณ์ที่ใช้ในแบบแผนการทดลอง

X	แทน	การจัดกระทำ (Treatment)
R	แทน	การกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่ม (Random Assignment)
E	แทน	กลุ่มทดลอง (Experimental Group)
C	แทน	กลุ่มควบคุม (Control Group)
T ₁	แทน	การทดสอบก่อนการทดลอง (Pretest)
T ₂	แทน	การทดสอบหลังการทดลอง (Posttest)

วิธีดำเนินการทดลอง

ในการดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. ทำการทดสอบก่อนเรียน (Pretest) ผู้วิจัยทดสอบนักเรียนทุกคนด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ส่วนที่วัดด้วยจริยธรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และแบบสอบถามวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม แล้วบันทึกผลการสอบไว้เป็นคะแนนสอบก่อนเรียน สำหรับทำการวิเคราะห์ข้อมูล
2. ดำเนินการสอน โดยผู้วิจัยเป็นผู้สอนนักเรียนทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้เนื้อหาเดียวกันในระยะเวลาการทดลองเท่ากันคือ 14 คาบ คาบละ 50 นาที
3. หลังจากจบการเรียนเนื้อหาทั้งหมดแล้ว ให้นักเรียนทุกคนทำการทดสอบด้วยข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ส่วนที่วัดด้วยจริยธรรม และแบบสอบถามวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอีกครั้งหนึ่ง

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองและวิธีสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ประกอบด้วย

1. แผนการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ
2. แผนการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ
3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
4. แบบสอบถามวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

1. การสร้างแผนการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ

1.1 ศึกษาหลักสูตร ความมุ่งหมายของหลักสูตร จุดประสงค์ทั่วไปของ
วิชาสังคมศึกษาในส่วนที่ว่าด้วยจริยธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จากหลักสูตรมัธยมศึกษา
ตอนต้น พุทธศักราช 2521

1.2 ศึกษารายละเอียดของเนื้อหาที่จะนำมาสร้างชุดการสอนสำหรับการ
ทดลองจากเนื้อหาจริยธรรมในหลักสูตรสังคมศึกษาเรื่อง จริยธรรมที่ควรปลูกฝังให้แก่ชาวไทย
ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างเป็นสถานการณ์สมมติขึ้น

1.3 กำหนดจุดมุ่งหมายทั่วไป

1.4 กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้

1.5 สร้างแผนการสอน 14 คาบ

1.6 นำแผนการสอนที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง

1.7 นำแผนการสอนในข้อ 1.6 ไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10
คน ที่ไม่ใช่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย เพื่อดูว่านักเรียนมีความเข้าใจคำสั่ง และวิธีการ
หรือไม่ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขต่อไป

2. แผนการเรียนการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ

ผู้วิจัยสร้างแผนการเรียนการสอนเนื้อหาจริยธรรมตามแนวการจัดการเรียนการสอนตามคู่มือการสอนสังคมศึกษา ส่วนที่ว่าด้วยพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สำหรับกลุ่มควบคุม

3. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างตามขั้นตอนดังนี้

3.1 ศึกษาวิธีสร้างแบบทดสอบที่ดี จากหนังสือเทคนิคการวัดผลประเมินผล การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาของ สมบูรณ์ ชิตพงศ์ (2523 : 1 - 116) และ เทคนิคการเขียนข้อสอบของ ขวาล แพร่สกุล (2520 : 1 - 40)

3.2 ทำการวิเคราะห์หลักสูตร วิชาสังคมศึกษาส่วนที่ว่าด้วยจริยธรรม เรื่อง จริยธรรมที่ควรปลูกฝังให้แก่ชาวไทย เพื่อหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา ตามวิธีการของ สมบูรณ์ ชิตพงศ์ (2523 : 26 - 43) ผลจากการวิเคราะห์ จัดทำเป็นตารางวิเคราะห์รายวิชา สำหรับเป็นเกณฑ์ในการตัดสินว่า จะต้องวัดพฤติกรรมในเนื้อหาอะไร เป็นจำนวนมากน้อยเท่าใด

3.3 สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามเนื้อหาที่ใช้ในการทดลอง โดยยึดเกณฑ์ตามผลการวิเคราะห์หลักสูตร ข้อสอบที่สร้างขึ้นเป็นแบบปรนัยชนิด 5 ตัวเลือก โดยให้ครอบคลุมเนื้อหาที่สอน จำนวน 60 ข้อ

3.4 นำแบบทดสอบที่สร้างตามเกณฑ์วิเคราะห์หลักสูตรไปทดลองกับนักเรียนที่เคยเรียนบทเรียนนี้มาแล้ว เพื่อหาคุณภาพเครื่องมือ

3.5 นำแบบทดสอบมาตรวจให้คะแนน ข้อที่ตอบถูกให้ 1 คะแนน ข้อที่ตอบผิดหรือข้อที่ไม่ได้ทำ หรือข้อที่ตอบมากกว่า 1 ตัวเลือก ให้ 0 คะแนน เมื่อตรวจและรวมคะแนนแบบทดสอบเรียบร้อยแล้ว จึงทำการวิเคราะห์เนื้อหาความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของข้อสอบแต่ละข้อ ใช้เทคนิค 27% เปิดตารางของ

จง เทห์ ฟาน (Fan, 1952 : 3 - 32) แล้วเลือกเฉพาะข้อสอบที่มีค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง .20 - .80 และมีค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ .20 ขึ้นไป (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2528 : 186) คัดเลือกไว้จำนวน 35 ข้อ

3.6 นำแบบทดสอบที่คัดเลือกไว้ 35 ข้อไปทดสอบหาคุณภาพอีกครั้งหนึ่ง

3.7 นำแบบทดสอบที่คัดเลือกแล้วมาคำนวณหาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ โดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2528 : 186)

4. แบบสอบถามวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

แบบสอบถามวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของ ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524 : 206 - 213) โกศล มีคุณ (2524 : 106) และสง่า วุฒิประจักษ์ (2531 : 109 - 122) เป็นแนวทางในการสร้าง โดยใช้วิธีการสร้างคำถามเป็นสถานการณ์ขัดแย้งทางด้านจริยธรรม 30 เรื่อง ในแต่ละเรื่องจะลงท้ายด้วยปัญหาหรือคำถามที่ต้องการให้ตอบ ซึ่งในการตอบผู้ตอบจะต้องคิดตัดสินใจและให้เหตุผลว่า ถ้าเขาเป็นบุคคลในเรื่อง เขาควรตัดสินใจอย่างไรและมีเหตุผลอย่างไรที่เขาตัดสินใจอย่างนั้น

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาหลักเกณฑ์การสร้างแบบสอบถามวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมจากงานวิจัยของ ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524 : 206 - 213) โกศล มีคุณ (2524 : 106) และสง่า วุฒิประจักษ์ (2531 : 109 - 122)

2. แปลคุณลักษณะทางจริยธรรมเรื่อง จริยธรรมที่ควรปลูกฝังให้แก่วิทยาลัย ซึ่งได้แก่ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความสามัคคี ความเสียสละและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นพฤติกรรม

3. สร้างแบบสอบถามวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมโดยการสร้างคำถามเป็นสถานการณ์ขัดแย้งทางด้านจริยธรรม และให้ผู้ตอบเลือกให้เหตุผลในการตัดสินใจจาก

คำตอบ 6 ตัวเลือก ซึ่งในแต่ละข้อคำถามจากสถานการณ์ จะมีตัวเลือกครบทั้ง 6 ขึ้นตามทฤษฎีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก โดยผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางในการสร้างเป็น 2 ขั้นตอน คือ

3.1 การสร้างสถานการณ์โดยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

3.1.1 เป็นสถานการณ์ทั่วไปที่เด็กนักเรียนมีโอกาสประสบในชีวิตประจำวัน

3.1.2 เป็นสถานการณ์ที่นักเรียนมีโอกาสได้กระทำจริง

3.1.3 เป็นสถานการณ์ที่เกี่ยวกับคุณลักษณะทางจริยธรรมที่กำลังศึกษา

3.1.4 เป็นสถานการณ์ที่ต้องอาศัยเหตุผลในการตัดสินใจของผู้ตอบ

3.1.5 คำถามแต่ละข้อใช้ภาษาง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน เหมาะสมกับ

ความสามารถของผู้ตอบ

3.2 การสร้างตัวเลือกโดยดำเนินการ ดังนี้

3.2.1 ให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ไม่ใช่กลุ่มทดลอง จำนวน 50 คน ตอบคำถามแบบปลายเปิดจากสถานการณ์ที่ตัดสินใจโดยใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

3.2.2 นำแนวทางคำตอบของนักเรียนมาสร้างเป็นตัวเลือกของสถานการณ์ คำถามแต่ละข้อ ให้ครบ 6 ตัวเลือก ซึ่งเป็นไปตาม 6 ขั้นตอนของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และในกรณีที่คำตอบของนักเรียนไม่ได้ทั้ง 6 ขึ้น ครูจึงสร้างเพิ่มเติมให้ครบตามทฤษฎีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก

4. การหาความเที่ยงตรงเชิงประจักษ์ (Face Validity) ผู้วิจัยนำแบบวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่สร้าง จำนวน 30 ข้อ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านตรวจสอบว่าสถานการณ์นั้นสามารถวัดคุณลักษณะที่ต้องการหรือไม่

5. นำแบบวัดไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสตรีวิทยา จำนวน 10 คน เพื่อตรวจสอบความเข้าใจด้านภาษาและเวลาที่ใช้สอบเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข

6. นำผลที่ได้จากการทดลองใช้ไปให้ประธานกรรมการ และกรรมการควบคุม
 ปรินซิพัลพิจารณาประกอบการแก้ไข ปรับปรุง แบบสอบวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

7. นำแบบสอบถามวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมไปทดลองกับนักเรียน จำนวน
 100 คน ของโรงเรียนสตรีวิทยา จังหวัดกรุงเทพมหานคร นำมาตรวจให้คะแนนวิเคราะห์
 หาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ โดยใช้ t -test แบ่งกลุ่มสูง 25 เปอร์เซนต์ กลุ่มต่ำ
 25 เปอร์เซนต์ เปรียบเทียบกันแล้วคัดเฉพาะข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกสูง คือ มีค่า
 ตั้งแต่ .20 ขึ้นไปเอาไว้ใช้ จำนวน 25 ข้อ

8. หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม โดยใช้สูตร
Alpha - Coefficient (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2528 : 170 - 172)

9. การตรวจคำตอบของแบบสอบถามวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ใช้การ
 ตัดสินตามขั้นทางจริยธรรมของ โคลเบอร์ก คือ ถ้าอยู่ในขั้นที่ 1 ได้คะแนน 1 คะแนน
 ถ้าอยู่ในขั้นที่ 6 ได้ 6 คะแนน แต่ละข้อมีคะแนนอยู่ระหว่าง 1 - 6 คะแนน จากนั้นนำ
 คะแนนของทุกข้อมารวมกันเป็นคะแนนแสดงการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของแต่ละคน เกณฑ์
 ในการตัดสินว่าผู้ใดจะมีเหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นใด ดังนี้ (สมเดช ลิ้มสง. 2525 :
 47 ; อ้างอิงมาจาก สุขเชษฐ์ มาพร้อม. 2519)

คะแนน	25 - 37	มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 1
คะแนน	38 - 62	มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 2
คะแนน	63 - 87	มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 3
คะแนน	88 - 112	มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 4
คะแนน	113 - 137	มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 5
คะแนน	138 - 150	มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นที่ 6

ตัวอย่าง แบบสอบถามวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

(0) ถ้าข้าพเจ้าเห็นผู้ร้ายกำลังลักทรัพย์และต่อมาผู้ร้ายถูกจับได้ ตำรวจขอร้องให้ข้าพเจ้าเป็นพยาน ข้าพเจ้าจะไม่เป็นพยานให้ เพราะ

- _____ ถ้าข้าพเจ้าไม่ยอมเป็นพยานก็ไม่เป็นการกระทำที่ขัดกับกฎเกณฑ์ใด ๆ
- _____ ข้าพเจ้ากลัวผู้ร้ายจะแก้แค้นภายหลัง
- _____ การปรักปรำผู้อื่นโดยข้าพเจ้าไม่แน่ใจว่าเขาเป็นผู้ร้ายจริง เป็นสิ่งที่น่าละอายใจเกินกว่าที่ข้าพเจ้าจะทำได้
- _____ เป็นการฉลาดที่จะปฏิเสธไม่ยอมเป็นพยาน เพราะคนอื่น ๆ ก็คงเห็นว่าข้าพเจ้าทำถูกต้องแล้ว
- _____ การเป็นพยานให้ตำรวจจะทำให้ข้าพเจ้ามีแต่ทางเสียมากกว่าได้
- _____ ไม่เป็นการเห็นแก่ตัวที่ข้าพเจ้าจะปฏิเสธไม่ยอมเป็นพยาน ถ้าข้าพเจ้ามีเหตุผลที่สมควร

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ใช้ t - test แบบ Independent Score
2. เปรียบเทียบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้ t - test แบบ Independent Group

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติพื้นฐาน

1. หาค่าคะแนนเฉลี่ยคำนวณจากสูตร (อังคณา สาขยศ.2528 : 59 - 62)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$	แทน	คะแนนเฉลี่ย
$\sum X$	แทน	คะแนนรวมของคะแนนทั้งหมด
N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่ม

2. หาค่าความแปรปรวนของคะแนน คำนวณจากสูตร (อังกฤษ สายยศ.

2528 : 63)

$$s^2 = \frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N - 1)}$$

เมื่อ s^2	แทน	ความแปรปรวนของคะแนน
$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
$\sum X^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง
N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่ม

3. หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คำนวณจากสูตร

KR-20 (ล้วน สายยศ และอังกฤษ สายยศ. 2528 : 168 - 170)

$$r_{KL} = \frac{N}{N - 1} \left\{ 1 - \frac{\sum pq}{s_t^2} \right\}$$

เมื่อ r_{KL}	แทน	ความเชื่อมั่นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
N	แทน	จำนวนข้อของเครื่องมือ
p	แทน	สัดส่วนของผู้ทำได้ในข้อหนึ่ง ๆ = $\frac{\text{จำนวนคนที่ทำถูก}}{\text{จำนวนคนทั้งหมด}}$
q	แทน	สัดส่วนของผู้ทำผิดในข้อหนึ่ง ๆ หรือคือ $1 - p$
s_t^2	แทน	คะแนนความแปรปรวนของแบบวัดทั้งหมด

4. หาความเชื่อมั่นของแบบวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม โดยใช้สูตร α - Coefficient (Mehrens and Lehmann, 1978 : 99)

$$\alpha = \frac{N}{N-1} \left\{ 1 - \frac{s_1^2}{s_t^2} \right\}$$

เมื่อ α แทน ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

s_1^2 แทน ผลรวมของค่าความแปรปรวนของคะแนนของแบบวัดแต่ละข้อ

s_t^2 แทน ความแปรปรวนของแบบวัดทั้งหมด

N แทน จำนวนข้อของแบบวัด

5. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานข้อ 1, 2 ใช้สูตร t - test ในรูปแบบผลต่างของคะแนน Difference Scores (Scott and Wertheimer, 1966 : 264)

$$t = \frac{MD_1 - MD_2}{s_{MD_1 - MD_2}}$$

$$s_{MD_1 - MD_2} = \sqrt{\frac{s_D^2}{n_1} + \frac{s_D^2}{n_2}}$$

$$s_D^2 = \frac{\sum (D_1 - MD_1)^2 + \sum (D_2 - MD_2)^2}{n_1 + n_2 - 2}, df = n_1 + n_2 - 2$$

เมื่อ MD_1 แทน คะแนนเฉลี่ยของผลต่างของคะแนนสอบก่อนและหลังการทดลองของทุกคนในกลุ่มทดลอง

MD_2 แทน คะแนนเฉลี่ยของผลต่างของคะแนนสอบก่อนและหลังการทดลองของทุกคนในกลุ่มควบคุม

$s_{MD_1 - MD_2}$ แทน คะแนนความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของผลต่างของค่าเฉลี่ยระหว่าง MD_1 และ MD_2

6. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานข้อ 3 ใช้สูตร t - test
(t - Dependent) (อังคณา สายยศ. 2528 : 87)

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{N \sum D^2 - (\sum D)^2}{n - 1}}}$$

เมื่อ D เป็นความแตกต่างของคะแนนแต่ละคู่
 N เป็นจำนวนคู่

การวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ความหมายของสัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิจัยมีดังนี้

N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	คะแนนเฉลี่ย
$\bar{X}_{T_1}$	แทน	คะแนนเฉลี่ยก่อนการทดลอง
$\bar{X}_{T_2}$	แทน	คะแนนเฉลี่ยหลังการทดลอง
MD	แทน	คะแนนเฉลี่ยของผลต่างของคะแนนสอบหลังการทดลองและ ก่อนการทดลอง
MD_1	แทน	คะแนนเฉลี่ยของผลต่างระหว่างการทดสอบหลังการทดลอง กับก่อนการทดลองของกลุ่มทดลอง
MD_2	แทน	คะแนนเฉลี่ยของผลต่างระหว่างการทดสอบหลังการทดลอง กับก่อนการทดลองของกลุ่มควบคุม
$S_{MD_1-MD_2}$	แทน	คะแนนความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของผลต่างค่าเฉลี่ย ระหว่าง MD_1 และ MD_2
S^2_D	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนความแตกต่างระหว่างการทดสอบ ก่อนการทดลองกับหลังการทดลอง
t	แทน	ค่าที่ใช้พิจารณาใน t - distribution
df	แทน	ชั้นแห่งความอิสระ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาค้างนี้ ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละจุดมุ่งหมายดังนี้

1. จุดมุ่งหมายที่ 1 ที่ว่า เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนจริยธรรมด้วยการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ กับการสอนตามคู่มือครู ของกรมวิชาการนั้น มีสมมติฐานที่ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเรื่องเรื่องเกี่ยวกับจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนด้วยการสอนโดยใช้บทบาทสมมติกับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการแตกต่างกัน จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ปรากฏผลดังตาราง 3

ตาราง 3 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาหลังการทดลองของกลุ่มการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ กับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ

กลุ่มตัวอย่าง	N	$\bar{X}_{T_1}$	$\bar{X}_{T_2}$	MD	$S^2_{\bar{D}}$	t
กลุ่มทดลอง	50	20.72	22.72	2.00	.3106	1.7386
กลุ่มควบคุม	50	20.74	22.20	1.46		

t เปิดตาราง $\alpha .01$ (df = 98) = 2.617

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตาราง 3 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาหลังการทดลองกับก่อนการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่านักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ซึ่งสอนโดยใช้บทบาทสมมติ กับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้

2. จากจุดมุ่งหมายข้อที่ 2 ที่ว่า เพื่อเปรียบเทียบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนจริยธรรมด้วยการสอนโดยใช้บทบาทสมมุติกับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ มีสมมติฐานว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนด้วยการสอนโดยใช้บทบาทสมมุติกับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการแตกต่างกัน จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการทดสอบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ปรากฏผลดังตาราง 4

ตาราง 4 เปรียบเทียบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยใช้บทบาทสมมุติกับนักเรียนที่เรียนโดยใช้การสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ

กลุ่มตัวอย่าง	N	$\bar{X}_{T_1}$	$\bar{X}_{T_2}$	MD	$S^2_{\bar{D}}$	t
กลุ่มทดลอง	50	120.14	128.36	8.22	.01971	23.2746**
กลุ่มควบคุม	50	116.04	119.64	3.60		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

t เปิดตาราง $\alpha .01$ (df = 98) = 2.617

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตาราง 4 พบว่า หลังการทดลอง นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยใช้บทบาทสมมุติ กับนักเรียนที่เรียนโดยใช้คู่มือครูของกรมวิชาการ มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยที่นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยใช้บทบาทสมมุติ มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้การสอนตามคู่มือครู ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้

3. จากจุดมุ่งหมายข้อที่ 3 ที่ว่า เพื่อเปรียบเทียบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนด้วยการสอนโดยใช้บทบาทสมมุติก่อนและหลังเรียน มีสมมติฐานว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนด้วยการสอนโดยใช้บทบาทสมมุติหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏผลดังตาราง 5

ตาราง 5 เปรียบเทียบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมก่อนการทดลองและหลังการทดลองของกลุ่มที่สอนด้วยการสอนโดยใช้บทบาทสมมุติ

กลุ่มตัวอย่าง	N	$\bar{X}_{T_1}$	$\bar{X}_{T_2}$	ΣD	ΣD^2	t
กลุ่มทดลอง	50	120.14	128.36	411	15325	3.7224 ^{**}

^{**}มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

$$t_{.01} (df = 49) = 2.660$$

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากตาราง 5 แสดงว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมก่อนการทดลองและหลังการทดลองของกลุ่มที่สอนโดยใช้บทบาทสมมุติสูงกว่ากัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในการสอนจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ กับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่สอนโดยใช้บทบาทสมมติกับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ
2. เพื่อเปรียบเทียบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนจริยธรรมโดยการ角色扮演กับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ
3. เพื่อเปรียบเทียบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนจริยธรรมโดยใช้บทบาทสมมติก่อนและหลังเรียน

สมมติฐานในการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเรื่องเกี่ยวกับจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยใช้บทบาทสมมติกับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการแตกต่างกัน
2. การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนโดยใช้บทบาทสมมติ กับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการแตกต่างกัน

3. การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนด้วยการสอนโดยใช้บทบาทสมมติหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสตรีวิทยา จังหวัดกรุงเทพฯ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2533 จำนวน 12 ห้องเรียน จำนวน 600 คน

กลุ่มตัวอย่าง สุ่มจากประชากร 12 ห้องเรียนมา 2 ห้องเรียน โดยวิธีจับฉลาก แล้วละกัน จับฉลากอีกครั้งหนึ่ง เพื่อกำหนดกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมได้ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มทดลอง สอนโดยใช้บทบาทสมมติ

กลุ่มที่ 2 กลุ่มควบคุม สอนด้วยการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ

2. ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง

ใช้เวลาทดลองทั้งสิ้น 4 สัปดาห์ ทดลองกลุ่มละ 14 คาบ คาบละ 50 นาที

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แผนการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ ซึ่งผู้วิจัยสร้างจากเนื้อหาวิชา สังคมศึกษา ส่วนที่ว่าด้วยเรื่องจริยธรรม

3.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาเรื่องความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความสามัคคี ความเสียสละ และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นแบบปรนัย 5 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น .7667 มีค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง .21 - .76 และค่าอำนาจจำแนก (r) ระหว่าง .21 - .72

3.3 แบบสอบถามวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ซึ่งผู้วิจัยใช้แบบสอบถามการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของ ดวงเดือน พันธุมนาวิน เป็นแนวทางในการสร้างแบบปรนัย 6 ตัวเลือก จำนวน 25 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น .7125 และค่าอำนาจจำแนก (t) อยู่ระหว่าง 2.23 - 4.33

4. การดำเนินการทดลอง

4.1 การทดสอบก่อนสอน ให้นักเรียนทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาและตอบแบบสอบถามวัดความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

4.2 ทำการสอนนักเรียนกลุ่มทดลองด้วยการสอน โดยใช้บทบาทสมมติและสอนนักเรียนกลุ่มควบคุมด้วยการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ

4.3 หลังจากการทดลองสอนจบทุกเนื้อหาแล้วให้นักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา และตอบแบบสอบถามวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอีกครั้งหนึ่ง

4.4 ตรวจผลการทดสอบแล้วนำผลมาวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐานด้วยวิธีการทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม โดยใช้ผลต่างของคะแนนที่ได้จากการทดสอบก่อนการทดลองกับหลังการทดลอง แล้วทดสอบหาค่าความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยใช้ t -test ในรูปของ Difference Score

2. เปรียบเทียบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้ผลต่างของคะแนนที่ได้จากการทำแบบสอบถามก่อนทดลองกับหลังการทดลอง แล้วทดสอบหาค่าความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยใช้ t -test ในรูปของ Difference Score
3. เปรียบเทียบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของกลุ่มทดลองก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้ t -test แบบ t -Dependent

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

1. นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยใช้บทบาทสมมุติกับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
2. นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยใช้บทบาทสมมุติกับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01
3. นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาโดยใช้บทบาทสมมุติกับการสอนตามคู่มือครู มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01

อภิปรายผลการศึกษาค้นคว้า

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยใช้บทบาทสมมุติกับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ ผลการศึกษาค้นคว้าอภิปรายได้ดังนี้

1. จากสมมติฐานข้อ 1 ผลการศึกษาวิจัยพบว่า นักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษา โดยใช้บทบาทสมมุติกับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ ผลงานวิจัยนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เพ็ญภา แสงสระศรี (2523 : 78) ที่ได้ศึกษาผลการใช้บทบาทสมมุติในการสอนจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้บทบาทสมมุติ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่แตกต่างกับนักเรียนที่เรียนด้วยการสอนแบบบรรยาย แต่การเรียนโดยใช้บทบาทสมมุติ ทำให้นักเรียนมีความสนใจ ตั้งใจเรียน และมีความกระตือรือร้นต่อการเรียนมากและนักเรียนให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นอย่างดี

จากผลการทดลองสอนของผู้วิจัย ซึ่งได้เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มที่สอนโดยใช้บทบาทสมมุติ กับกลุ่มการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ ผลปรากฏว่า ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มนักเรียนทั้งสองได้มีโอกาสเรียนและได้แสดงกิจกรรมซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้ใกล้เคียงกัน กล่าวคือ วิธีการสอนทั้งสองมีขั้นตอนในการอภิปรายกลุ่มโดยให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับจริยธรรมที่เรียน จึงทำให้นักเรียนมีความรู้ในด้านจริยธรรมไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้เนื้อหาจริยธรรมเรื่อง ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ ความสามัคคี ความเสียสละ และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นเนื้อหาที่นักเรียนได้เคยเรียนรู้แล้วมาตั้งแต่ระดับประถมศึกษา ซึ่งมีในหลักสูตรประถมศึกษา ตลอดจนเอกสารประกอบการอภิปรายที่ใช้ในการสอนทั้ง 2 วิธี เป็นเอกสารที่เหมือนกันในด้านการอภิปรายความรู้ที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในด้านเนื้อหาทางจริยธรรม เพราะฉะนั้นจึงเป็นผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้บทบาทสมมุติกับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการไม่แตกต่างกัน

2. จากสมมติฐานข้อที่ 2 พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้บทบาทสมมุติ มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกับนักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ โดยทั้งสองกลุ่มมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ โกศล มีคุณ (2524 : 101 - 104) ซึ่งพบว่า นักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมโดยวิธีสวมบทบาท มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการพัฒนาจริยธรรมโดยวิธีสวมบทบาท และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สกล เกียรติ (2525 : 103) ได้ศึกษาผลการใช้วิธีอภิปรายกลุ่มในการยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า การฝึกฝนการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้วยวิธีการอภิปรายกลุ่มสามารถทำให้นักเรียนที่ได้รับการฝึก มีพัฒนาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกอย่างเชื่อมั่นได้สูง และสอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณา ศิริทรัพย์ (2526 : 45) ได้ศึกษาพัฒนาการการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี ด้วยวิธีการแสดงบทบาทสมมติ ผลการวิจัยพบว่า การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่างเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น นอกจากนี้ สง่า วุฒิประจักษ์ (2531 : 78) ได้ทำการวิจัยเปรียบเทียบความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่ได้รับการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับนักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ ผลปรากฏว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ

สาเหตุที่ทำให้นักเรียนที่เรียนโดยการให้บทบาทสมมติ มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าการสอนตามคู่มือครู อาจมีผลสืบเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยให้บทบาทสมมติ ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง แก้ปัญหาด้วยตนเอง ฝึกทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น วิเคราะห์คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมต่าง ๆ ทำให้รู้จักตนเอง และเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น ซึ่งกิจกรรมที่ใช้ได้แก่ การแสดงบทบาทสมมติ การอภิปรายวิเคราะห์พฤติกรรม การฝึกแสดงพฤติกรรม การศึกษาดูงานและการแสดงที่ขัดแย้งทางจริยธรรม ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวสอดคล้องกับเรขาระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของ ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524 : 63 - 70) ซึ่งเขียนไว้ในตำราจิตวิทยาจริยธรรมดังนี้

2.1 การใช้อิทธิพลของกลุ่มเพื่อน ทำให้เกิดการคล้อยตาม จากกิจกรรมการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ มีการแสดงและมีการวิเคราะห์อภิปรายพฤติกรรมการแสดง การอภิปรายแสดงความคิดเห็นของนักเรียน หากผู้ใดมีเหตุผลที่ดีกว่า ก็จะใช้เหตุผลนั้น เป็นข้อสรุปของกลุ่ม ซึ่งทุกคนยอมรับและอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนนี้เอง ทำให้ผู้ที่มีเหตุผลเชิง จริยธรรมต่ำกว่า คล้อยตามผู้มีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าตนและสอดคล้องกับพัฒนาการ ทางจริยธรรมตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก ที่ว่า เด็กอายุ 10 - 13 ปี จะมีขั้นการใช้เหตุผล เชิงจริยธรรมอยู่ในขั้นทำตามผู้อื่นเห็นชอบ ด้วยเหตุนี้เองเพื่อนจึงมีอิทธิพลในการยกระดับ จิตใจของเด็กวัยรุ่น ซึ่งวัยรุ่นมักจะยึดถือเพื่อนเป็นแบบอย่าง และคล้อยตามลักษณะต่าง ๆ ของเพื่อนได้โดยง่าย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เลอเฟอร์จี และวัลโลซิน (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2524 : 67 ; อ้างอิงมาจาก Lefurgy and Walsolin) โดยการใช้ เด็กชายและเด็กหญิงได้รับฟังเหตุผลของเพื่อน ๆ ผู้แสดงเหตุผลสูงหรือต่ำกว่าระดับ จริยธรรมของวัยรุ่นผู้หนึ่งขึ้น ผลปรากฏว่า กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลรุนแรงมาก สามารถ ทำให้เกิดการเพิ่มหรือลดขั้นการพัฒนาทางจริยธรรมได้ และการเปลี่ยนแปลงนี้มีผลคงทน วัดหลังจากฝึก 100 วัน แต่การเปลี่ยนจริยธรรมเป็นขั้นที่สูงขึ้นกว่าเดิม มีผลคงทน มากกว่าการเปลี่ยนจริยธรรมเป็นวันที่ต่ำกว่าเดิม

และจากกิจกรรมการแสดงบทบาทสมมติ และการอภิปรายวิเคราะห์พฤติกรรม การแสดงบทบาทสมมติ เมื่อผู้เรียนได้รับฟังการให้เหตุผลที่เหนือกว่าเหตุผลที่ผู้เรียนมีอยู่ เมื่อผู้เรียนได้รับฟังเหตุผลใหม่ จะนำมาเปรียบเทียบกับเหตุผลเดิมของตนเอง ซึ่งการ เปรียบเทียบนี้ ผู้เรียนจะเกิดการรู้ที่ขัดแย้งกันหรือเกิดความไม่สมดุลทางความคิดของตน เพื่อให้เกิดความสมดุลใหม่ ซึ่งทำให้ผู้เรียนเข้าใจ และยอมรับเหตุผลในขั้นที่สูงกว่าขั้น ของตน การแสดงบทบาทสมมติโดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์พฤติกรรมการแสดงบทบาทสมมติ และขั้นตอนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของผู้เรียน จึงเป็นส่วนหนึ่งในการยกระดับเหตุผล เชิงจริยธรรม

2.2 การแสดงบทบาทสมมติ ทำให้นักเรียนที่ได้สวมบทบาทของผู้อื่น นอกเหนือไปจากที่ตนเป็นอยู่ แล้วให้แสดงบทบาทที่แตกต่างไปจากเดิม การแสดงบทบาทสมมตินั้นเท่ากับเอาทัศนคติของคนอื่น การรับรู้ในแนวคิดและความรู้สึกของผู้อื่น จึงทำให้เกิดความเข้าใจที่ต่างไปจากเดิม ซึ่งการแสดงบทบาทสมมตินี้ก็มีอิทธิพลทำให้พัฒนาการการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงขึ้น

การที่จะสอนให้นักเรียนสามารถคิดหาเหตุผล ตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสมถูกต้องด้วยตนเองนั้น ไม่ใช่เรื่องง่ายนัก เพราะเด็กจะต้องอาศัยประสบการณ์พื้นฐานความรู้เดิมจากการอบรมเลี้ยงดู การที่จะให้เด็กรู้จักคิดหาเหตุผล และการตัดสินใจอย่างถูกต้องนั้นย่อมต้องอาศัยกิจกรรมการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้และค้นพบด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดการรู้จักวิเคราะห์และตัดสินใจ ดังนั้นนักเรียนที่เรียนด้วยการใช้บทบาทสมมติจึงมีค่าเฉลี่ยของคะแนนการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่ากลุ่มควบคุม

3. การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมก่อนและหลังการทดลองโดยใช้บทบาทสมมติ

จากผลการทดลอง ปรากฏว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของกลุ่มที่เรียนโดยการใช้บทบาทสมมติหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 3 สำหรับเหตุผลที่การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนที่เรียนด้วยการใช้บทบาทสมมติหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองนั้น มีเหตุผลดังได้กล่าวมาแล้วในสมมติฐานข้อที่ 2 และอาจมีผลสืบเนื่องมาจาก

3.1 นักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่เรียนด้วยการสอนโดยใช้บทบาทสมมติเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีอายุระหว่าง 13 - 15 ปี ซึ่งเป็นวัยที่เริ่มสนใจและสามารถปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ในสังคม สามารถรู้จักคิดตัดสินใจอย่างมีเหตุผลด้วยตนเองได้ ซึ่งผลการทดลองของคะแนนเฉลี่ยการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนกลุ่มทดลอง มีระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นที่ 4 คือ หลักการทำตามหน้าที่ทางสังคม ซึ่งผลดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก ที่ว่า

เด็กที่มีอายุระหว่าง 13 - 15 ปี จะมีเหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับกลางคือ ระดับตามกฎเกณฑ์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เดช วิโย (2522 : 68) ซึ่งได้ศึกษาพัฒนาการการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมตามหัวข้อจริยศึกษาในหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 พบว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม จะสามารถพัฒนาขึ้นตามอายุและลำดับชั้นเรียนได้

หลังจากที่สอนด้วยการใช้บทบาทสมมติ ทำให้คะแนนเฉลี่ยของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงขึ้นเป็นขั้นที่ 5 คือ หลักการทำตามคำมั่นสัญญา แสดงว่าการสอนโดยใช้บทบาทสมมติสามารถพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนสูงขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ คอลเบอร์ก (Kohlberg, 1976 : 32) ที่กล่าวว่า เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กอายุระหว่าง 10 - 16 ปี จะมีขั้นทางจริยธรรมอยู่ในระดับตามกฎเกณฑ์ และสามารถพัฒนาขึ้นสู่ขั้นที่เหนือกว่าที่นักเรียนใช้อยู่ 1-2 ขั้น ถ้าได้รับการส่งเสริมและปลูกฝังจริยธรรม

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ข้อเสนอแนะในการเรียนการสอน

- 1.1 ควรใช้วิธีการสอนโดยใช้บทบาทสมมติในการสอนจริยศึกษาในระดับมัธยมศึกษา
- 1.2 ควรสนับสนุนให้นักเรียนได้รับการฝึกยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมในการสอนจริยศึกษา ด้วยวิธีสอนโดยใช้บทบาทสมมติให้เป็นไปตามขั้นตอนของงานวิจัยนี้
- 1.3 ครูผู้สอนจริยศึกษาควรตระหนักถึงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละครั้งว่าต้องการอะไรจากกิจกรรมนั้น ๆ เพราะการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่หลักสูตรต้องการนั้น จำเป็นต้องจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ หรือเป็นกิจกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาจริยธรรมด้านต่าง ๆ ดังนั้น

การสอนจึงควรเน้นที่การฝึกทักษะการคิดและการตัดสินใจด้วยตนเอง ซึ่งขั้นตอนการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ จะก่อให้เกิดการพัฒนาจริยธรรมได้เป็นอย่างดี

1.4 สถาบันหรือหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตครู อาจารย์ ควรมีความรู้และฝึกอบรมให้ครูอาจารย์ มีความรู้ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ก่อให้เกิดผลการพัฒนาจริยธรรมแก่ตัวผู้เรียนทั้งทางด้านความรู้ทางจริยธรรม ทักษะทางจริยธรรม เหตุผลเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมทางจริยธรรม

2. ข้อสังเกตที่ผู้วิจัยพบขณะทำการทดลองสอนโดยใช้บทบาทสมมติ

2.1 การสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนนั้น เป็นสิ่งจำเป็น การเป็นที่ยอมรับของผู้เรียน เป็นสิ่งที่ครูจะต้องสร้างให้เกิดขึ้น เช่น บุคลิกภาพ การใช้ภาษา การควบคุมอารมณ์ และการควบคุมชั้นเรียน

2.2 ความเข้าใจในหลักและทฤษฎีการสอนของวิธีสอนแต่ละแบบ ผู้สอนต้องทำความเข้าใจและได้รับการฝึกทักษะทางการสอนมาเป็นอย่างดี จึงจะสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

2.3 นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ ควรมีสัมพันธภาพกันเป็นอย่างดี เพราะจะทำให้นักเรียนมีความกล้าในการแสดงบทบาทสมมติ และครูผู้สอนจำเป็นต้องชี้แจงวิธีการเรียนการสอนให้นักเรียนเข้าใจ เพื่อให้การสอนดำเนินไปได้ด้วยดี ทักษะที่จำเป็นในการเรียนการสอนโดยใช้บทบาทสมมติและควรได้รับการฝึกฝน ได้แก่ ทักษะการเป็นผู้นำและผู้ตาม ทักษะการนำเสนอ ทักษะเหล่านี้ มีความจำเป็นที่ใช้ในการเรียนการสอนและการอยู่ร่วมกันในสังคม ผู้เรียนจะรู้จักมีการวางแผน ในการทำงาน มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ตนเองได้รับ รู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น กล้าแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล รู้จักยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และรู้จักยอมรับซึ่งกันและกัน

2.4 สภาพท้องที่ที่ใช้ในการเรียนการสอนโดยใช้บทบาทสมมติควรเป็นห้องกว้างเหมาะกับนักเรียนจำนวนมาก และสามารถเคลื่อนย้ายเก้าอี้ได้สะดวกในการจัดสถานที่ นอกจากนี้ยังต้องมีกติกาให้ผู้เรียนส่งเสียงรบกวนห้องข้างเคียง เพื่อสร้าง

ลักษณะนิสัยความเกรงใจ ซึ่งเป็นส่วนประกอบของเหตุผลเชิงจริยธรรม ดังนั้นถ้าสามารถให้สถานที่ห้องประชุม ห้องโสตทัศนศึกษา ที่เก็บเสียงได้ จะช่วยอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมการเรียนและช่วยให้ครูผู้สอนสังเกตพฤติกรรมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ของนักเรียนได้ดียิ่งขึ้น

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

3.1 ควรศึกษากลุ่มตัวอย่างที่มีระดับชั้นเรียนต่างกัน หรือกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะพิเศษ เช่น กลุ่มตัวอย่างในสถานพินิจคุ้มครองเด็กและทัณฑสถาน เป็นต้น

3.2 ตัวแปรที่น่าศึกษา ได้แก่ ลักษณะมุ่งอนาคต พฤติกรรมเชิงจริยธรรม ทศณคติเชิงจริยธรรม ความคิดรวบยอดเชิงจริยธรรม ความสามารถในการวิเคราะห์ตนเอง เป็นต้น

3.3 ควรศึกษาและสร้างแบบฝึกทักษะกระบวนการกลุ่มในระดับมัธยมศึกษา พร้อมกับสร้างแบบวัดทักษะการทำงานกลุ่มอย่างมีระเบียบ และแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ

3.4 ควรศึกษาเนื้อหาจริยธรรมในด้านอื่น ๆ เช่น ความเมตตาการุณา การประหยัสดอกคอม ความขยันหมั่นเพียร การเคารพกฎหมาย ว่าการสอนโดยใช้นิทานสมมติสามารถพัฒนาจริยธรรมเหล่านี้ได้หรือไม่

3.5 ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เชิงจริยธรรมกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูลจากสมมติฐานข้อที่ 2 และข้อที่ 3 ควรทำในรูปแบบของตารางแจกแจงความถี่ของขั้นตอนในการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมแต่ละขั้น เพื่อจะได้ค่าความเป็นจริงของระดับเหตุผลเชิงจริยธรรม

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กิริติ ศรีวิเชียร. การจัดจรรยาศึกษาในโรงเรียน. โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2524.
- X โกลล มัคณ. การวิจัยเชิงทดลองฝึกอบรมการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และทักษะในการ
สวมบทบาทของนักเรียนชั้นประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524. อัดสำเนา.
- กุลชาติ โยสีดา. การศึกษาเปรียบเทียบความสนใจและวัดผลสัมฤทธิ์ทางการสอนภาษาอังกฤษทักษะการฟัง-พูด เพื่อการสื่อสารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียน
โดยวิธีสอนแบบสมมติ และวิธีสอนตามคู่มือครู. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529. อัดสำเนา.
- ฉันทนา ภาคบงกช. การสอนสังคมศึกษาหน่วย "วันสำคัญของชาติ" ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3
ด้วยกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2519. อัดสำเนา.
- ฉลวยศรี มีใจเย็น. การทดลองใช้การแสดงบทบาทสมมติเพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านความ
กตัญญูต่อบุคคลของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2526. อัดสำเนา.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
ไทยวัฒนาพานิช, 2524.
- ✓ _____ . ตำราจิตวิทยาการพัฒนาจริยธรรม. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2522.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจวบจันทึก. ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวกับ
สุขภาพจิต และจริยธรรมของนักเรียนวัยรุ่น รายงานการวิจัยฉบับที่ 26. สถาบัน
วิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524.
- ✓ ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจวบจันทึก. จริยธรรมของเยาวชนไทย รายงาน
การวิจัย ฉบับที่ 21. สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2520.

ดุขฎฐิ ทรัญญ์ปรัญ. ผลการใช้บทบาทสมมุติเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดรางบัว. ปริญญาโท กศ.ม.

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529. อัดสำเนา.

ดุขฎฐิ สัตวรางค์. การเปรียบเทียบวิธีสอนแบบไตรสิกขา และธรรมสภาัจฉา ในการสอน
เบญจศีล และฆราวาสธรรมในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ปริญญาโท กศ.ม.

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524. อัดสำเนา.

เดช วิโย. การศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการทางด้านการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของ
เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่รับการอบรมเลี้ยงดูต่างกัน. ปริญญาโท กศ.ม.

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2522. อัดสำเนา.

ทิตนา แหมมณี. "การฝึกกลุ่มสัมพันธ์และการรับรู้สำหรับครูจากสถาบันฝึกหัดครูระดับ
ประถมศึกษา," วารสารครูศาสตร์. 8 (ฉบับพิเศษ) : 26 - 29 ; กรกฎาคม
- สิงหาคม 2521.

_____. "ทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์ในการสอน," กลุ่มสัมพันธ์ : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ เล่ม 1.
บูรพาการพิมพ์, 2522.

ทิตนา แหมมณี และคนอื่น ๆ. ชุดฝึกทักษะการทำงานกลุ่มสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 5. กองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2530.

✕ ทิตนา แหมมณี และเยาวภา เดชะคุปต์. "ประวัติความเป็นมาและทฤษฎีเกี่ยวกับกลุ่ม
สัมพันธ์," กลุ่มสัมพันธ์ : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ เล่ม 1. บูรพาศิลป์การพิมพ์,
2522.

ธีระพร อูวรรณโณ. "แล้วจะเสริมสร้างจริยธรรมกับคนวัยใด," ครูศาสตร์. 11 :
1 - 6 ; เมษายน - มิถุนายน 2526.

เทพเวที, พระ. เพื่ออนาคตของการศึกษาไทย. โรงพิมพ์อมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป จำกัด,
2531.

นาคยา ภัทรแสงไทย. ยุทธวิธีการสอนสังคมศึกษา. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์,
2525.

นิภาพรรณ แดงโรจน์. การศึกษาความสามารถในการวิเคราะห์ตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบไตรสิกขา. ปรินญาณินธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530. อัดสำเนา.

ปัญญา ผิวเพือก. การศึกษาเปรียบเทียบผลการสอนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่อง ความรู้เบื้องต้นสำหรับพฤกษศาสตร์ โดยใช้บทเรียนโมดูลกับการสอนตามปกติ. ปรินญาณินธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2523.

เปรี๊ยะ กุมุท. "การสอนจริยศึกษาตามวิธีสอนแบบเบญจขันธ์," วารสารศึกษาศาสตร์. 2 มกราคม 2520.

พวงเพ็ญ อินทรประวัติ. รูปแบบการสอนการพัฒนาด้านจริยธรรม. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา โครงการบริหารการศึกษา, 2532.

พนม ล้อมอารีย์. กลุ่มสัมพันธ์. มหาสารคาม : ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2522.

พรริต แก่นทอง. การใช้บทบาทสมมติพัฒนาความรับผิดชอบต่อชุมชนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสายน้ำผึ้ง. ปรินญาณินธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529. อัดสำเนา.

พนัส หันนาคินทร์. การสอนค่านิยม. พิษณุโลก : แผนกเอกสารและการพิมพ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2520.

พัชรา บุญลาภ. การศึกษาเปรียบเทียบความรับผิดชอบและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในการสอนจริยธรรมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยการสอนด้วยบทเรียนสื่อประสมตามแนวพุทธศาสตร์ กับการสอนตามคู่มือแนวการสอน ของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา. ปรินญาณินธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529. อัดสำเนา.

พิชาญ ลำอาจศรี. การทดลองสอนจริยศึกษาด้วยวิธีสอนแบบซินดิเคท (Syndicate)
ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. ปรินญาณินท์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2527. อัดสำเนา.

พัฒน ปิ่นจินดา. การเปรียบเทียบการสอนจริยศึกษาเพื่อยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรม
โดยการให้การอภิปรายกลุ่มและการสอนโดยวิธีแบบจวนซ์ ในระดับชั้นประถม
ปีที่ 5. ปรินญาณินท์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 ประสานมิตร, 2527. อัดสำเนา.

เพ็ญภา แสงสระศรี. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาโดยการสอน
แบบบรรยายกับการสอนโดยบทบาทสมมติ. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ :
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523. อัดสำเนา.

มาโนช ตันชวณิช. "ปัญหาการถ่ายทอดจริยธรรมกับอนาคตของชาติ," ครูปริทัศน์.
 5(9) : 41 - 48 ; กันยายน 2523.

ระวี ภาวิไล. "คุณค่าใหม่ทางจริยธรรมในสังคมไทย," วารสารเศรษฐศาสตร์. 16(1) :
 1 ; ก.ค. - ก.ย. 2530.

วรรณภา คีรีทัญยากร. การศึกษาพัฒนาการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี ด้วยวิธีการแสดงบทบาทสมมติ.
 วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2526.
 อัดสำเนา.

X วิเชียร ทองนุช. เปรียบเทียบการคิดให้เหตุผลตามหลักอนุรักษ์ และการให้เหตุผลเชิง
จริยธรรมของนักเรียนที่มีการอบรมเลี้ยงดู และภูมิหลังทางสังคมต่างกัน.
 ปรินญาณินท์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,
 2521. อัดสำเนา.

วิระพงษ์ คุณมณี. การศึกษาผลการสอนด้วยวิธีสอนตามขั้นทั้งสี่ของอริยสัจในการสอน
จริยธรรมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. ปรินญาณินท์ กศ.ม. กรุงเทพฯ :
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2526. อัดสำเนา.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. กรมวิชาการ. คู่มือครูสังคมศึกษา ส 305 - ส 306
โลกของเรา เรื่อง พุทธศาสนา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว,
 2528.

_____ . คู่มือครูสังคมศึกษา ส 203 - ส 204 ประเทศของเรา เรื่อง
พุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. 2528.

_____ . แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย. โรงพิมพ์การศาสนา, 2523.

_____ . หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น 2521. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ, 2520.

สกล เทียงแท้. ผลการใช้วิธีอภิปรายกลุ่มในการยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมในเด็กชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มาจากสภาพโรงเรียนต่างกัน. ปรินิพนธ์ กศ.ม.

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2525. อัดสำเนา.

สมเดช ลิ้มแสง. การทดลองสอนการยกระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถม
ศึกษาปีที่ 6. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 ประสานมิตร, 2527. อัดสำเนา.

สมบูรณ์ ศาลยาชีวิน. "พัฒนาการทางจริยธรรมวัดได้หรือไม่," วารสารมิตรครู.
 23(10) : 8 - 13 : พฤษภาคม 2524.

สง่า วุฒิประจักษ์. การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถ
ในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในการสอนจริยธรรมกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 1 ด้วยการสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนตามคู่มือครู.

ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,
 2531. อัดสำเนา.

สุกัญญา ชาริวรรณ. หลักการสอนและการเตรียมประสบการณ์ภาคปฏิบัติ. กรุงเทพฯ :
 เฉลิมชัยการพิมพ์, 2521.

- สุภาพรณ พวงจันเพชร. การเปรียบเทียบผลการสอนวิชาศิลปะกรรมหน่วย "คุณธรรม เสริมสร้างลักษณะนิสัย" ด้วยวิธีการกลุ่มสัมพันธ์ และวิธีการสอนแบบธรรมดา ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519. อัดสำเนา.
- สมน อมรวิวัฒน์. การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ. โรงพิมพ์ไตรตรัสสาร, 2528.
- สุริยา เหมตะศิลป์. ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมระดับสติปัญญาและการยอมรับตนเองของเด็กวัยรุ่นตอนต้น. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2521. อัดสำเนา.
- สุจิตรา บัวคำภา. การศึกษาการสอนจริยศึกษาด้วยการใช้และไม่ใช้บทบาทสมมุติในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2525. อัดสำเนา.
- สุนัย ชุ่มจิต. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติด้านมนุษยสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนหน่วย "ชีวิตในบ้าน" ด้วยการสอนแบบใช้และไม่ใช้การแสดงบทบาทสมมุติ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2523. อัดสำเนา.
- แสง จันทรงาม. "การสอนจริยธรรมในโรงเรียน," รายงานการสัมมนาจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2522.
- หลุย จำปาเทศ. "กลุ่มสัมพันธ์," กลุ่มสัมพันธ์ : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ เล่ม 1. หน้า 48 บุรพาศิลป์การพิมพ์, 2522.
- อาภรณ์ พุกกะมาน และคนอื่น ๆ. การศึกษาการสอนศิลปะ เพื่อสร้างเสริมพุทธธรรมจริยาในสังคมไทย. โรงพิมพ์เจริญผล, 2528.

อำนวย ทะพินค์แก และชยันต์ วรธนภติ. "ปัญหาจริยธรรมในสังคมไทยในทัศนะของนักศึกษา," การศึกษาแห่งชาติ. 13(5) : 23 - 47 ; มิถุนายน - กรกฎาคม 2522.

อุทัย เพชรช่วย. "การฝึกให้เด็กรู้จักคิดใช้เหตุผล รูปแบบหนึ่งของการสอนจริยธรรมศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรม," มิตรครู. 27 - 52 - 54 ; มิถุนายน 2528.

Biskin, Donald S. and Kanneth Hosdinson. "An Experimental Test of the Effect of Structured Discussions of Moral Dilemmas Found in Children's Literatures on Moral Reasoning," The Elementary School Journal. 77(5) : 407 - 418 ; 1977.

Klein, Alan F. Role Playing in Leadership Training and Group Problem Solving. National Board of Young Men's Christian Associations, U.S.A., 1959.

Klein, Raymond L. The American Secondary School Curriculum. New York : Macmillan Co., 1972.

Kohlberg, Lawrence. Moral Development and Behavior. New York : Holt - Rinehart and Winston Co., 1976.

_____. "Education for Justice : A Modern Statement of the Platonie View," In Moral Education : Five Lectures. p. 57 - 84. Massachusettes, Cambridge Haward University Press, 1970.

Rest, J. Turliel, E., Kohlberg, L. "Level of Moral Development as a Determinant of Preference and Comprehension of Moral Judgements Made by Others," Journal of Personality. 37 June, 1969 : 225 - 252. X

Schumuck, Richard A. Group Process in the Classroom. W.M.C. Brown Company Publishers, 1975.

Shaftel, Fannie R., and Shaftel George. Role-Playing for Social Values : Decision-Making in the Social Studies. Englewood Uliffs, N.M. : Prentice-Hall, 1967.

Smith, Louis M. Group Precess in Elementary and Secondary School. National Association, 1959.

Turiel, Elliot,. "An Experimental Test of Segmentiallity of Development Stages in the Child's Judgement," Journal of Personality and Social Psychology. 3(6) : 611 - 618 ; June, 1966. ✕

William, Kay. Moral Education : A Sociological Study of the Influence of Society, Home and School. Nottingham College of Education, London, 1975.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

1. ผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบแบบสอบถามวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม
2. ค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
3. ค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อของแบบวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

ภาคผนวก ก

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแบบสอบถามวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

1. ศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน พันธุมนาวิน A.B., M.A.,
Ph.D (Social Psychology) สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
2. รองศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ ชิตพงศ์ กศ.ด.
สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.เนตร อัสสวัลลีย์ M.S. (in Ed.) Secondary
ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร

ตาราง 6 แสดงค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความยากง่ายมาตรฐาน (S.D.) ที่ได้จากการวิเคราะห์แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา สังคมศึกษา ส่วนที่เกี่ยวกับจริยธรรมในมัธยมศึกษาปีที่ 2

ข้อ	p	r	Δ	ข้อ	p	r	Δ
1	.73	.32	10.6	16	.67	.45	11.4
2	.64	.32	11.5	17	.48	.30	13.2
3	.41	.22	13.9	19	.63	.40	11.6
4	.40	.22	13.9	19	.63	.40	11.6
5	.48	.30	13.2	20	.65	.36	11.4
6	.71	.26	10.8	21	.56	.72	12.1
7	.23	.35	16.0	22	.66	.45	11.4
8	.75	.52	10.3	23	.75	.52	10.3
9	.66	.45	11.4	24	.62	.36	11.8
10	.76	.35	10.0	25	.35	.20	14.6
11	.62	.50	11.7	26	.21	.20	13.8
12	.28	.57	15.8	27	.56	.76	12.4
13	.69	.22	11.6	28	.28	.57	15.8
14	.46	.27	11.7	29	.57	.72	12.1
15	.71	.26	10.8	30	.67	.32	11.2

ค่าความเชื่อมั่น .7667

ตาราง 7 ค่าอำนาจจำแนก (t) เป็นรายข้อ แบบสอนวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

ข้อ	ค่าอำนาจจำแนก (t)	ข้อ	ค่าอำนาจจำแนก (t)
1	2.94	14	2.21
2	2.58	15	2.35
3	3.79	16	2.09
4	2.61	17	2.85
5	2.79	18	2.47
6	2.23	19	2.26
7	4.18	10	2.44
8	2.40	21	4.33
9	3.04	22	2.51
10	2.69	23	2.70
11	5.30	24	2.74
12	2.83	25	2.78
13	2.36	ค่าความเชื่อมั่น .7125	

ภาคผนวก ข

1. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา
2. แบบสอบถามวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

ภาคผนวก ข

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา

- คำชี้แจง 1. แบบทดสอบนี้มีทั้งหมด จำนวน 30 ข้อ ใช้เวลา 35 นาที
2. ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว จากตัวเลือก ก, ข, ค, ง หรือ จ แล้วทำเครื่องหมาย X ลงในกระดาษคำตอบให้ตรงตามข้อที่ต้องการ
1. การที่คนไทยขาดความรับผิดชอบจะมีผลต่อเรื่องใดมากที่สุด
 - ก. ความล่าช้าในการทำงาน
 - ข. ความร่วมมือในการทำงาน
 - ค. ประสิทธิภาพของงาน
 - ง. ความขัดแย้งทางความคิด
 - จ. การวางแผนงาน
 2. คำขวัญใดแสดงความหมายของความรับผิดชอบมากที่สุด
 - ก. "เสียชีพอย่าเสียสัตย์"
 - ข. "ตายเสียดีกว่าละทิ้งหน้าที่"
 - ค. "งานคือเงิน เงินคืองานบันดาลสุข"
 - ง. "เด็กวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันหน้า"
 - จ. "เข้าเมืองตาหลิ่วให้หลิ่วตาตาม"
 3. การปฏิบัติในกรณีใดถือว่าเป็นผู้ที่ขาดความรับผิดชอบมากที่สุด
 - ก. อัยการทำหน้าที่เป็นทนายให้จำเลย
 - ข. ตำรวจทางหลวงจับผู้ลักลอบค้ายาเสพติด
 - ค. แพทย์ผู้เชี่ยวชาญโรคเด็กเปิดคลินิกรักษาโรคทั่วไป
 - ง. หมอกลางบ้านรักษาโรคบางชนิดด้วยวิธีการตามตำราแพทย์แผนโบราณ
 - จ. ผู้จัดการรับลูกของเพื่อนเข้าทำงานโดยไม่ผ่านขั้นตอนการสรรหาบุคลากร

4. การกระทำใดที่แสดงว่าเป็นคนรู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่มากที่สุด
- ตื่นนอนแต่เช้ารีบมาโรงเรียนให้ทัน
 - มาโรงเรียนทุกวันถึงแม้จะสายบ้าง
 - ทำการบ้านให้เสร็จถึงแม้ต้องลอกเพื่อน
 - ให้เพื่อนช่วยทำการบ้านให้เสร็จทันเวลา
 - หน้าที่บางอย่างให้ผู้อื่นทำแทนจะทำได้ดีกว่าทำด้วยตนเอง
5. กรณีใดเป็นลักษณะของบุคคลที่ไม่มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม
- สากลชัยปรกติตามกฎจราจร
 - สมชายข้ามถนนที่ทางม้าลาย
 - วิชัยมีความขยันในการศึกษา
 - อเนกเผาหญ้าบริเวณหน้าบ้าน
 - นิมิตรทำงบบประมาณค่าใช้จ่ายประจำสัปดาห์
6. พฤติกรรมใดที่แสดงถึงผู้ไม่ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงาน
- ชอบทำงานอิสระ
 - ไม่สนใจที่จะพัฒนาตนเอง
 - กลับบ้านเร็วเพราะกลัวรถติด
 - จับกลุ่มนินทาเพื่อนร่วมงานหลังเลิกงานแล้ว
 - ทำงานล่วงเวลาเมื่องานไม่เสร็จตามกำหนด
7. บุคคลที่ไม่ใช้อำนาจหน้าที่การงานของตนไปเบียดบังเอาผลประโยชน์อย่างอื่นใส่ตนจัดว่าเป็นผู้มีความผิดอะไร
- ความมิวินัย
 - ความซื่อสัตย์
 - ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
 - ความรับผิดชอบ
 - ความเสียสละ

8. คนไม่ซื่อสัตย์เป็นคนมีลักษณะอย่างไร
- ก. พูดไม่ได้เรื่อง
 - ข. พูดจាក้าวร้าว
 - ค. พูดจาบิดเบือน
 - ง. พูดจาส่อเสียด
 - จ. พูดจายกตนข่มท่าน
9. คำพังเพยที่กล่าวว่า "ซื่อกินไม่หมดคดกินไม่นาน" หมายความว่าอย่างไร
- ก. คนซื่อจะมีเงินทองมาก
 - ข. คนซื่อได้ทำงานในตำแหน่งสูง
 - ค. คนซื่อได้รับความไว้วางใจ
 - ง. คนซื่อย่อมมีชีวิตที่เรียบง่าย
 - จ. คนซื่อย่อมมีความเห็นตรงข้ามกับคนคด
10. ในการสอบไล่ วิริยาแอบเปิดหนังสือดูคำตอบในขณะที่ครูคุมสอบผลการกระทำเช่นนี้ แสดงว่าวิริยาเป็นคนเช่นไร
- ก. ขาดความละเอียด
 - ข. ขาดความกล้าหาญ
 - ค. ขาดความรับผิดชอบ
 - ง. ขาดความรอบคอบในการดูหนังสือ
 - จ. ขาดความสำนึกในหน้าที่ของตน
11. เป้าหมายสำคัญในการปลูกฝังวินัยคืออะไร
- ก. ให้ทำงานได้ทันเวลา
 - ข. ให้ทำจิตใจแจ่มใส
 - ค. ให้เกิดความสามัคคี
 - ง. ให้เป็นที่รักใคร่ของหมู่คณะ
 - จ. ให้เกิดความสุขในสังคม

12. "ทำอะไรตามใจคือไทยแท้" แสดงว่าคนไทยเป็นเช่นไร
- ก. ขาดความสามัคคี
 - ข. ขาดวินัยในตนเอง
 - ค. ขาดความกระตือรือร้น
 - ง. ขาดความรับผิดชอบในตนเอง
 - จ. ขาดความรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
13. ข้อใดเป็นการแสดงถึงควมมีระเบียบวินัยในสวนสาธารณะที่สำคัญที่สุด
- ก. ห้ามพวกเราทิ้งขยะลงบนถนน
 - ข. นายเล็กไม่เดินลัดสนามหญ้าตรงบริเวณที่ป้ายห้ามไว้
 - ค. นายแดงและเพื่อน ๆ ไม่ได้เด็ดดอกไม้ที่ปลูกในสวน
 - ง. ประชาชนไม่ขีดเขียนสิ่งใดบนม้านั่งที่จัดไว้ในสวน
 - จ. ประชาชนไม่ทำให้ทรัพย์สินในสวนเกิดการเสียหาย
14. วินัยในสังคมจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยสิ่งใดเป็นพื้นฐาน
- ก. การมีผู้คอยดูแลบังคับ
 - ข. การอดทนฝึกหัดควบคุมตนเอง
 - ค. การช่วยควบคุมซึ่งกันและกัน
 - ง. การตั้งกฎขึ้นบังคับทุกคน
 - จ. ถ้ามีผู้ฝ่าฝืนกฎระเบียบวินัยจะต้องลงโทษอย่างเคร่งครัด
15. เมื่อกำหนดตารางเรียนส่วนตัวขึ้น แต่ไม่เคยทำตามที่กำหนดได้เลย แสดงว่าเขาเป็นคนอย่างไร
- ก. มีความยืดหยุ่นสูง
 - ข. ขาดความรับผิดชอบ
 - ค. ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง
 - ง. ขาดวินัยในตนเอง
 - จ. ชอบทำตามใจตนเอง

16. ข้อใดถือว่าเป็นการเสียสละเพื่อสงเคราะห์
- การซื้อของให้พ่อแม่
 - การให้เงินแก่คนขอทาน
 - การช่วยเหลือเพื่อนฝูงด้วยกัน
 - การช่วยกันทำความสะอาดในที่สาธารณะ
 - การสมัครเป็นทหารไปรบกับข้าศึกของชาติ
17. ผู้ใดเป็นผู้ที่มีความเสียสละที่ควรยกย่องที่สุด
- สุชาติยินดีเป็นหัวหน้าชั้นทุกภาคการศึกษา
 - สุขาวได้รับเหรียญลูกเสือสรรเสริญ เพราะช่วยเด็กตกน้ำ
 - สุบินทำหน้าที่จราจรทุกครั้งที่ตั้งเครื่องแบบลูกเสือ
 - สุรัชย์เสียสละเงินของตนให้น้องเพราะกลัวถูกแม่ดู
 - สุธินเก็บของตกได้ในโรงเรียนจึงนำไปให้ครูเพื่อจะได้หาเจ้าของ
18. การเสียสละโดยวิธีใดที่นักเรียนเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด
- ให้ทานแก่คนขอทาน
 - ให้สิ่งของใช้แล้ว
 - ให้คำแนะนำแก่ผู้อื่น
 - ให้ที่อยู่แก่ผู้เดือดร้อน
 - ให้ข่าวสารแก่ชาวบ้านที่ยากจน
19. การที่คนมีความเสียสละจะมีผลต่อประเทศชาติอย่างไร
- ทำให้งานมีประสิทธิภาพ
 - มีความสามัคคีกันระหว่างคนในชาติ
 - มีกระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพ
 - มีการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข
 - ทำให้เกิดระบบพรรคพวกในสังคมมากขึ้น

20. ข้อใดไม่ใช่ การทำความดีตามหน้าที่

- ก. จิตาช่วยจูงเด็กข้ามถนนเมื่อพบเห็นทุกครั้ง
- ข. นภาช่วยแม่ขายข้าวแกงตอนเลิกเรียนทุกวัน
- ค. นภิสทำความสะอาดห้องเรียนเมื่อถึงเวรของตน
- ง. นางเยาว์ทำความเคารพอาจารย์เวรที่ประตูเสมอ
- จ. นางสาวนัฏชรองทำให้พ่อก่อนมาโรงเรียนทุกวัน

21. บุคคลใดมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนบ้านน้อยที่สุด

- ก. บุชบาให้เพื่อนยืมร่มกันฝนเก่า ๆ ขณะฝนตก
- ข. นุจรีช่วยเพื่อนทำความสะอาดห้องเรียนเสมอ
- ค. มานิตยให้เพื่อนช้อนท้ายจักรยานกลับบ้านทุกวัน
- ง. กานดาบริจาคเงิน 1 บาทเพื่อช่วยทหารที่บาดเจ็บ
- จ. มานพให้เพื่อนยืมเงินโดยคิดดอกเบี้ย

22. ควรบริจาคทรัพย์สินแก่คนประเภทใดมากที่สุด เพราะอะไร

- ก. คนขอทานเพราะเขายากจน
- ข. เด็กจรจัดเพราะเขาขาดที่พึ่ง
- ค. คนล้มละลายเพราะเขาไม่มีทรัพย์สิน
- ง. คนตาบอดเพราะเขาช่วยตนเองไม่ได้
- จ. คนชราเพราะเขาอ่อนแอจนทำงานไม่ได้

23. ผู้ที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ที่ดีนั้นควรกระทำอย่างไร

- ก. ทำทุกอย่างตามใจตนเอง
- ข. ทำตามความสะดวกของตนเอง
- ค. ทำตามผู้อื่นขอความช่วยเหลือ
- ง. ทำในสิ่งที่ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน
- จ. ทำตามค่านิยมของสังคมที่ยกย่องว่าดี

24. "เป็นธรรมเนียมไทยแท้ แต่โบราณใครมาถึงเรือนชานต้องต้อนรับ แสดงว่าคนไทยมีนิสัยอย่างไร
- ก. รักผิตชอบ
 - ข. เมตตาภรณ์
 - ค. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
 - ง. มีความสามัคคี
 - จ. กตัญญูทดแทน
25. การกระทำใดมีค่าทางด้านมนุษยธรรมมากที่สุด
- ก. บริจาคเงินสร้างศาลาการเปรียญ
 - ข. แสดงความเสียใจเมื่อเพื่อนประสบเคราะห์กรรม
 - ค. ให้ความช่วยเหลือสิ่งของแก่ชาวบ้านที่ประสบอัคคีภัย
 - ง. แสดงความยินดีเมื่อเพื่อนได้รับความสำเร็จในการเรียน
 - จ. สละโลหิตช่วยคนประสบอุบัติเหตุเพราะขาดแคลนโลหิต
26. ข้อใดกล่าวถึงความสามัคคีได้ถูกต้องที่สุด
- ก. ความสามัคคีนั้นมีแต่คุณไม่มีโทษ
 - ข. ความสามัคคีก่อให้เกิดการมีอำนาจทางการปกครอง
 - ค. นักเรียนให้เพื่อนลอกข้อสอบจะได้สอบผ่านหมดทุกคน
 - ง. ความสามัคคีเป็นพลังในการทำงานร่วมกัน
 - จ. ความสามัคคีจะเกิดขึ้นได้ถ้าไม่มีการโต้แย้งในที่ประชุม
27. การปฏิบัติเช่นใดที่เป็นการส่งเสริมโดยตรงที่สุดต่อการสร้างความมั่นคงให้แก่ประเทศชาติ
- ก. การฝึกตนให้เป็นผู้มีสัมมาคารวะ
 - ข. การฝึกตนให้เป็นผู้มีความรักพวกพ้องและหมู่คณะ
 - ค. การฝึกตนให้เชื่อฟังผู้มีอาวุโสกว่า
 - ง. การฝึกตนให้เป็นผู้ที่มีอำนาจเหนือบุคคลอื่น ๆ
 - จ. ควรฝึกตนให้มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง

28. ข้อความใดที่แสดงถึงความสามัคคี

- ก. ดิฉันดีใจจริง ๆ ที่มีโอกาสคืนสิ่งของนี้ให้คุณ
- ข. ดิฉันดีใจที่คุณไม่ถูกกล่าวหาว่ามีความผิด
- ค. ดิฉันยินดีที่จะช่วยเหลือคุณ
- ง. ดิฉันยินดีที่ได้ร่วมงานกับคุณ
- จ. ดิฉันดีใจที่ชื่อของขบวนการของคุณถูกใจคุณพ่อคุณแม่

29. การที่นักเรียนระดับมัธยมต้นต่างโรงเรียนยกพวกตีกันเป็นการกระทำที่ถูกต้องหรือไม่

- ก. ถูกต้องเพราะแสดงถึงความสามัคคีในหมู่พวก
- ข. ถูกต้องเพราะมีฉันทามติฝ่ายตรงข้ามจะถูก
- ค. ไม่ถูกต้องเพราะทำลายชื่อเสียงของโรงเรียนและของตนเอง
- ง. ไม่ถูกต้องเพราะนักเรียนเด็กเกินไปที่จะยกพวกไปตีกับใคร
- จ. ไม่ถูกต้องเพราะควรหาตัวแทนแต่ละฝ่ายมาต่อสู้กันเพื่อจะได้ไม่บาดเจ็บหลายคน

30. "เพลงชาติไทย" มีจุดประสงค์หลักที่สำคัญเพื่อให้คนไทยเป็นเช่นไร

- ก. มีความอดทน
- ข. มีระเบียบวินัย
- ค. มีความรอบคอบ
- ง. มีความสามัคคี
- จ. มีความโอบอ้อมอารี

แบบสอบถามวัดการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม

คำชี้แจงในการทำแบบสอบถาม

1. คำถามนี้เป็นเรื่องสั้น ๆ ให้นักเรียนอ่านช้า ๆ และคิดให้เหตุผลว่า ถ้าเป็นท่านจะทำเช่นนั้นหรือไม่ เพราะเหตุใด เมื่อคิดให้เหตุผลแล้วจึงอ่านคำตอบที่มีให้เลือก 6 ตัวเลือก สำหรับแต่ละเรื่อง คำตอบใดที่ตรงกับเหตุผลที่ท่านคิดไว้ล่วงหน้ามากที่สุด ให้กาเครื่องหมาย (✓) หน้าตัวเลือกนั้น ในการตอบแต่ละข้อ ในการเลือกตอบให้เลือกเพียงคำตอบเดียว ถ้าท่านต้องการเปลี่ยนคำตอบ ให้กาเครื่องหมาย X ทับเครื่องหมาย ✓ ดังนี้ X (โดยการตอบคำถามแต่ละข้อให้ทำในกระดาษคำตอบ)

2. แบบสอบถามนี้ต้องการทราบเพียงว่า หากนักเรียนพบกับเหตุการณ์ตามเรื่องราวเหล่านั้นแล้ว นักเรียนจะใช้เหตุผลอะไรในการตัดสินใจ ดังนั้นเหตุผลที่นักเรียนตอบจึงไม่มีโอกาสผิด และจะไม่มีการนำคำตอบของนักเรียนไปคิดคะแนนหรือตัดสินได้/ตก แต่การตอบให้ตรงกับความรู้สึกที่แท้จริงของนักเรียนจะมีประโยชน์มาก ในการที่จะช่วยพัฒนาจริยธรรมแก่เยาวชนรุ่นต่อไป

ดังนั้นจึงขอให้นักเรียนตอบคำถามทุกข้ออย่างจริงจัง

3. แบบสอบถามนี้มีทั้งหมดจำนวน 25 ข้อ ใช้เวลา 40 นาที

4. หากนักเรียนไม่เข้าใจวิธีทำหรือข้อความใด ๆ เรื่องราวใด ๆ ขอให้นักเรียนถามอาจารย์ก่อนทำ เมื่อนักเรียนเข้าใจแล้วลงมือทำได้

1. ข้าพเจ้าตั้งใจจะไปชมภาพยนตร์เรื่องหนึ่ง ถึงแม้มีคนเข้าคิวคอยซื้อตั๋วเป็นแถวยาวมาก และถ้าไม่ต่อคิวตั๋วอาจหมดเสียก่อน ข้าพเจ้าก็จะเข้าคิวตามลำดับก่อนหลัง เพราะ
 - 1. ข้าพเจ้ากลัวการแย่งชิง ซึ่งอาจทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทขึ้นได้
 - 2. เป็นการรักษาความยุติธรรมที่ทุกคนต้องการ
 - 3. เป็นหน้าที่ของข้าพเจ้าที่จะต้องช่วยรักษาความเป็นระเบียบของสังคม
 - 4. ข้าพเจ้าอยากให้คนอื่นเห็นว่าข้าพเจ้ามีมารยาทดี
 - 5. ข้าพเจ้ามาที่หลังคนอื่น ๆ จึงต้องรับผิดชอบในผลของการมาที่หลัง
 - 6. ข้าพเจ้าคิดว่าไม่มีใครในแถวให้ข้าพเจ้าแซงคิว เพราะข้าพเจ้าเองก็ไม่อยาก ให้ใครแซงคิวเช่นกัน
2. การขึ้นรถประจำทางเมื่อมีคนขึ้นมาก ๆ ข้าพเจ้าจะขึ้นรถตามลำดับก่อนหลัง เพราะ
 - 1. ทุกคนควรทำตามระเบียบของสังคม
 - 2. คนที่พบเห็นจะชมว่าเป็นเด็กดีมีมารยาท
 - 3. กลัวการแย่งชิงซึ่งอาจทำให้พลาดตกลงมาจากรถได้
 - 4. การทำเช่นนี้จะทำให้ผู้ใหญ่สงสารและลูกให้ข้าพเจ้านั่ง
 - 5. การมีระเบียบวินัยทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข
 - 6. เป็นสิทธิของคนที่มาถึงก่อนก็ต้องขึ้นก่อนใครมาถึงหลังก็ขึ้นทีหลัง
3. ถ้ามีเพื่อนนักเรียนมาชักชวนข้าพเจ้าให้หยุดเรียน ประท้วงความเข้มงวดกวดขัน (ระเบียบจัด) ของโรงเรียน เช่น ระเบียบว่าด้วยเรื่องเครื่องแต่งกายและทรงผม ของนักเรียน ข้าพเจ้าคิดว่าจะไม่ทำตาม เพราะ
 - 1. ไม่เกิดประโยชน์อะไรกับตนเอง
 - 2. ข้าพเจ้ายึดมั่นในความรู้ที่จะศึกษาเล่าเรียนให้เต็มที่
 - 3. ระเบียบกฎเกณฑ์ของโรงเรียนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมจึงควรรักษาไว้
 - 4. ผู้ใหญ่ เช่น พ่อแม่ ครู อาจารย์ คงไม่ชอบที่ไปทำเช่นนั้น
 - 5. ข้าพเจ้ากลัวถูกลงโทษโดยฝ่ายปกครองของโรงเรียน
 - 6. หน้าที่ของนักเรียนก็คือเรียนและประพฤติตามกฎระเบียบของโรงเรียน

4. หลังเลิกเรียนแล้ว เพื่อน ๆ ชวนให้ข้าพเจ้าถอดคอกของออกจากปกเสื้อนักเรียน โดยอ้างว่าการเดินทางไม่จำเป็นต้องแต่งกายให้ถูกต้องตามกฎของโรงเรียน แต่ข้าพเจ้าไม่ทำตาม เพราะ

- 1. รู้สึกอายที่ฝ่าฝืนระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคม
- 2. เป็นการกระทำที่ผิดระเบียบของโรงเรียน
- 3. นักเรียนโรงเรียนอื่นเขาแต่งกายเรียบร้อยเสมอ
- 4. การแต่งกายถูกต้องตามกฎของโรงเรียนจะทำให้ข้าพเจ้าได้คะแนนจริยธรรมมาก
- 5. การแต่งกายให้เรียบร้อยแสดงถึงการมีจิตใจที่ดีงาม
- 6. หากแต่งกายผิดระเบียบ อาจารย์รู้จะถูกลงโทษเมื่อไปโรงเรียน

5. ข้าพเจ้าได้รับมอบหมายให้สืบหาข้อมูลของในห้องเรียนและผลการสืบหา พบว่า ผู้ขโมยของเป็นเพื่อนสนิทของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะแจ้งให้อาจารย์ทราบ เพราะ

- 1. อาจารย์จะได้ชมเชยในความสามารถของข้าพเจ้าที่สืบหาความจริงได้
- 2. ผู้ใดได้รับมอบหมายหน้าที่นี้ก็จะตัดสินใจเช่นเดียวกับข้าพเจ้า
- 3. การกระทำครั้งนี้เป็นหน้าที่ของข้าพเจ้าที่ได้รับมอบหมายต้องสืบหาผู้ดำเนิน
- 4. ข้าพเจ้าคำนึงถึงประโยชน์สุขของเพื่อน ๆ ในห้องเรียน
- 5. ถ้าข้าพเจ้าไม่แจ้งความจริงแต่ผลปรากฏว่าอาจารย์รู้ความจริงนั้น ข้าพเจ้าอาจถูกกล่าวหาว่าสมรู้ร่วมคิดกับเพื่อน
- 6. ควรให้อาจารย์ช่วยปรับปรุงพฤติกรรมของเพื่อน เพื่อเขาจะได้เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ

6. ถ้าข้าพเจ้าขึ้นรถประจำทางที่มีคนโดยสารแน่นมาก และกระเป๋ารถล้มเก็บเงินค่าโดยสาร
ข้าพเจ้าจะยื่นเงินค่าโดยสาร ให้เขาเพราะ

- 1. ข้าพเจ้าต้องการจะให้เป็นอย่างที่ดีแก่ผู้พบเห็น
- 2. เป็นหน้าที่ของผู้ใช้บริการที่จะต้องเสียค่าบริการ
- 3. ข้าพเจ้าจะเกิดความละอายใจตนเองมากที่ถือโอกาสไม่ให้เงินแก่เขา
- 4. ข้าพเจ้าต้องการจะป้องกันมิให้มีเรื่องบาดหมางกับกระเป๋ารถ ไม่ว่ากรณีใด
- 5. การช่วยเหลือผู้ที่ยกพร่องต่อหน้าที่โดยไม่เจตนาย่อมเป็นการกระทำที่เหมาะสม
- 6. ถ้าข้าพเจ้าเป็นกระเป๋ารถ ก็คงต้องการให้ผู้โดยสารเสียเงินค่าโดยสารโดยไม่ต้องตามทวง

7. สมมติว่าในการสอบคราวหนึ่ง ท่านทำข้อสอบไม่ค่อยได้ แต่เพื่อนที่นั่งสอบอยู่ข้าง ๆ ท่าน
 นั้นเป็นคนที่เรียนเก่ง และทำข้อสอบได้เป็นอย่างดี เขาเข้าใจในความเดือดร้อนของท่าน
 และส่งกระดาษคำตอบให้ เหตุผลที่ท่านคิดว่าจะไม่รับ คือ

- 1. กลัวว่าถ้าถูกจับได้จะถูกลงโทษ
- 2. เป็นการเสี่ยงที่ได้ผลไม่คุ้มค่า
- 3. อายเพื่อน ๆ เพราะไม่มีใครกล้าทำ
- 4. เป็นการฝ่าฝืนกฎระเบียบการสอบของโรงเรียน
- 5. เสียศักดิ์ศรี เป็นการทำลายความภาคภูมิใจของตนเอง
- 6. ละอายใจตนเองในการกระทำสิ่งที่ไม่ยุติธรรมกับคนอื่น ๆ

8. หน้อยมีโครงการจะไปทัศนศึกษากับเพื่อนร่วมชั้นในวันหยุดสัปดาห์หน้าและต้องการเงิน 200 บาทเพื่อเป็นค่าใช้จ่าย ขณะที่หน้อยเดินซื้อของอยู่ในตลาด บังเอิญเห็นชายคนหนึ่งทำเงิน 500 บาทตกจากกระเป๋าของเขาโดยไม่รู้สีกตัว หน้อยจึงเดินเข้าไปเก็บเงินนั้น แล้วนำไปตามคืนให้เจ้าของเงิน ถ้าท่านเป็นหน้อย ท่านมีเหตุผลอย่างไรในการทำเช่นนั้น

- 1. เป็นหน้าที่ของพลเมืองดี เก็บขอได้ควรคืนเจ้าของ
- 2. เพื่อนคนอื่นเก็บของได้เขาคืนเจ้าของเสมอ
- 3. การเอาของผู้อื่น เป็นสิ่งไม่ควรทำและเป็นสิ่งที่ไม่ยุติธรรม
- 4. ถ้ามีคนอื่นเห็นเราเก็บเงินได้แล้ว เขาไปบอกเจ้าของเราจะถูกทำร้ายได้
- 5. ถ้านำเงินไปคืนเขาจะต้องเห็นว่าเราเป็นเด็กดีอาจให้เงินเราบ้าง
- 6. การทำผิดทำให้เกิดความไม่สบายใจ และทำให้การไปทัศนศึกษาไม่ได้ผลเท่าที่ควร

9. อาจารย์ให้การบ้านวิชาการงานและอาชีพแก่นักเรียน และกำหนดให้ส่งภายในวันนี้ แต่รินจิตลืมนำมาส่ง วิชาเพื่อนสนิทของรินจิตได้นำงานชิ้นหนึ่งมาให้รินจิต และบอกให้เธอเขียนชื่อส่งเพราะวิชาพบที่โรงอาหารไม่เขียนชื่อจึงไม่ทราบว่า เป็นของใคร แต่รินจิตไม่ยอมทำตามแล้วยังแนะนำให้วิชาไปประกาศหาเจ้าของ หากท่านเป็นรินจิตทำไมท่านจึงไม่ยอมนำงานชิ้นนั้นมาเขียนชื่อส่งอาจารย์

- 1. ไม่สบายใจที่ทำให้คนอื่นเดือดร้อนเพราะเรา
- 2. เป็นการกระทำที่ผิดหลักการเรียนการสอน
- 3. ไม่เอาของคนอื่นเพราะเราเองก็ทำได้
- 4. อาจารย์ย่อมเสียใจถ้าทราบว่าลูกศิษย์ของท่านทำเช่นนั้น
- 5. เกรงเจ้าของจะจำได้แล้วไปบอกอาจารย์ทำให้ตนเองถูกลงโทษ
- 6. นำไปมอบให้อาจารย์ประกาศหาเจ้าของเพื่อจะได้รับคำชมเชย

10. ถ้าหากผู้ใดกล่าวโจมตีโรงเรียนของข้าพเจ้าโดยไม่มีมูลความจริง ถึงแม้ผู้ที่กล่าวโจมตีจะเป็นผู้ใหญ่กว่าข้าพเจ้า แต่ข้าพเจ้าจะโต้เถียงให้ได้มาซึ่งเป็นความจริง ทำไมท่านจึงทำเช่นนั้น

- 1. เป็นหน้าที่ของข้าพเจ้าที่ต้องต่อสู้เพื่อความเป็นจริง
 - 2. เพราะข้าพเจ้าไม่กลัวแม้ถ้าจะต้องใช้กำลังต่อสู้
 - 3. ข้าพเจ้าจะภาคภูมิใจมากถ้าได้ต่อสู้เพื่อโรงเรียนของข้าพเจ้า
 - 4. เป็นการกระทำที่ใคร ๆ จะได้รู้ว่าเป็นคนกล้าหาญ
 - 5. การต่อสู้เพื่อความจริงเป็นสิ่งที่ควรกระทำเพื่อสังคมมากกว่าเหตุผลใด ๆ
 - 6. เพราะคนที่กล่าวโจมตีโรงเรียนเป็นคนเลว ข้าพเจ้าจึงต้องตอบแทนให้สาสม
11. ถ้าข้าพเจ้านัดหมายกับเพื่อนไว้ แต่บังเอิญมีกิจธุระจำเป็นไม่สามารถไปตามที่นัดได้ และไม่สามารถแจ้งให้เพื่อนทราบล่วงหน้าได้ เมื่อเจอกันหลังจากนั้นแล้ว ข้าพเจ้าจะรีบขอโทษเพื่อนของข้าพเจ้าทันที เพราะ

- 1. กลัวว่าตนเองจะลำบากถ้าเพื่อนเลิกคบด้วย
 - 2. ข้าพเจ้าจะได้สบายใจที่ได้ขอโทษเพื่อน
 - 3. การแสดงมารยาทที่ดีเป็นสิ่งที่ควรทำเสมอ
 - 4. เป็นหน้าที่ของคนที่ดีคนดีจะต้องกล่าวคำขอโทษ
 - 5. ใคร ๆ เขาก็ทำอย่างนี้กันทั้งนั้นถ้าผิดนัด
 - 6. เราต้องมีความรับผิดชอบต่อทุกสิ่งทุกอย่างที่เราทำลงไป
12. วันหนึ่งคุณพ่อสั่งให้ข้าพเจ้ารีบกลับบ้านหลังจากเลิกเรียน แต่วันนั้นเป็นเวรทำความสะอาดของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะทำเวรให้เสร็จก่อนกลับบ้าน เพราะ

- 1. ทุกคนต้องรับผิดชอบต่อหน้าที่
- 2. ถ้าไม่ทำเวรครูรู้เข้าจะถูกลงโทษ
- 3. เป็นหน้าที่ของข้าพเจ้าที่จะต้องทำเวรในวันนั้น
- 4. ถ้าทุกคนรับผิดชอบต่อหน้าที่ ผู้อื่นและตนเองก็ไม่ได้ได้รับความเดือดร้อน
- 5. การทำตามหน้าที่ทุกครั้งที่เป็นเวร เพื่อนักเรียนทุกคนจะยอมรับว่าเป็นคนดี
- 6. ข้าพเจ้าอยากให้ครูชมเชยที่ข้าพเจ้าทำเวรได้สะอาดเรียบร้อย

13. ข้าพเจ้าเห็นนักเรียนร่วมชั้นรูปร่างใหญ่กว่าข้าพเจ้าและเป็นเด็กเกเรขโมยของของเพื่อนที่ข้าพเจ้ารัก ต่อมาเด็กเกเรคนนั้นถูกจับได้ เพื่อนของข้าพเจ้าขอร้องให้ข้าพเจ้าเป็นพยาน ข้าพเจ้าจะเป็นพยานให้ เพราะ

- 1. ถ้าไม่เป็นพยานให้ข้าพเจ้าอาจถูกลงโทษด้วย
- 2. คนเกเรจะได้สำนึกทำความดี เป็นคนดีในภายหลัง
- 3. คนดีได้รับความเดือดร้อน ข้าพเจ้าต้องเป็นพยานให้
- 4. ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นหน้าที่ต้องเป็นพยานบอกความจริง
- 5. เพื่อน ๆ นักเรียนถ้าเป็นข้าพเจ้าก็คงกล้าเป็นพยานให้
- 6. เมื่อได้ของคืนแล้ว ถึงคราวข้าพเจ้าบ้างเพื่อนคงเป็นพยานให้

14. สมมติว่าท่านเป็นแพทย์ เปิดคลินิกส่วนตัวอยู่กับบ้าน มีเด็กคนหนึ่งมาเคาะประตูเรียกในยามวิกาล (ท่านเปิดร้านแล้ว และกำลังจะเข้านอน) ด้วยอาการเร่งร้อนให้ไปตรวจรักษาพ่อของเขา ซึ่งเจ็บหนักและไม่สามารถเดินทางมาหาหมอได้ เด็กบอกว่าถ้าท่านไม่ไป พ่อของเขาอาจจะตายได้ ท่านไม่รู้จำกับครอบครัวของเด็กมาก่อน สถานที่อยู่ของเด็กนั้นเป็นบริเวณที่อยู่อาศัยของคนยากจน แต่เมื่อพิจารณาถี่ถ้วนแล้ว ท่านก็ตัดสินใจไป เพราะ

- 1. ถ้าไม่ไปคนเขาจะตำหนิติเตียน
- 2. เป็นหน้าที่ของหมอที่จะต้องรักษาคนเจ็บ
- 3. รู้สึกละอายใจตนเองถ้าไม่ไป แต่รู้สึกภาคภูมิใจตนเองถ้าไป
- 4. ชีวิตที่อุทิศเพื่อความดี และการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ย่อมเป็นชีวิตที่สมบูรณ์
- 5. ถ้าไม่ไปญาติมิตรสหายของคนเจ็บอาจจะโกรธเคืองแล้วมาทำร้ายเอาได้
- 6. เราสร้างบุญคุณเอาไว้ไม่เสียหลาย คนไข้ย่อมตอบแทนบุญคุณสักครั้งหนึ่ง

15. ถ้าข้าพเจ้าได้รับแต่งตั้งให้เป็นประธานนักเรียน และเป็นผู้ดูแลเก็บรักษารายได้ของ
ชั้นเรียนในขณะที่ครอบครัวของข้าพเจ้ากำลังขาดเงิน แต่ข้าพเจ้าจะไม่ทุจริต เพราะ

- 1. ข้าพเจ้าควรจะรักษาคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้แก่โรงเรียน
- 2. เป็นการเสียสละที่เป็นประโยชน์แก่ตนเอง ข้าพเจ้าอยากจะได้รับรางวัล
เป็นนักเรียนดีเด่น
- 3. กลัวถูกจับได้และเพื่อน ๆ จะทำร้ายข้าพเจ้า
- 4. รายได้เป็นของส่วนรวมต้องรักษาไว้เพื่อส่วนรวม
- 5. เป็นหน้าที่ของข้าพเจ้าที่จะต้องดูแลรักษาตามที่ได้รับแต่งตั้ง
- 6. ข้าพเจ้าต้องการให้เพื่อน ๆ เห็นว่าข้าพเจ้าเป็นเด็กดีตามที่ทุกคนต้องการ

16. ถ้ามีเพื่อนคนหนึ่งมาถ่วงร้าวข้าพเจ้าด้วยการสบประมาท และท้าทายให้ข้าพเจ้าต่อสู้
กับเขา การที่ข้าพเจ้าจะไม่ต่อสู้กับเขานั้นด้วยเหตุผลว่า

- 1. ไม่อยากหาเรื่องเจ็บตัว
- 2. คงมีหลายคนที่จะเห็นด้วยกับความคิดของข้าพเจ้า
- 3. ไม่ได้ประโยชน์อะไรขึ้นมาในการต่อสู้และยังต้องเสียเปรียบเขาด้วย
- 4. ไม่ชอบการทะเลาะวิวาท เพราะทำให้สังคมเดือดร้อน
- 5. การทะเลาะวิวาทเป็นการไม่เคารพกฎระเบียบของโรงเรียน
- 6. ควรให้อภัยไม่ถือโกรธเพื่อนถือว่าเพื่อนทำไปด้วยความวู่วาม

17. ถ้าเพื่อนในห้องเรียนเดียวกับข้าพเจ้า ชวนข้าพเจ้าให้ไปเข้าร่วมพรรคพวกเพื่อ
ทะเลาะวิวาทกับนักเรียนห้องอื่น ข้าพเจ้าจะไม่เข้าร่วมด้วย เพราะ

- 1. กลัวอาจารย์ทราบเรื่อง และข้าพเจ้าจะถูกลงโทษ
- 2. คนส่วนมากเห็นว่าการทะเลาะวิวาทเป็นสิ่งไม่ดี
- 3. ข้าพเจ้ากลัวข้าพเจ้าของเสื้อผ้าขาด เสียหาย
- 4. เป็นนักเรียนก็ควรจะช่วยกันรักษาความสงบเรียบร้อยของโรงเรียน
- 5. การช่วยกันรักษาความสงบเรียบร้อยเป็นการทำประโยชน์ให้แก่โรงเรียน
- 6. ข้าพเจ้าเห็นว่าคนเราควรจะมีไมตรีจิตที่ดีต่อกันเพื่อนจะได้อยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุข

18. ข้าพเจ้าร่วมกับเพื่อนทุกคนตกลงกันว่า จะเก็บเงินเพื่อทำอาหารเลี้ยงกันก่อนปิดภาคเรียน แต่เมื่อใกล้กำหนดกินเลี้ยง ข้าพเจ้ามีธุระต้องไปต่างจังหวัดกับผู้ปกครอง แต่ข้าพเจ้าก็จะจ่ายเงินตามที่ตกลงกันได้ เพราะ

- 1. ถ้าไม่จ่ายข้าพเจ้ากลัวเพื่อนจะแกล้งให้ข้าพเจ้าอับอายได้
- 2. ผิดคำพูดและผิดศีลธรรมถ้าไม่จ่ายตามข้อตกลง
- 3. เพื่อน ๆ จ่ายข้าพเจ้าก็ควรจ่ายด้วย
- 4. เพื่อจะได้เป็นไปตามสัญญาไม่ให้เดือดร้อนเพื่อน ๆ
- 5. ข้าพเจ้าคำนึงถึงกิจกรรมส่วนรวมที่จะต้องร่วมมือกันบรรลุผล
- 6. กลัวเพื่อน ๆ จะทำโทษโดยให้ข้าพเจ้าเดินระบำเดี่ยว ตอนเปิดเทอม

19. ข้าพเจ้าโกรธกับเพื่อนคนหนึ่ง ต่อมาเพื่อนคนนั้นตกน้ำ ข้าพเจ้ากับเพื่อน ๆ เดินผ่านไป พบพอดี มีข้าพเจ้าว่ายน้ำเป็นเพียงคนเดียว ข้าพเจ้าจะรีบช่วยเหลือเพื่อนคนนั้น เพราะ

- 1. ต้องช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน
- 2. ข้าพเจ้าว่ายน้ำเป็นข้าพเจ้าคงไม่มีอันตรายในการช่วยเหลือเพื่อน
- 3. เป็นหน้าที่ของข้าพเจ้าเพราะข้าพเจ้าว่ายน้ำเป็นเพียงคนเดียวในขณะนั้น
- 4. ถ้าเพื่อน ๆ ที่เห็นเหตุการณ์ว่ายน้ำเป็น เขาก็คงตัดสินใจเหมือนข้าพเจ้า
- 5. ข้าพเจ้าเห็นแก่มนุษยธรรมมากกว่าที่จะไปคำนึงถึงเหตุผลส่วนตัว
- 6. ถ้าข้าพเจ้าช่วยเหลือเขา เขาคงหายโกรธและช่วยเหลือข้าพเจ้าในภายหลัง

20. รถยนต์ประจำทางคันหนึ่ง มีผู้โดยสารนั่งเต็มทุกที่นั่ง คนขับได้จอดรับคนชราขึ้นมา คนชราผายืนใกล้ ๆ กับที่ข้าพเจ้านั่ง ข้าพเจ้าจะสละที่นั่งให้คนชรานั่ง เพราะ

- 1. การลุกให้ผู้อื่นนั่งได้รับคำขอบคุณและคำชมเชยเสมอ
- 2. การลุกให้คนอ่อนแอที่นั่งใคร ๆ เขาก็ทำกันทั้งนั้น
- 3. การเห็นอกเห็นใจ มีความเสียสละก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม
- 4. ข้าพเจ้าแข็งแรงกว่า จะต้องสละที่นั่งให้คนชราตามระเบียบที่วางไว้
- 5. คนที่แข็งแรงควรช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอกว่า
- 6. ข้าพเจ้าไม่รู้สึกว่ามีเมื่อยหรือเหนื่อย

21. ถ้าข้าพเจ้าเห็นเศษกระดาษทิ้งเลอะเทอะในบริเวณโรงเรียน ข้าพเจ้าจะเก็บเศษกระดาษเหล่านั้นไปทิ้งขยะ เพราะ

- 1. เพื่อน ๆ ของข้าพเจ้าก็ทำเช่นนี้
- 2. รู้สึกอายใจถ้าพบเห็นเศษกระดาษแล้วไม่เก็บไปทิ้งขยะ
- 3. ข้าพเจ้าจะได้ไปจดลงบันทึกในวิชาเนตรนารีหรือยูวกาชาดเพื่อครูจะให้คะแนนทำความดี
- 4. เป็นหน้าที่ของนักเรียนที่จะต้องช่วยกันดูแลความสะอาดของโรงเรียน
- 5. ความสะอาดของโรงเรียนแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีระเบียบวินัยดี
- 6. เพราะข้าพเจ้าไม่รู้สึกว่าลำบากหรือเหนื่อยยากแต่ประการใด

22. ถ้าวงดนตรีคนตาบอดมาเล่นดนตรีเพื่อขอบริจาคเงินจากนักเรียน และครูในโรงเรียน ข้าพเจ้าจะร่วมในการบริจาคครั้งนี้ เพราะ

- 1. เป็นหน้าที่ของผู้ชมที่จะต้องจ่ายเงิน
- 2. การบริจาคเงินเป็นการเสียสละอย่างหนึ่ง
- 3. การบริจาคเงินให้คนตาบอดเป็นการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน
- 4. เป็นคำสั่งของคุณครูที่ให้ให้นักเรียนช่วยเหลือคนตาบอด
- 5. ถ้าโรงเรียนเรามีการหารายได้คนอื่นเขาจะได้ให้เราบ้าง
- 6. ครูและนักเรียนทุกคนก็ร่วมกันในการบริจาคครั้งนี้ ข้าพเจ้าจึงควรบริจาคด้วย

23. ถ้าเพื่อนยืมไม้บรรทัดหรือยางลบ ข้าพเจ้าจะให้เพื่อนยืม เพราะ

- 1. คุณครูสอนว่านักเรียนควรรู้จักมีน้ำใจกับเพื่อน ๆ
- 2. ถึงคราวข้าพเจ้าบ้างเพื่อนจะได้ให้ยืม
- 3. เป็นหน้าที่ของเพื่อนที่ดีควรมีน้ำใจต่อกัน
- 4. เพื่อน ๆ จะได้เห็นว่าข้าพเจ้าเป็นคนดีมีน้ำใจ
- 5. การมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติ
- 6. การมีน้ำใจโอบอ้อมอารี นำมาซึ่งสันติในสังคม

24. ที่บ้านของข้าพเจ้าจัดงานทำบุญบ้าน เพื่อน ๆ มาช่วยกันทำงาน ข้าพเจ้าได้หาน้ำและอาหารมาเลี้ยงเพื่อน ๆ และเมื่อเสร็จงานแล้ว ข้าพเจ้าจัดของหวานของควาให้เพื่อนนำกลับไปบ้าน การที่ข้าพเจ้าทำเช่นนี้ เพราะ

- 1. เจ้าของบ้านควรแสดงน้ำใจต่อผู้มาช่วยงาน
- 2. เวลาแขกมาบ้าน คนอื่น ๆ ในบ้านมักทำเช่นนี้
- 3. เมื่อไปช่วยงานบ้านเพื่อน เพื่อจะได้ตอบแทนเราบ้าง
- 4. ถ้าไม่จัดของให้ กลัวว่าเพื่อนจะโกรธ
- 5. เพื่อนเป็นคนดีเราก็ควรทำความดีต่อเพื่อน
- 6. การอยู่ร่วมกันในสังคมควรมีไมตรีจิตที่ดีต่อกัน

25. ถ้านักเรียนเห็นก๊อกน้ำของโรงเรียน เปิดทิ้งไว้ นักเรียนจะปิดก๊อกน้ำทันที เพราะ

- 1. ครูจะทำโทษถ้าไม่ปิดน้ำ
- 2. เปิดน้ำทิ้งไว้ไม่มีประโยชน์และยังเสียหายต่อส่วนรวม
- 3. สิ่งของในโรงเรียนเป็นสมบัติของนักเรียนทุกคนที่จะต้องช่วยกันดูแลรักษา
- 4. เป็นหน้าที่ของนักเรียนที่จะต้องช่วยดูแลสิ่งของในโรงเรียน
- 5. เพื่อน ๆ ข้าพเจ้าก็ทำเช่นเดียวกับข้าพเจ้า ถ้าพบเหตุการณ์เช่นนี้
- 6. ข้าพเจ้าไม่อยากให้สิ้นเปลืองน้ำโรงเรียนจะได้ไม่เก็บค่าบริการเพิ่มขึ้น

ภาคผนวก ค

แผนการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ

แผนการสอนที่ 1 เรื่อง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

เวลา 2 คาบ

ความคิดรวบยอด

การที่สมาชิกในสังคมจะอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขได้ ย่อมต้องมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การแสดงความปรารถนาดีต่อผู้อื่นด้วยกาย วาจา ใจ สติปัญญา ตลอดจนการให้ปันทรัพย์สินของโดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นคุณธรรมที่ผู้อยู่ในสังคมควรปฏิบัติต่อกัน

จุดประสงค์การเรียนรู้

เมื่อนักเรียนทำกิจกรรมนี้แล้ว นักเรียนสามารถ

ก. ด้านมนุษยสัมพันธ์

1. ทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะได้
2. เข้าใจความรู้สึกและความต้องการของผู้อื่น
3. ใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา
4. เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน
5. รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและเปิดโอกาสให้ผู้อื่นแสดงความคิดเห็น
6. แสดงความมีน้ำใจต่อผู้อื่นได้

ข. ด้านเนื้อหา

1. บอกความหมายของความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ได้
2. บอกผลดีของความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ได้
3. บอกผลเสียของการเห็นแก่ตัวมากกว่าส่วนรวมได้
4. ยกตัวอย่างการกระทำที่แสดงถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ได้

ค. ด้านประยุกต์ใช้

1. แสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ได้อย่างเหมาะสมโดยไม่สร้างความเดือดร้อน

ต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคมส่วนรวม

เนื้อหา

ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นการกระทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นการแสดงถึงการเสียสละ ความใจกว้าง โอบอ้อมอารี ความเห็นใจ และความเข้าใจถึงความลำบากของผู้อื่น

ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่สามารถ แบ่งออกเป็น 5 ชนิดคือ

1. ทางกำลังกาย ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นด้วยกำลังกายในการช่วยทำธุรการงาน ให้การสงเคราะห์เท่าที่กำลังจะช่วยให้ ด้วยความยินดี เต็มใจ แม้งานเล็กน้อย
2. ทางวาจา ได้แก่ การช่วยเหลือให้คำแนะนำ ช่วยเจรจาเป็นธุระให้สำเร็จประโยชน์ เพื่อบำบัดทุกข์ บำรุงสุขแก่ผู้อื่น และช่วยปลดปล่อยใจเมื่อผู้อื่นได้รับความลำบากเดือดร้อน
3. ทางใจ ควรฝึกจิตใจของตนเองให้รู้จักเห็นใจผู้อื่น ควรให้อภัยในความผิดของผู้อื่นเสมอ ไม่อาฆาตจองเวร
4. ทางสติปัญญา ได้แก่ การช่วยแสดงความคิดเห็น ช่วยคิดหาแนวทางที่ถูกที่ชอบและช่วยเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ผู้อื่น ตามกำลังสติปัญญาของตน
5. ทางทรัพย์สินสิ่งของ ได้แก่ การช่วยเหลือ จุนเจือผู้อื่นที่ขัดสนยากแค้น สมควรได้รับการช่วยเหลือ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนให้ในรูปของเงินของสิ่งของตามความเหมาะสม โดยไม่สร้างความเดือดร้อนต่อตนเองและผู้อื่น

สื่อการเรียนรู้

1. สถานการณ์สมมติ 1 เรื่อง
2. อุปกรณ์ที่ใช้ในการสร้างสถานการณ์
3. เอกสารการกำหนดบทบาทสมมติของผู้แสดง
4. แบบบันทึกรายการเพื่อวิเคราะห์ผลที่ได้จากการแสดงบทบาทสมมติ
5. แบบบันทึกสังเกตการณ์

สถานการณ์

นายเจตนา มีปัญหาที่จะต้องตัดสินใจร่วมกับภรรยาและบุตรอีก 5 คน เกี่ยวกับกรณีจะคืนที่ดินหรือไม่คืนที่ดินให้แก่ นายคำอิน ซึ่งได้จำนองที่ดินไว้กับตนเมื่อ 8 ปีที่แล้ว เป็นจำนวน 5 ไร่ในราคาหนึ่งแสนบาท และขาดการส่งดอกเบี้ยมาถึง 6 เดือนแล้ว แต่ในวันนี้ นายเจตนา ได้ทราบข่าวมาว่า นายคำอินได้กู้เงินผู้อื่นมาพร้อมทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย เพื่อมาไถ่ถอนที่ดินคืน เพื่อที่จะได้นำที่ดินไปขายในราคาไร่ละหนึ่งล้านบาท

บทบาทผู้แสดงในสถานการณ์นี้

มีผู้สวมบทบาทสมมติ 7 คน ดังนี้

1. บทบาทนายเจตนา

นายเจตนา เป็นนักธุรกิจที่มีฐานะร่ำรวยมาก จนคิดว่าตนเองถึงเสียชีวิตไปแล้ว ก็ยังมีมรดกเก็บไว้ให้ลูก ๆ มีชีวิตความเป็นอยู่อย่างสุขสบาย แต่เมื่อปีที่แล้วตนได้ลงทุนซื้อหุ้นประกอบการพัฒนาทางเมือง ทำให้ธุรกิจของตนและราคาหุ้นตกต่ำลง ในปัจจุบันตนจึงมีฐานะที่ไม่มั่นคงนัก ทำให้ตนรู้สึกหวั่นไหวลูก ๆ กลัวว่าจะลำบากในอนาคต ตนจึงตัดสินใจไม่ได้ว่าควรจะให้แก่ประโยชน์สุขของครอบครัวตนหรือเห็นแก่มนุษยธรรมเกี่ยวกับกรณีการคืนที่ดินหรือไม่คืนที่ดินให้แก่ นายคำอิน จึงได้ปรึกษากลุ่มภรรยาและลูก ๆ ทั้งนี้ เพราะเห็นว่าผลประโยชน์ที่ได้เป็นของลูก ๆ เขาจึงต้องให้ภรรยาและลูกตัดสินใจแทนตนเอง โดยคุณจะทำมรดกคนที่ 1 ถึงบุตรคนที่ 5 ก่อน แล้วคุณจึงจะมาถามความคิดเห็นของภรรยาเป็นคนสุดท้าย

2. บทบาทบุตรสาวคนที่ 1

เธอแต่งงานและมีบุตรชายอายุ 3 ขวบ กับบุตรสาวอายุ 1 ขวบ แต่น่าเสียดายที่สามีของเธอเพิ่งประสบอุบัติเหตุเสียชีวิตเมื่อเดือนที่แล้ว เธอจึงมีความหวาดกลัวกับชีวิตที่ไม่แน่นอน และเป็นห่วงอนาคตของบุตรอีก 2 คน สำหรับตัวเธอเองประกอบอาชีพรับราชการ เงินเดือนเดือนละ 6,000 บาท เธอจึงคิดว่าควรจะยึดที่ดินนั้นไว้เพื่อเป็น

มรดกของเธอและลูก ๆ เพราะเดี๋ยวนี้ราคาที่ดินกำลังมีราคาสูงขึ้นทุกวัน ถ้าไม่รีบฉกฉวยโอกาสนี้ ทั้งเธอและลูก ตลอดจนน้อง ๆ ของเธอก็อาจจะต้องลำบากในอนาคต

3. บทบาทยุทธชายคนที่ 2

คุณเป็นบุตรชายที่เรียนปริญญาตรีปีที่ 4 คุณเคยตั้งใจว่าจะขอให้คุณพ่อส่งไปเรียนต่อจนถึงชั้นปริญญาเอกที่เมืองนอก แต่เห็นว่าธุรกิจคุณพ่อกิจการไม่ค่อยดี ทำให้คุณไม่กล้าพูดเรื่องนี้กับคุณพ่อ แต่ขณะนี้คุณคิดว่าเป็นโอกาสดีแล้ว ที่คุณเห็นว่าควรจะยึดที่ดินนี้ไว้ เพราะเราทำตามกฎหมายเนื่องจากเขาขาดการส่งดอกเบี้ย จึงถือว่าความผิดอยู่ที่ผู้จำนอง ผู้รับจำนองไม่มีความผิดใดเพราะทำถูกต้องตามกฎหมาย

4. บทบาทยุทธสาวคนที่ 3

คุณเป็นบุตรสาวที่กำลังเรียนปริญญาตรีปีที่ 2 คุณชอบชีวิตหรูหรา คุณอยากมีรถส่วนตัวคันงาม ๆ เป็นของตนเอง คุณคิดว่าถ้าคุณได้ที่ดินมาก็จะดีมาก เพื่อคุณจะได้ขายที่ดินเพื่อนำเงินไปซื้อรถยนต์ส่วนตัวของคุณ คุณจึงให้เหตุผลเพื่อให้คุณพ่อยึดที่ดินนั้นไว้

5. บทบาทยุทธชายคนที่ 4

คุณกำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 วันนี้คุณได้ฟังพระเทศน์เกี่ยวกับเรื่องความเมตตา-กรุณา และการไม่เบียดเบียนเพื่อนมนุษย์ คุณได้พิจารณาถึงเรื่องราวที่คุณพ่อให้ช่วยตัดสินใจ คุณมีความคิดว่าถึงแม้ทางฝ่ายครอบครัวคุณมีสิทธิ์ที่จะยึดที่ดิน แต่คุณก็มีความเห็นว่าการกระทำนั้นไม่ดีเลย เพราะมนุษย์เราเกิดมาควรรู้จักเห็นแก่ประโยชน์สุขของผู้อื่นบ้างไม่ใช่คำนึงถึงแต่ผลประโยชน์ของตนเอง คุณจึงตัดสินใจว่าควรจะคืนที่ดินให้แก่นายคำอินโดยให้เหตุผลตามที่คิดไว้

6. บทบาทยุทธสาวคนที่ 5

คุณเป็นบุตรสาวคนสุดท้ายที่กำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 คุณคิดว่าคุณยังเด็กเกินไปในการตัดสินใจเรื่องนี้ คุณจึงลังเลในการตัดสินใจ คุณกำลังรอดูว่า พี่ ๆ ของคุณตัดสินใจกันอย่างไร แล้วคุณก็เลือกตัดสินใจโดยพิจารณาจากความคิดเห็นของพี่ ๆ โดยดูว่าฝ่ายใดมีเสียงข้างมากกว่ากัน หรือคุณเห็นว่า คุณเห็นด้วยกับเหตุผลการตัดสินใจของพี่คนใดมากที่สุด

7. บทบาทภรรยานายเจตนา

เธอเป็นภรรยาที่ทำหน้าที่ภรรยาและแม่ที่ดีของลูก ๆ เสมอมา แต่ไม่เคยเข้าไปยุ่งด้านธุรกิจของสามี เธอชอบชีวิตที่สงบ ๆ และช่วยเหลือคนที่ลำบากเพื่อให้มีความสุขเหมือนครอบครัวของเธอ เธอจึงคิดว่าควรจะคืนที่ดินให้แก่นายคำอิน เพราะเห็นว่าครอบครัวนายคำอินก็ลำบากมามากแล้ว เขาควรจะมีชีวิตที่สุขสบายบ้าง เธอมีความเห็นว่า คนที่มีความสุขอยู่แล้ว ก็ควรรู้จักพอใจในชีวิตของตน และรู้จักแบ่งปันความสุขของเราให้คนอื่นบ้าง เพื่อทุก ๆ คนจะได้มีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ขั้นเตรียมการ

ครูกำหนดสถานการณ์ บทบาทสมมติ และจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้

2. ขั้นการสอน

2.1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ครูเปิดเทปบรรยายสถานการณ์ประกอบกับการจัดสถานที่ในห้องเรียน ตลอดจนบุคคลให้เป็นไปตามสถานการณ์ที่กำหนด

2.2 ขั้นกิจกรรม

2.2.1 ครูแบ่งกลุ่มผู้เรียน กลุ่มละ 10 คน ในแต่ละกลุ่มมีผู้แสดงบทบาท 7 คน สมาชิกที่เหลือเป็นผู้สังเกตการณ์ ครูแจกเอกสารกำหนดบทบาทและแบบสังเกตการณ์ให้สมาชิกในกลุ่ม แล้วให้เวลาในการแสดง 15 - 20 นาที ต่อจากนั้นครูจึงสลับเปลี่ยนบทบาทและผู้สังเกตการณ์ แล้วให้แสดงอีกครั้งหนึ่ง ภายในเวลา 15 - 20 นาที

2.2.2 เมื่อกำหนดผู้แสดงและผู้สังเกตการณ์ได้แล้ว ให้คำแนะนำแก่ผู้แสดง และผู้สังเกตการณ์ตามข้อกำหนดต่อไปนี้

- ให้ผู้แสดงสวมบทบาทสมมติตามบทบาทที่ตนได้รับให้สมจริงที่สุด โดยใช้คำพูดและกิริยาท่าทางให้เป็นไปตามบทบาทที่กำหนด
- ให้ทุกคนเก็บบทบาทของตนไว้เป็นความลับ
- อ่านและทำความเข้าใจเพื่อจะได้แสดงบทบาทของตนให้สมจริง
- ให้ผู้สังเกตการณ์ออกมาขณะที่ผู้แสดงกำลังทำความเข้าใจกับบทบาทของตน
- ให้สัญญาณทุกกลุ่มแสดงได้โดยให้ผู้สังเกตการณ์คอยคอยดูอยู่ในระยะที่เหมาะสม แล้วให้รายงานผลการสังเกตการณ์ ลงในบันทึกสังเกตการณ์

3. ขั้นวิเคราะห์

3.1 ให้นักเรียนแต่ละคนสรุปความคิดเห็นของตนที่ได้เรียนรู้จากพฤติกรรมการแสดงบทบาทสมมติในเรื่องนี้ แล้วบันทึกลงในแบบบันทึกรายการที่ 1

3.2 ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มสรุปความคิดเห็นของกลุ่มตนที่ได้จากการอภิปรายตามหัวข้อที่ครูกำหนดในแบบบันทึกรายการที่ 2 แล้วส่งตัวแทนมานำเสนอหน้าชั้นเรียน

4. ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป

4.1 ครูให้นักเรียนแต่ละคนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นในการตัดสินใจของตนว่า ถ้าเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นจริงกับครอบครัวตนเอง ตนจะตัดสินใจอย่างไรโดยมีเหตุผลเช่นใด

4.2 ครูให้นักเรียนแต่ละคนได้มีโอกาสเล่าประสบการณ์ของตนที่แสดงถึงความช่วยเหลือผู้อื่น หรือยกตัวอย่างบุคคลที่ตนเห็นว่ามีความดีที่ดั่งมาน่ายกย่องนับถือในด้านความมีน้ำใจต่อผู้อื่น

4.3 ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปความหมายของความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการกระทำที่แสดงถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

4.4 ครูให้นักเรียนแต่ละคนบันทึก ความคิดเห็นของตนลงในแบบบันทึก
รายการที่ 3

แบบบันทึกสังเกตการณ์

ข้อกำหนด

ให้ผู้สังเกตการณ์คอยสังเกตผู้แสดงในกลุ่มของตนตั้งแต่เริ่มแรกที่ได้รับบทบาทของผู้แสดง โดยให้ผู้สังเกตการณ์อยู่ในระยะที่ห่างจากผู้แสดงพอสมควร และบันทึกผลการสังเกตดังรายการต่อไปนี้

- 1) ผู้แสดงให้ผู้อื่นดูบทบาทของตน
- ☐ มี ☐ ไม่มี ถ้ามีเป็นจำนวน.....คน

- 2) ผู้แสดงก้าวก่ายหน้าที่และบทบาทของผู้อื่น
- ☐ มี ☐ ไม่มี ถ้ามีเป็นจำนวน.....คน

- 3) ในกลุ่มของตนมีบุคคลที่ไม่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมครั้งนี้หรือไม่
- ☐ มี ☐ ไม่มี ถ้ามีเป็นจำนวน.....คน

- 4) บทบาทของผู้แสดงเป็นบุคคลใดในเรื่องที่นักเรียนคิดว่าเป็นแนวทางความประพฤติที่ดี เพราะเหตุใด

ผู้แสดงเป็น.....เพราะ.....

- 5) บทบาทของผู้แสดงเป็นบุคคลใดในเรื่องที่นักเรียนคิดว่าเป็นแนวทางความประพฤติที่ไม่ดี เพราะเหตุใด

ผู้แสดงเป็น.....เพราะ.....

- 6) ขั้นตอนการแสดงและขั้นตอนการอภิปรายมีปัญหาใดบ้าง

ขั้นตอนการแสดง

☐ มี ☐ ไม่มี ถ้ามีปัญหาคือ.....

ขั้นตอนการอภิปราย

☐ มี ☐ ไม่มี ถ้ามีปัญหาคือ.....

7) นักเรียนมีข้อเสนอแนะในกิจกรรมครั้งนี้

☐ มี

☐ ไม่มี

ถ้ามีข้อเสนอแนะคือ.....

แบบบันทึกรายการ

ชื่อ.....นามสกุล.....ชั้น.....

แบบบันทึกรายการที่ 1 ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นของตนเองจากข้อความ
ดังต่อไปนี้

1.1 นักเรียนได้รับบทบาทเป็นบุคคลใดในเรื่อง และนักเรียนรู้สึกอย่างไรที่
ต้องแสดงบทบาทนั้น ๆ

นักเรียนแสดงเป็น.....นักเรียนมีความรู้สึกหรือความคิดเห็นดังนี้
.....

1.2 บุคคลใดในเรื่องที่แสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และบุคคลนั้น ๆ แสดงความ
เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่โดยวิธีใด

.....
.....
.....

1.3 เหตุผลในการตัดสินใจของบุคคลใดในเรื่อง ซึ่งนักเรียนคิดว่าควรจะ
ยึดถือเป็นแบบอย่าง เพราะเหตุใด

.....
.....
.....

1.4 ถ้าเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นจริง ๆ กับครอบครัวนักเรียนในขณะนี้ นักเรียนจะ
ตัดสินใจอย่างไร โดยมีเหตุผลเช่นใด

○ คินที่คิน ○ ไม่คินที่คิน เพราะ.....

.....
.....

แบบบันทึกรายการที่ 2 ให้นักเรียนสรุปความคิดเห็นในการอภิปรายของกลุ่มตน
ตามหัวข้อดังต่อไปนี้

2.1 บทบาทสมมุติของบุคคลใดในเรื่องที่ควรยึดถือเป็นแบบอย่างความ
ประพฤติกที่ดีเพราะเหตุใด

.....

2.2 จากมติของกลุ่มมีความเห็นว่า ถ้าเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นจริงในครอบครัวของ
ตน จะตัดสินใจโดย

☐ คิน ☐ ไม่คินที่คิน เพราะ.....

.....

2.3 ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ หมายถึง.....

.....

2.4 การแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่สามารถทำได้โดยทางใดบ้าง

1.

2.

3.

4.

5.

แบบบันทึกรายการที่ 3

3.1 ถ้าเหตุการณ์เกี่ยวกับการตัดสินใจในการคินที่คินหรือไม่คินที่คินในครั้งนี้
เกิดขึ้นกับครอบครัวของนักเรียนจริง ๆ นักเรียนจะตัดสินใจอย่างไรโดยมีเหตุผลเช่นใด

☐ คินที่คิน ☐ ไม่คินที่คิน

โดยมีเหตุผลดังนี้.....

แผนการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ

แผนการสอนที่ 2 เรื่อง ความสามัคคี

เวลา 2 คาบ

ความคิดรวบยอด

การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ จำเป็นจะต้องร่วมแรงร่วมใจกันปฏิบัติงานอันก่อให้เกิดประโยชน์สุขทั้งแก่ตนเองและส่วนรวม

จุดประสงค์การเรียนรู้

เมื่อนักเรียนทำกิจกรรมนี้แล้ว นักเรียนสามารถ

ก. ด้านมนุษยสัมพันธ์

1. ก่อให้เกิดความรักใคร่กลมเกลียวกันและทำให้สามารถปฏิบัติงานเป็นกลุ่มได้เป็นอย่างดี

2. เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

3. รับความคิดเห็นของส่วนรวม

4. ปฏิบัติการงานอย่างพร้อมเพรียงกัน

5. ให้อภัยซึ่งกันและกัน

ข. ด้านเนื้อหา

1. บอกความหมายของความสามัคคีได้

2. จำแนกคุณและโทษของความสามัคคีได้

3. ยกตัวอย่างการกระทำที่แสดงถึงความสามัคคี

ค. ด้านการประยุกต์ใช้

1. เสนอแนะวิธีการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมสามารถใช้ความสามัคคีในทางที่ถูกต้องควร

2. สรุปรูปการใช้ความสามัคคีในชีวิตประจำวันได้

เนื้อหา

ความสามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน กระทำกิจการให้ลุล่วงไปด้วยดี ให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม อันจะมีผลคือความสงบสุขแก่ตนเอง

การแตกความสามัคคีย่อมมีโทษและก่อให้เกิดความเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ ผู้ปรารถนาประโยชน์และความสุขทั้งแก่ตนเองและหมู่คณะ จึงควรพยายามสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้น และรักษาความสามัคคีนั้นให้ยืนยงต่อไป

สื่อการเรียนรู้

1. สถานการณ์สมมติ 1 เรื่อง
2. อุปกรณ์ที่ใช้ในการสร้างสถานการณ์
3. เอกสารกำหนดบทบาทสมมติของผู้แสดง
4. แบบบันทึกสังเกตการณ์
5. เอกสารเพื่อการวิเคราะห์และอภิปรายผล

สถานการณ์

นักเรียนกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ประดิษฐ์ภาพจากกระดาษสีตามแบบที่ครูกำหนดให้ สมาชิกแต่ละคนจะทำอะไรบ้างในการทำกิจกรรมครั้งนี้

โดยสมมติให้นักเรียนเป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มที่จะสวมบทบาทตามข้อมูลที่ได้รับอย่างแนบเนียนที่สุดเท่าที่จะทำได้

บทบาทของสมาชิกกลุ่มที่ 1

มีผู้สวบบทบาทสมมติ 7 คน ดังนี้

บทบาทที่ 1 คุณเป็นหัวหน้ากลุ่มมารับซองกิจกรรมจากครู และต้องแสดงให้ผู้อื่นรู้ว่าคุณเป็นหัวหน้ากลุ่ม

บทบาทที่ 2 คุณเป็นสมาชิกในกลุ่มที่ไม่ชอบเสนอความคิดเห็นใด ๆ ใครพูดอะไรคุณก็ทำท่าเฉยเมยไม่อยากรสนใจในกิจกรรมของกลุ่ม

บทบาทที่ 3 คุณชอบทำให้สิ่งของการประดิษฐ์ภาพเกิดความเสียหาย เช่น ทำกระดาษสีขาด ทำกาวยหกเลอะเทอะ ทำของตกหล่น และอื่น ๆ ที่ก่อให้เกิดความวุ่นวายในกลุ่ม

บทบาทที่ 4 คุณคอยแต่จะเร่งให้ผู้อื่นทำงานเร็ว ๆ แต่ตัวคุณไม่ช่วยทำอะไรเลย นอกจากชวนเพื่อน ๆ คุย เรื่องภาพยนตร์และละครทีวี

บทบาทที่ 5 คุณทำท่าว่างนอนและขี้เกียจทำงาน แต่ก็ชอบฟังเพื่อนคุยและก็คุยกับเพื่อนได้โดยสนใจเรื่องที่คุยมากกว่าการประดิษฐ์ภาพ

บทบาทที่ 6 คุณให้ความร่วมมือและตั้งใจในการทำกิจกรรมด้วยความเต็มใจ

บทบาทที่ 7 คุณทำงานช้า ๆ เพื่อจะได้ไม่เหนื่อย และคุณก็ชอบที่จะตำหนิติเตียนเพื่อน ๆ ทำท่าหงุดหงิดในการกระทำของเพื่อน ๆ

บทบาทสมาชิกกลุ่มที่ 2

มีผู้สวบบทบาทสมมติ 7 คนดังนี้

บทบาทที่ 1 คุณเป็นหัวหน้ากลุ่ม คุณมารับซองกิจกรรมจากครูและร่วมมือกับสมาชิกในกลุ่มโดยวางแผนและแบ่งงานกันทำเพื่อให้งานสำเร็จได้รวดเร็วและสวยงาม

บทบาทที่ 2 คุณเป็นสมาชิกคนหนึ่งในกลุ่ม คุณให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมเป็นอย่างดี เพื่อให้งานเสร็จรวดเร็วและสวยงาม

หมายเหตุ บทบาทสมาชิกคนที่ 3-7 สวบบทบาทเช่นเดียวกับสมาชิกคนที่ 2

โดยนิมฟ์แจกบทบาทให้เช่นเดียวกับบทบาทของสมาชิกคนที่ 2

กิจกรรมการเรียนการสอน

1. ขั้นเตรียมการ

ครูกำหนดสถานการณ์ บทบาทสมมติและจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้

2. ขั้นการสอน

2.1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ครูให้นักเรียนดูภาพประติมากรรมจากกระดาสีและใช้คำถามกระตุ้นให้นักเรียนอยากร่วมกันประติมากรรมโดยใช้กระดาสี

2.2 ขั้นกิจกรรม

2.2.1 ครูขออาสาสมัครเป็นผู้แสดง 14 คน โดยแบ่งกลุ่มผู้แสดงเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 7 คน นักเรียนที่เหลือทั้งหมดเป็นผู้สังเกตการณ์ ครูแจกเอกสารกำหนดบทบาทสมมติให้แก่ผู้แสดง และแยกผู้แสดงออกจากผู้สังเกตการณ์ พร้อมทั้งแนะนำให้ผู้แสดงแต่ละคนเก็บบทบาทของตนไว้เป็นความลับและทำความเข้าใจในบทบาทของตนให้ชัดเจน แล้วแสดงให้สมจริงที่สุด

ครูแจกแบบบันทึกการสังเกตการณ์ให้นักเรียนที่เป็นผู้สังเกตการณ์แล้วจึงให้นักแสดงกลุ่มที่ 1 และ กลุ่มที่ 2 แสดงทีละกลุ่ม กลุ่มละไม่เกิน 15 นาที

หลังจากการแสดงทั้งสองกลุ่มเสร็จสิ้นลง ครูจึงให้นักเรียนซึ่งเป็นผู้สังเกตการณ์เขียนความคิดเห็นลงในแบบสังเกตการณ์

3. ขั้นการวิเคราะห์และอภิปรายผล

โดยครูแบ่งกลุ่มนักเรียนทั้งหมดเป็น 5 กลุ่ม ๆ ละ 10 คน แล้วให้นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายตามหัวข้อจากเอกสารคำถามที่ใช้ในการวิเคราะห์และอภิปรายผล

คำถามที่ใช้ในการวิเคราะห์และอภิปรายผล

3.1 ด้านมนุษยสัมพันธ์

3.1.1 การแสดงกิจกรรมทั้งสองกลุ่ม กลุ่มใดที่มีปัญหาในการทำงาน
ทั้งนี้เป็นเพราะสาเหตุใด

3.1.2 การทำงานกลุ่มสมาชิกในกลุ่มควรปฏิบัติตนอย่างไร

3.1.3 อุปนิสัยใดบ้างที่ควรมีและที่ควรละเว้นในการทำงานกลุ่ม

3.2 ด้านเนื้อหา

3.2.1 นักเรียนได้รับความรู้เรื่องใดบ้างจากการทำงานของนักแสดง

ทั้งสองกลุ่ม

3.2.2 การกระทำเช่นใดบ้างจึงจะกล่าวได้ว่ามีความสามัคคีกันในกลุ่ม

3.2.3 ความสามัคคีก่อให้เกิดคุณประโยชน์อย่างไร

3.2.4 โทษของการแตกความสามัคคีเป็นเช่นใดบ้าง

3.3 ด้านการประยุกต์ใช้

3.3.1 นักเรียนสามารถสร้างความสามัคคีในหมู่คณะได้โดยวิธีใดบ้าง

3.3.2 การประพฤติปฏิบัติอย่างไรบ้างจึงความได้ว่า ความสามัคคีมี

คุณอนันต์และให้โทษมหันต์

4. ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป

4.1 ให้ผู้แสดงออกมาเล่าถึงความรู้สึกของตนที่มีต่อบทบาทนั้น ๆ ว่า มีความขัดแย้งต่อจิตใจของตนอย่างไรบ้าง และความรู้สึกที่เห็นปฏิกิริยาของผู้สังเกตการณ์ที่มีต่อตน

4.2 ให้ผู้สังเกตการณ์ออกมาเล่าถึงความรู้สึกของตนที่มีต่อผู้แสดงแล้วให้เหตุผลด้วยว่าถ้าตนเป็นสมาชิกในการทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน ตนจะทำหรือไม่ทำพฤติกรรมตามแบบนักแสดงคนนั้น ๆ เพราะเหตุใด

4.3 ครูให้นักเรียนแต่ละคนได้มีโอกาสเล่าถึงประสบการณ์ในชีวิตที่เกี่ยวข้องกับความสามัคคี ซึ่งทำให้ตนและคนในสังคม (เช่น บุคคลในครอบครัว เพื่อน ครู อาจารย์ และหมู่คณะต่าง ๆ) ดำเนินชีวิตและทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข

4.4 ครูให้นักเรียนช่วยกันสรุปความหมายของความสามัคคี ประโยชน์และโทษของความสามัคคี การแตกความสามัคคีที่มีผลต่อหมู่คณะ

แบบบันทึกการสังเกตการณ์

1. ให้ท่านใส่เครื่องหมายถูก (✓) หลังข้อความที่ท่านเห็นด้วยในการแสดงกิจกรรมของทั้งสองกลุ่ม

	กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2
1.1 มีความร่วมมือกันในการทำงาน	()	()
1.2 ขาดความร่วมมือกันในการทำงาน	()	()
1.3 เกิดการขัดแย้งทะเลาะกันในกลุ่ม	()	()
1.4 เกี่ยงกันทำงาน	()	()
1.5 รู้จักร่วมกันวางแผนงาน	()	()
2. นักเรียนคิดว่ากลุ่มใดมีการทำงานที่ควรยึดถือเป็นแบบอย่าง เพราะเหตุใด.....
.....
.....
3. การแสดงของทั้งสองกลุ่มควรตั้งชื่อเรื่องว่า.....
4. ผู้แสดงกลุ่มที่ 1 มีบุคคลใดบ้างที่ควรยึดถือเป็นแบบอย่างและไม่ควรยึดถือเป็นแบบอย่าง เพราะเหตุใด.....
.....
5. ผู้แสดงกลุ่มที่ 2 มีบุคคลใดบ้างที่ควรยึดถือเป็นแบบอย่างและไม่ควรยึดถือเป็นแบบอย่าง เพราะเหตุใด.....
.....
6. อุปนิสัยของผู้แสดงคนใดที่ทำให้เกิดความร่วมมือกันในการทำงาน เพราะเหตุใด

กลุ่มที่ 1	กลุ่มที่ 2
.....	
.....	

แผนการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ

แผนการสอนที่ 3 เรื่อง ความเสียสละ

เวลา 2 คาบ

ความคิดรวบยอด

สังคมใดประกอบด้วยบุคคลที่รู้จักเสียสละความสุขของตนเอง เพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม ย่อมทำให้สังคมนั้นมีความสุขความเจริญยิ่งขึ้น และการเสียสละนั้นมีหลายรูปแบบ ถ้าสามารถเลือกการเสียสละให้เหมาะสมกับตนโดยที่ตนเองไม่เดือดร้อน

จุดประสงค์การเรียนรู้

เมื่อนักเรียนทำกิจกรรมนี้แล้ว นักเรียนสามารถ

ก. ด้านมนุษยสัมพันธ์

1. แสดงความมีน้ำใจต่อผู้อื่น
2. ทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ
3. เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน
4. รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และเปิดโอกาสให้ผู้อื่นแสดงความคิดเห็น
5. รู้จักการเสียสละ กำลังกาย กำลังทรัพย์ และกำลังสติปัญญา เพื่อ

ประโยชน์สุขของส่วนรวม

ข. ด้านเนื้อหา

1. บอกรูปแบบต่าง ๆ ของการเสียสละได้
2. สรุปผลดีของการเสียสละที่มีหลักเกณฑ์ได้

ค. ด้านการประยุกต์ใช้

1. บอกวิธีการเสียสละของแต่ละบุคคลในชีวิตประจำวันได้
2. เสนอแนววิธีปฏิบัติตนในการเสียสละได้

เนื้อหา

ความเสียสละ ตามคัมภีร์ว่าจาคะหรือบริจาค หมายถึง การเสียไปโดยการสละให้ ด้วยจิตใจเป็นกุศล และไม่หวังผลตอบแทน ถ้าเสียไปเพราะไม่ได้สละให้ด้วยใจเป็นกุศลหรือ เสียไปเพราะหวังผลตอบแทน ไม่ถือว่าเสียสละ เช่น เสียไปเพราะเล่นการพนัน เพราะถูก โกง เพราะถูกขู่เข็ญ ยอมเสียเวลาเพื่อหวังค่าตอบแทน เป็นต้น เหล่านี้ไม่ถือว่าเสียสละ

การเสียสละ ทำได้หลายทาง เช่น ทางร่างกาย โดยเสียสละด้านแรงงาน ทาง วาจาเสียสละด้านคำพูด ทางสติปัญญา เสียสละด้านความคิด และการเสียสละนั้นจำเป็นต้อง คำนึงถึงความเหมาะสมของตนเองด้วย

สื่อการเรียน

1. สถานการณ์สมมติ 1 เรื่อง
2. อุปกรณ์ที่ใช้ในการสร้างสถานการณ์
3. เอกสารกำหนดบทบาทสมมติของผู้แสดง
4. แบบบันทึกสังเกตการณ์
5. คำถามเพื่อการอภิปราย
6. แบบบันทึกเพื่อวิเคราะห์ผลที่ได้จากการแสดง

สถานการณ์สมมติ

เนื่องจากในวันอาทิตย์หน้า เวลา 11.00 น. โรงเรียนจะจัดขบวนแห่เทียนพรรษาไปถวาย ณ วัดราชบพิธ โรงเรียนจึงขอความร่วมมือจากนักเรียนให้ร่วมกิจกรรม แห่เทียนพรรษา นักเรียนจะร่วมขบวนแห่เทียนพรรษารั้งนี้หรือไม่ และนักเรียนจะร่วม กิจกรรมแห่เทียนพรรษารั้งนี้ได้ด้วยวิธีใดบ้าง

บทบาทผู้แสดงในสถานการณ์

ผู้ร่วมบทบาทสมมติแต่ละกลุ่มมี 7 คน ดังนี้คือ เป็นหัวหน้า 1 คน ที่เหลือเป็นสมาชิกในกลุ่ม 6 คน

1. บทบาทหัวหน้าชั้น

คุณเป็นคนที่ชอบช่วยเหลือบุคคลอื่นและต้องการให้เพื่อนนักเรียนในห้องร่วมมือในกิจกรรมแห่งเทียนพรรษา คุณถามความเห็นของเพื่อนที่แสดงเป็นนักเรียนแต่ละคนว่าพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในกิจกรรมครั้งนี้หรือไม่ และมีเหตุผลใดที่ตัดสินใจเช่นนั้น

แต่อย่างไรก็ตามในแต่ละกลุ่ม คุณควรจะต้องพูดชักชวนให้สมาชิกในกลุ่มที่แสดงเป็นนักเรียนร่วมขบวนแห่งเทียนพรรษาค้างนี้ไม่ต่ำกว่า 3 คน

2. บทบาทนักเรียนคนหนึ่งในกลุ่ม

คุณแสดงเป็นนักเรียนผู้มีน้ำใจ คุณยินดีจะมาร่วมกิจกรรมครั้งนี้ โดยให้เหตุผลว่าคุณยอมเสียสละความสุขส่วนตัว ในเรื่องการหยุดพักผ่อนวันอาทิตย์ เพื่อมาร่วมแห่งเทียนพรรษาค้างนี้ แม้แดดจะร้อนบ้างแต่คุณก็ยินดีที่จะทำเพื่อให้พิธีนี้มีคนจำนวนมาก ๆ จะได้ดูยิ่งใหญ่ สมศักดิ์ศรีของโรงเรียน ซึ่งเป็นการทำประโยชน์ให้แก่โรงเรียนอย่างเหมาะสม ไม่ลำบากแก่ตนเองเกินไปนัก

3. บทบาทนักเรียนคนอื่น ๆ

คุณแสดงความคิดเห็นว่าไม่อยากมาร่วมขบวนแห่งเทียนพรรษาเพราะแดดร้อน กลัวผิวไม่สวย กลัวไม่สบาย แต่คุณก็ยินดีช่วยเหลือกิจกรรมอื่น ๆ เช่น ร่วมมือในการจัดรถขบวนแห่งและบริจาคเงินถวายพระหรืออื่น ๆ ที่เป็นการช่วยเหลือกิจกรรมแห่งเทียนพรรษา

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

1. ขั้นเตรียมการ

ครูกำหนดสถานการณ์ บทบาทสมมติ และจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้

2. ขั้นการสอน

2.1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ครูให้นักเรียนดูรูปขบวนแห่เทียนพรรษาของโรงเรียนเมื่อปีที่แล้ว และบรรยายสถานการณ์สมมติที่กำหนดขึ้น

2.2 ขั้นกิจกรรม

2.2.1 ครูแบ่งกลุ่มผู้เรียนเป็น 5 กลุ่ม กลุ่มละ 10 คน ในแต่ละกลุ่มเป็นผู้แสดง 7 คน นอกนั้นเป็นผู้สังเกตการณ์ ครูแจกเอกสารกำหนดบทบาทและแบบสังเกตการณ์ให้สมาชิกในกลุ่ม แล้วให้เวลาในการแสดง 15 - 20 นาที

2.2.2 เมื่อกำหนดผู้แสดงและผู้สังเกตการณ์ได้แล้ว ให้คำแนะนำแก่ผู้แสดงและผู้สังเกตการณ์ตามข้อกำหนดต่อไปนี้

- ให้ผู้แสดงสวมบทบาทสมมติตามบทบาทที่ตนได้รับให้สมจริงที่สุด
- ให้ทุกคนเก็บบทบาทของตนไว้เป็นความลับ
- อ่านแลทำความเข้าใจเพื่อจะได้แสดงบทบาทของตนให้สมจริง
- ให้ผู้สังเกตการณ์ออกมาขณะที่ผู้แสดงกำลังทำความเข้าใจกับบทบาท

ของตน

- ให้สัญญาณทุกกลุ่มแสดงได้โดยให้ผู้สังเกตการณ์คอยดู อยู่ในระยะที่เหมาะสม แล้วให้รายงานผลการสังเกตการณ์ ลงในบันทึกสังเกตการณ์

3. ขั้นวิเคราะห์และอภิปราย

3.1 ให้นักเรียนแต่ละคนสรุปความคิดเห็นของตนที่ได้เรียนรู้จากนฏติกรรมการแสดงบทบาทสมมติในเรื่องนี้ แล้วบันทึกลงในแบบบันทึกรายการที่ 1

3.2 ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มสรุปความคิดเห็นของกลุ่มตนที่ได้จากการอภิปรายตามหัวข้อที่ครูกำหนดให้แล้วส่งตัวแทนมานำเสนอหน้าชั้นเรียน

4. ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป

4.1 ครูให้ผู้แสดงเป็นหัวหน้าเล่าถึงความรู้สึกของตนที่ต้องรับบทบาทเป็นหัวหน้าว่ามีความรู้สึกขัดแย้งอย่างไร ระหว่างบทบาทที่ได้รับต่อความรู้สึกจริง เช่น เมื่อพูดชักชวนให้

เพื่อนร่วมกิจกรรมแต่ไม่ได้รับความร่วมมือ และถ้าเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นจริงกับตนเอง ตนจะตัดสินใจอย่างไร โดยมีเหตุผลใด

4.2 ครูให้นักเรียนแต่ละคนยกตัวอย่างถึงความเสียสละ ที่เหมาะสมกับตน และก่อให้เกิดประโยชน์สุขทั้งตนเองและผู้อื่น

4.3 ครูให้ผู้สังเกตการณ์เล่าถึงความรู้สึกที่มีต่อสมาชิกในกลุ่มของตน โดยให้รายงานการสังเกตการณ์ตามแบบบันทึกสังเกตการณ์

4.4 ครูให้นักเรียนช่วยกันสรุป ความหมาย ความสำคัญ ผลดี และผลเสียของการไม่เสียสละ

4.5 ครูให้นักเรียนแต่ละคนบันทึกความคิดเห็นของตนลงในแบบบันทึกรายการ

ที่ 2

คำถามเพื่อการอภิปราย

1. กลุ่มของนักเรียนตั้งข้อบัพทพสมมุติเรื่องนี้ว่าอะไร
2. ปัญหาของเรื่องนี้คืออะไร และจะแก้ปัญหาได้โดยวิธีใด
3. นักเรียนมีความสำคัญอย่างมากในการร่วมกิจกรรมของโรงเรียน เพราะเหตุใด
4. ความเสียสละมีความจำเป็นต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมจริงหรือไม่ เพราะเหตุใด
(จงอธิบายพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ)
5. ถ้าสมาชิกในสังคมไม่รู้จักเสียสละ จะทำให้เกิดผลเสียแก่ส่วนรวมอย่างไรบ้าง
6. สังคมใดซึ่งประกอบด้วยบุคคลที่รู้จักเสียสละประโยชน์ของตนเพื่อส่วนรวมยอมทำให้สังคมนั้นอยู่กันอย่างมีความสุขและเจริญยิ่งขึ้นจริงหรือไม่ เพราะเหตุใด
(จงอธิบายพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ)
7. นักเรียนสามารถกระทำสิ่งใดบ้างที่เป็นการเสียสละให้แก่โรงเรียน
8. การเสียสละจะทำได้โดยวิธีใดบ้าง
9. ให้นักเรียนยกตัวอย่างบุคคลที่มีความเสียสละเพื่อประเทศชาติ
10. ให้นักเรียนให้เหตุผลว่าการช่วยเหลือผู้อื่นโดยหวังผลตอบแทนจัดว่าเป็นการ เสียสละ หรือไม่ เพราะเหตุใด

แบบบันทึกรายการที่ 1

1. การแสดงบทบาทสมมติเรื่องนี้ควรตั้งชื่อเรื่องว่า.....
2. การแสดงบทบาทสมมติเรื่องนี้ปัญหาของเรื่องคือ.....
และจะแก้ปัญหาได้โดย.....
.....
3. ผู้แสดงเป็นหัวหน้า มีความสำคัญต่อการส่งเสริมให้เพื่อนนักเรียนร่วมกิจกรรมแท่นเทียน
พรรษาหรือไม่

☐ มี
☐ ไม่มี

เพราะ.....
4. ในฐานะที่นักเรียนเป็นศิษย์ของโรงเรียนสตรีวิทยา นักเรียนควรมีส่วนร่วมใน
กิจกรรมแท่นเทียนพรรษาของโรงเรียนหรือไม่

☐ ควร
☐ ไม่ควร

เพราะ.....
5. นักเรียนสามารถเสียสละกำลังกายในการร่วมเดินแท่นเทียนพรรษาได้หรือไม่ (ถ้า
เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นจริง ๆ)

☐ ได้
☐ ไม่ได้

เพราะ.....
6. นักเรียนเคยทำสิ่งใดบ้างที่แสดงถึงความเสียสละให้แก่โรงเรียน
 1).....
 2).....
7. นักเรียนเคยทำสิ่งใดบ้างที่แสดงถึงความเสียสละให้แก่ผู้อื่นและสังคม
 1).....
 2).....

8. เมื่อนักเรียนเลิยสละให้ผู้อื่นหรือสังคมแล้ว นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไร

.....

9. ถ้านักเรียนช่วยเหลือกิจกรรมของโรงเรียนโดยหวังผลของคะแนน จัดว่าเป็น
 การเลิยสละหรือไม่

☐ เป็น

☐ ไม่เป็น

เพราะ.....

10. การแสดงความเลิยสละจำเป็นต้องคำนึงถึงอัตภาพของตน (เช่น กำลังกาย กำลัง
 ทรัพย์ กำลังความสามารถ) หรือไม่

☐ จำเป็น

☐ ไม่จำเป็น

เพราะ.....

.....

แบบบันทึกรายการที่ 2

1. จากการแสดงบทบาทสมมติของเพื่อนในกลุ่ม มีเพื่อนจำนวนเท่าใดที่แสดงว่ามีความเสียสละ

จำนวน.....คน

นักเรียนสามารถมีแนวประพฤติปฏิบัติเช่นเดียวกับเพื่อนได้หรือไม่

☐ ได้

☐ ไม่ได้

เพราะ.....

2. จากคำถามข้อที่ 5 ในแบบบันทึกรายการที่ 1 ซึ่งถามว่าถ้าโรงเรียนขอความร่วมมือจากนักเรียนในการร่วมกิจกรรมแห่เทียนพรรษา นักเรียนยังคงยืนยันที่จะร่วมขบวนแห่เทียนพรรษาหรือไม่

2.1 ☐ ร่วม

☐ ไม่ร่วม

- 2.2 ☐ ถ้าเปลี่ยนแปลงความคิดจากการไม่ร่วมกิจกรรมแห่เทียนพรรษามาเป็นร่วมกิจกรรมแห่เทียนพรรษา ให้ขีดเครื่องหมาย / หน้าข้อความนี้ โดยไม่ต้องทำข้อ 2.1

แผนการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ

แผนการสอนที่ 4 เรื่อง ความรับผิดชอบ

ความคิดรวบยอด

ทุกคนจำเป็นต้องมีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและสังคม ในการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกัน เพื่อสร้างความสุข และความเจริญก้าวหน้าให้แก่สังคม

จุดประสงค์การเรียนรู้

เมื่อนักเรียนทำกิจกรรมนี้แล้ว นักเรียนสามารถ

ก. ด้านมนุษยสัมพันธ์

1. ทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะได้
2. มีความสนิทสนมกันมากขึ้น
3. แสดงความมีน้ำใจต่อบุคคลอื่น ๆ
4. เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว

ข. ด้านเนื้อหา

1. บอกความหมายของความรับผิดชอบได้
2. อภิปรายถึงประโยชน์และโทษของการขาดความรับผิดชอบได้
3. ยกตัวอย่างการกระทำที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อสังคมได้
4. บอกหลักในการปฏิบัติตนให้เป็นผู้มีความรับผิดชอบได้

ค. ด้านประยุกต์ใช้

เป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานของตนเอง ตลอดจนปฏิบัติให้เป็นผู้รับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม

เนื้อหา

ความรับผิดชอบ หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของตนด้วยความพอใจ ด้วยความเพียร มีความละเอียดรอบคอบ ยอมรับความผิดและความชอบในการกระทำของตน รวมทั้งมีความพยายามที่จะปรับปรุงการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ทุกคนเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญต่อสังคม การที่สังคมจะสงบเรียบร้อยและเจริญรุ่งเรืองไปข้างหน้า ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกคนในการที่รับผิดชอบต่อความเป็นอยู่ร่วมกันในสังคมของตน ดังนั้นความรับผิดชอบจึงเป็นหน้าที่ของแต่ละบุคคลที่จะต้องปฏิบัติ ซึ่งก็แตกต่างกันไปตามสถานที่ของแต่ละบุคคล

สื่อการเรียนรู้

1. สถานการณ์สมมติ 1 เรื่อง
2. อุปกรณ์ที่ใช้ในการสร้างสถานการณ์
3. เอกสาร กำหนดบทบาทสมมติของผู้แสดง
4. แบบบันทึกสังเกตการณ์

สถานการณ์

วรรณ เป็นหัวหน้าชั้น ซึ่งได้รับมอบหมายให้นำสมุดการบ้านไปส่งอาจารย์ในเวลา 9.00 น. ของวันนี้ โดยจะต้องรวบรวมให้ครบจำนวนนักเรียนที่มาเรียน แต่ปรากฏว่า จิตราและสวดี ซึ่งเป็นเพื่อนสนิทของหัวหน้ายังไม่เสร็จ จึงบอกให้หัวหน้าคอยตนสองคนก่อน วรรณจะแก้ปัญหาอย่างไรในสถานการณ์นี้

บทบาทผู้แสดงในสถานการณ์นี้

มีผู้ร่วมบทบาทสมมติ 3 คน ดังนี้

1. บทบาทวรรณ ซึ่งเป็นหัวหน้าชั้น

คุณแสดงท่าทางจะนำการบ้านไปส่งครู คุณเป็นคนที่รักเพื่อนมาก ถ้าคุณจะไม่รอเพื่อน 2 คน คุณก็เกรงว่าเพื่อนจะไม่ได้ส่งงานและถูกหักคะแนน และในขณะที่คุณก็ต้องนึกถึง

หน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากอาจารย์ ดังนั้นคุณจะตัดสินใจรอเพื่อนหรือไม่รอเพื่อนโดยมีเหตุผล เช่นใด ให้คุณแสดงตามความรู้สึกนึกคิดของตนเอง โดยบอกให้เพื่อนทั้งสองรู้ถึงเหตุผลในการตัดสินใจของคุณ

2. บทบาทของเพื่อนทั้งสองคน

คุณแสดงท่าทางเรียกหัวหน้าไว้ พร้อมทั้งบอกให้รองานส่งของคุณด้วย คุณอ้อนวอน หัวหน้าโดยคุณกล่าวว่าถ้าคุณไม่ได้ส่งงานพร้อมเพื่อน ๆ คุณจะต้องถูกหักคะแนนอย่างแน่นอน

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

1. ขั้นเตรียมการ

ครูกำหนดสถานการณ์ บทบาทสมมติ และจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้

2. ขั้นการสอน

2.1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ครูเปิดเทปบรรยายสถานการณ์ประกอบกับการจัดสถานที่ในห้องเรียน ตลอดจนบุคคลให้เป็นไปตามสถานการณ์ที่กำหนด

2.2 ขั้นกิจกรรม ครูแบ่งกลุ่มผู้เรียนกลุ่มละ 10 คน ในแต่ละกลุ่มมีผู้แสดงบทบาท 3 คน โดยใช้วิธีจับฉลาก สมาชิกที่เหลือเป็นผู้สังเกตการณ์ ครูแจกเอกสารกำหนดบทบาทและแบบสังเกตการณ์ให้สมาชิกในกลุ่ม แล้วให้เวลาในการแสดง 15-20 นาที

2.3 เมื่อกำหนดผู้แสดงและผู้สังเกตการณ์ได้แล้ว ครูให้คำแนะนำเช่นเดียวกับแผนการสอนที่ 1 ในข้อ 2.2

3. ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผล

3.1 ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มสรุปความคิดเห็นของตนเองที่ได้เรียนรู้จากพฤติกรรมการแสดงบทบาทสมมติ ตามหัวคำถามที่ครูกำหนดให้

3.2 ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มสรุปความคิดเห็นของกลุ่มตนที่ได้จากการอภิปรายตามหัวข้อที่ครูกำหนด แล้วส่งตัวแทนมานำเสนอหน้าชั้นเรียน

4. ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป

4.1 ครูให้นักเรียนแต่ละคนเล่าถึงหน้าที่ความรับผิดชอบของตนที่มีต่อตนเอง ต่อครอบครัว และต่อโรงเรียน ตลอดจนชุมชนในท้องถิ่นแบบตน

4.2 ครูให้นักเรียนเล่าถึงประสบการณ์ทั้งของตนเองหรือจากชีวิตจริงของผู้อื่นว่า การมีความรับผิดชอบทำให้ตนประสบความสำเร็จในชีวิตอย่างไรบ้าง และในทางตรงกันข้าม ถ้าขาดความรับผิดชอบจะเกิดผลเสียหายอย่างไรบ้าง

คำถามเพื่อการวิเคราะห์และอภิปรายผล

1. นักเรียนคิดว่าผู้แสดงเป็นหัวหน้าชั้น มีความรับผิดชอบหรือไม่ เพราะเหตุใด
2. ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นว่า ผู้แสดงเป็นจิตรา และสุวดี มีความประพฤติดีหรือไม่ อย่างไร พร้อมทั้งยกตัวอย่างการแสดงของบุคคลในเรื่องประกอบการแสดงความคิดเห็น
3. ให้นักเรียนช่วยกันยกตัวอย่างพฤติกรรมที่แสดงถึงการเป็นผู้มีความรับผิดชอบ
4. ให้นักเรียนยกตัวอย่างถึงผลดีและผลเสียของบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อบุคคลที่ขาดความรับผิดชอบ
5. ให้นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นว่าสังคมใดที่มีบุคคลที่รู้จักรับผิดชอบต่อตนเองและต่อสังคม สังคมนั้นจะต้องมีความสุข

แบบบันทึกสังเกตการณ์

1. ผู้แสดงเป็นหัวหน้าชั้นมีความรับผิดชอบต่อนักที่หรือไม่

☐ มี

☐ ไม่มี

เพราะ.....

2. ผู้แสดงเป็นจิตรกร และสั้วดี มีความรับผิดชอบต่อนักที่หรือไม่

☐ มี

☐ ไม่มี

เพราะ.....

3. ผู้สังเกตการณ์เห็นว่าพฤติกรรมใดของบุคคลในเรื่องที่ควรยึดถือเป็นแบบอย่าง

เพราะ.....

4. มีผู้แสดงที่ไม่รับผิดชอบต่องานหน้าที่ของตนหรือไม่

☐ มี

☐ ไม่มี

ถ้ามีเป็นจำนวน.....คน

5. ถ้าให้นักเรียนเป็นหัวหน้าชั้น นักเรียนจะตัดสินใจรอเพื่อนอีกสองคนเพื่อรวบรวมงานไปส่งพร้อมกันทั้งชั้นเรียนหรือไม่

☐ รอ

☐ ไม่รอ

เพราะ.....

แผนการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ

แผนการสอนที่ 5 เรื่อง ความซื่อสัตย์สุจริต

เวลา 2 คาบ

ความคิดรวบยอด

การประพฤติปฏิบัติที่ตรงต่อความเป็นจริงทั้งกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและต่อผู้อื่น อย่างสม่ำเสมอ ทำให้ได้รับความเชื่อถือ และส่งผลให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปอย่างสงบสุข

จุดประสงค์การเรียนรู้

เมื่อนักเรียนทำกิจกรรมแล้ว นักเรียนสามารถ

ก. ด้านมนุษยสัมพันธ์

1. ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
2. รู้จักวางแผนในการทำงาน
3. ใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา
4. เห็นความสำคัญของสมาชิกทุกคน
5. กล้าพูดแสดงความคิดเห็นของตนเอง
6. เข้าใจความรู้สึกและความต้องการของผู้อื่น

ข. ด้านเนื้อหา

1. บอกความหมายของความซื่อสัตย์สุจริตได้
2. บอกประโยชน์ของการมีความซื่อสัตย์สุจริตได้
3. บอกผลเสียของการขาดความซื่อสัตย์สุจริตที่มีต่อบุคคลและสังคมได้
4. ยกตัวอย่างเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องกับผลดีของความซื่อสัตย์สุจริตและผลเสียของความไม่ซื่อสัตย์สุจริตได้อย่างถูกต้อง

ค. ด้านประยุกต์ใช้

รู้จักปฏิบัติตนให้เป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม

เนื้อหา

ความซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง การประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสมและตรงต่อความเป็นจริง ปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา ทั้งกาย วาจา ใจ ทั้งต่อตนเอง และต่อผู้อื่น ผู้ที่ยึดถือความซื่อสัตย์สุจริตเป็นหลักในการดำรงชีวิต จะได้รับการยกย่องความเชื่อถือไว้วางใจและอยู่ในสังคมด้วยความสงบสุข

ความซื่อสัตย์สุจริต จำแนกเป็น 4 ประเภท

1. ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง
2. ความซื่อสัตย์ต่อบุคคล
3. ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่
4. ความซื่อสัตย์ต่อหมู่คณะ สังคม และประเทศชาติ

การแสดงความซื่อสัตย์สุจริต มี 3 ทาง คือ

1. ทางกาย
2. ทางวาจา
3. ทางใจ

สื่อการเรียนรู้

1. สถานการณ์สมมติ 1 เรื่อง
2. อุปกรณ์ที่ใช้ในการสร้างสถานการณ์
3. คำถามเพื่อการอภิปราย

สถานการณ์

สมฤดี เป็นเด็กที่มาจากต่างจังหวัด ครอบครัวมีฐานะยากจน แต่สมฤดีเป็นเด็กเรียนเก่งและทำงานเรียบร้อย ในขณะที่คุณแม่ของเธอกำลังป่วยอยู่ที่โรงพยาบาล ทางบ้านจึงไม่มีเงินส่งมาให้เธอสำหรับค่าหอพักและค่าใช้จ่ายในเดือนนี้

หทัยรัตน์ ซึ่งเป็นเพื่อนร่วมห้องของสมฤดี เป็นลูกเศรษฐี แต่ขี้เกียจเรียนหนังสือ เธอจึงมาจ้างให้สมฤดีทำการฝีมือและทำรายงานแทนเธอ โดยเธอจะให้ค่าตอบแทนมากเท่าที่สมฤดีต้องการ

ถ้านักเรียนเป็นสมฤดี นักเรียนจะรับทำรายงานให้หทัยรัตน์หรือไม่ เพราะเหตุใด

กิจกรรมการเรียนรู้

1. ขั้นเตรียมการ

ครูกำหนดสถานการณ์ บทบาทสมมติ และจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้

2. ขั้นการสอน

2.1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ครูเปิดเทปบรรยายสถานการณ์ประกอบกับการจัดสถานที่ในห้องเรียนให้เป็นไปตามสถานการณ์

2.2 ขั้นกิจกรรม

2.2.1 ครูแบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 5 กลุ่ม กลุ่มละ 10 คน แล้วแจกเอกสารสถานการณ์สมมติให้ทุกกลุ่มอ่าน และตกลงกันเองภายในกลุ่มว่า ถ้านักเรียนเป็นสมฤดี นักเรียนจะรับทำงานหรือไม่ โดยมีเหตุผลใด พร้อมทั้งตกลงกันว่าจะให้ใครออกมาเป็นผู้แสดงทั้งสองคน และแสดงเป็นไปตามที่กลุ่มตัดสินใจ

2.2.2 ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมาแสดงโดยให้เวลาในการแสดง 10 - 15 นาที

3. ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผล

3.1 ครูจัดกลุ่มใหม่ให้นักเรียนโดยวิธีจับฉลากเป็น 5 กลุ่ม กลุ่มละ 10 คน แล้วให้นักเรียนทุกกลุ่มอภิปรายและหาข้อสรุปในหัวข้อต่อไปนี้

3.1.1 บทเรียนที่ได้จากการแสดง

3.1.2 ทำอย่างไรจึงจะได้ชื่อว่าเป็นผู้มีมโนธรรม

3.1.3 นักเรียนพึงใช้ความมโนธรรมในชีวิตประจำวันอย่างไร

3.1.4 แนวทางที่จะแสดงความซื่อสัตย์สุจริตมีกี่ทาง อะไรบ้าง

3.1.5 เปรียบเทียบพฤติกรรมการแสดงของแต่ละกลุ่มว่าการกระทำใดที่แสดงถึงความซื่อสัตย์หรือไม่ซื่อสัตย์ต่อตนเอง ต่อเพื่อน และต่อสังคม

3.1.6 ความซื่อสัตย์สุจริตก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมอย่างไร

3.1.7 ถ้าคนในสังคมไม่มีความซื่อสัตย์สุจริตจะส่งผลต่อสังคมอย่างไร

3.2 ให้นักเรียนออกมารายงานผลสรุป โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนกลุ่มอื่นซักถามและแสดงความคิดเห็น ครูช่วยเชื่อมโยงความคิดต่าง ๆ ที่นักเรียนรายงาน และสรุปให้ชัดเจนอีกครั้งหนึ่ง

4. ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป

ครูให้นักเรียนเล่าเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องความซื่อสัตย์ที่นักเรียนเคยพบจากประสบการณ์ให้เพื่อนฟัง

ครูให้นักเรียนช่วยกันสรุปถึงผลดีของผู้ที่มีความซื่อสัตย์ และผลเสียของผู้ที่ขาดความซื่อสัตย์ จากเรื่องที่เพื่อน ๆ เล่าให้ฟัง เพื่อจะได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

แผนการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ

แผนการสอนที่ 6 เรื่อง ความมีระเบียบวินัย

เวลา 2 คาบ

ความคิดรวบยอด

การประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องตามกฎหมายบังคับ ระเบียบประเพณีที่สังคมยอมรับ และการกระทำตามอุดมคติของตนเองโดยยึดประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน เป็นหลักในการปฏิบัติ เป็นสิ่งที่สังคมพึงประสงค์

จุดประสงค์การเรียนรู้

เมื่อนักเรียนทำกิจกรรมมาแล้ว นักเรียนสามารถ

ก. ด้านมนุษยสัมพันธ์

1. ทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะได้
2. ใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา
3. ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้อื่นได้
4. รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นได้
5. ไม่ละเมิด ระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคม
6. เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

ข. ด้านเนื้อหา

1. บอกความหมายของความมีระเบียบวินัยได้
2. เปรียบเทียบผลดีผลเสียของการมีระเบียบวินัยและการขาดระเบียบ

วินัยได้

3. ยกตัวอย่างการกระทำที่แสดงว่า บุคคลมีวินัยในตนเองและวินัยในสังคมได้

ค. ด้านประยุกต์ใช้

ประพฤติปฏิบัติตนเป็นบุคคลที่มีวินัยในตนเอง และปฏิบัติตามกฎระเบียบของ

สังคมได้

เนื้อหา

ความมีระเบียบวินัย หมายถึง ความประพฤติทั้งกาย วาจา ใจ ที่แสดงถึงความเคารพในกฎหมาย ระเบียบประเพณีของสังคมและความประพฤติที่สอดคล้องกับอุดมคติ โดยยึดถือส่วนรวมสำคัญกว่าส่วนตัว และรู้จักวางระเบียบวินัยของตนเองให้เป็นประโยชน์แก่อกุล ต่อส่วนรวม หากทุกคนที่อยู่ร่วมกันในสังคมร่วมกันปฏิบัติตามระเบียบวินัยที่สังคมวางไว้ ก็จะนำมาซึ่งความสงบสุข ความเจริญก้าวหน้า และความมั่นคงปลอดภัย

สื่อการเรียนรู้

1. สถานการณ์สมมติ 1 เรื่อง
2. อุปกรณ์ที่ใช้ในการสร้างสถานการณ์
3. เอกสารกำหนดบทบาทสมมติของผู้แสดง
4. แบบบันทึกสังเกตการณ์
5. คำถามเพื่อการวิเคราะห์ผลที่ได้จากการแสดงบทบาทสมมติ

สถานการณ์

นักเรียนหลายคนกำลังซื้ออาหารในร้านค้าร้านหนึ่งภายในโรงอาหารของโรงเรียน
บทบาทผู้แสดงในสถานการณ์นี้

มีผู้สวมบทบาท 21 คน คือ

1. ผู้แสดงเป็นผู้ขายอาหาร 1 คน
2. ผู้แสดงเป็นนักเรียนที่กำลังซื้ออาหารกลุ่มที่ 1 มี 10 คน
3. ผู้แสดงเป็นนักเรียนที่กำลังซื้ออาหารกลุ่มที่ 2 มี 10 คน

1. บทบาทของผู้ขายอาหาร

คุณแสดงเป็นคนขายที่ตักอาหารตามที่นักเรียนสั่ง แต่ถ้านักเรียนมารวมแย่งกันซื้ออาหาร คุณก็จะงง ๆ และฟังไม่ทันว่าใครสั่งอะไรบ้าง ทำให้คุณตักอาหารได้ล่าช้า และไม่รู้ว่าจะให้ใครก่อนหรือหลัง คุณจึงพยายามบอกให้เด็กนักเรียนช่วยเข้าคิวกันในการซื้ออาหาร

2. บทบาทของนักเรียนผู้ซื้ออาหารกลุ่มที่ 1

1. นักเรียนคนที่ 1 คุณกำลังสั่งอาหารตามที่คุณต้องการจะซื้อ
2. นักเรียนคนที่ 2 คุณเดินไปต่อคิวนักเรียนคนที่ 1 เพื่อจะสั่งซื้ออาหาร
3. นักเรียนคนที่ 6-10 คุณเห็นคนซื้ออาหารที่ร้านค้าอยู่สองคน คุณไม่สนใจที่จะต่อคิวเขา เพราะคุณชอบแสดงว่าคุณเก่งที่ลัดคิวคนอื่นได้ คุณรู้แต่ว่าคุณต้องสั่งเสียงดัง ๆ และเร่งแม่ค้าอะไรที่คุณทำให้แย่งคนอื่นได้เร็ว คุณก็จะรีบทำทันทีโดยไม่สนใจความรู้สึกนึกคิดของใคร

(หมายเหตุ แจกบทบาทให้นักเรียนคนที่ 6-10 เป็นบทบาทเดียวกัน)

3. บทบาทของนักเรียนผู้ซื้ออาหารกลุ่มที่ 2

นักเรียนคนที่ 1-10 คุณแสดงเป็นนักเรียนที่รู้จักกฎระเบียบวินัยของโรงเรียน คุณชอบที่จะประพฤติปฏิบัติตามกฎระเบียบวินัยเพื่อให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ดังนั้นคุณจึงไปต่อคิวซื้ออาหารและสั่งอาหารอย่างสุภาพเรียบร้อย

(หมายเหตุ แจกบทบาทให้นักเรียนคนที่ 1-10 เป็นบทบาทเดียวกัน)

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

1. ขั้นเตรียมการ

ครูกำหนดสถานการณ์ บทบาทสมมติ และจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้

2. ขั้นการสอน

- 2.1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ครูบรรยายสถานการณ์ประกอบกับการให้นักเรียนจัดสถานที่ให้เป็นไปตามสถานการณ์ที่กำหนด

2.2 ขั้นตอนกิจกรรม

2.2.1 ครูขออาสาสมัคร นักเรียนให้เป็นผู้แสดง 21 คน สมาชิกที่เหลือเป็นผู้สังเกตการณ์ ครูแจกเอกสารกำหนดบทบาทและแบบสังเกตการณ์ให้นักเรียน แล้วครูให้นักเรียนแสดงกลุ่มละ 10 - 15 นาที

2.2.2 เมื่อกำหนดผู้แสดงและผู้สังเกตการณ์ได้แล้ว ครูให้คำแนะนำแก่ผู้แสดงและผู้สังเกตการณ์ตามข้อกำหนดต่อไปนี้

2.2.2.1 ให้ผู้แสดงทุกคนเก็บบทบาทของตนเป็นความลับ

2.2.2.2 ให้ผู้แสดงเป็นนักเรียนที่ซื้ออาหารกลุ่มที่ 1

ออกมาแสดงก่อน เมื่อเสร็จแล้ว จึงให้กลุ่มที่ 2 ออกมาแสดง

2.2.2.3 ให้ผู้สังเกตการณ์ออกมาขณะที่ผู้แสดงกำลังทำความเข้าใจกับบทบาทของตน

2.2.2.4 ให้ผู้แสดงสวมบทบาทสมมุติตามบทบาทที่ตนได้รับให้สมจริงที่สุด

3. ขั้นวิเคราะห์และอภิปรายผล

3.1 ครูจัดกลุ่มนักเรียนเป็น 5 กลุ่ม กลุ่มละ 10 คน ให้นักเรียนอภิปรายและสรุปตามหัวข้อต่อไปนี้

3.1.1 ถ้านักเรียนเป็นผู้ขายอาหารนักเรียนอยากให้ผู้ที่ซื้อปฏิบัติตามแบบผู้ซื้อกลุ่มที่ 1 หรือกลุ่มที่ 2 เพราะเหตุใด

3.1.2 ถ้าทุกคนปฏิบัติตามใจตนเอง ต้องการผลประโยชน์ของตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผู้อื่น จะเกิดผลอย่างไรต่อสมาชิกในสังคม

3.1.3 ให้นักเรียนยกตัวอย่างพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มที่แสดงให้เห็นว่าบุคคลใดเป็นผู้มีวินัยต่อตนเอง และมีวินัยต่อสังคม

3.1.4 ให้นักเรียนยกตัวอย่างถึงผลดีของการเป็นผู้มีระเบียบวินัย และผลเสียของการไม่รู้จักระเบียบวินัย

3.1.5 การที่สังคมประกอบด้วยสมาชิกที่รู้จักรักษาระเบียบวินัย จะก่อให้เกิดผลดีแก่สังคมนั้น ๆ อย่างไร และในทางตรงกันข้าม ถ้าสังคมใดประกอบด้วยสมาชิกที่ขาดระเบียบวินัย จะก่อให้เกิดผลเสียแก่สังคมนั้นอย่างไร

3.1.6 ให้นักเรียนอภิปรายสรุป ความหมายของความมีระเบียบวินัย จากพฤติกรรมที่ได้จากการแสดงบทบาทสมมติ

4. ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุป

4.1 ครูให้นักเรียนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกฎระเบียบวินัยในโรงเรียน พร้อมทั้งเสนอแนะว่ากฎระเบียบต่าง ๆ ใช้อย่างไรไม่ได้ผลหรือไม่ได้ผลดี เป็นเพราะมีข้อบกพร่องหรือข้อใดอย่างไร ที่โรงเรียนควรจะต้องพิจารณา

4.2 ครูให้นักเรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยเล่าประสบการณ์ของตนเกี่ยวกับผลดีของการรู้จักรักษาระเบียบวินัยและผลเสียของการไม่รู้จักรักษาระเบียบวินัยที่เกิดขึ้นกับตนเอง หรือบุคคลอื่นที่ตนพบเห็น

แบบบันทึกสังเกตการณ์

ข้อกำหนด

ให้ผู้สังเกตการณ์คอยสังเกตผู้แสดงและบันทึกผลการสังเกต ดังรายการต่อไปนี้

1. มีผู้แสดงไม่เคารพกติกาในการแสดงหรือไม่

☐ มี

☐ ไม่มี

ถ้ามีเป็นจำนวน..... คน พฤติกรรมที่ไม่เคารพกติกา ได้แก่.....

.....

.....

2. การแสดงบทบาทสมมติเรื่องนี้ควรตั้งชื่อว่า.....

3. ถ้านักเรียนเป็นผู้ขายอาหาร นักเรียนอยากให้ผู้ซื้ออาหารปฏิบัติตามแบบนักเรียน
กลุ่มที่ 1 หรือกลุ่มที่ 2

☐ กลุ่มที่ 1

☐ กลุ่มที่ 2

4. นักเรียนมักจะประพฤติตนในการซื้ออาหารตามแบบกลุ่มที่ 1 หรือกลุ่มที่ 2

☐ กลุ่มที่ 1

☐ กลุ่มที่ 2

5. นักเรียนได้ข้อคิดอะไรบ้างจากการสังเกตการณ์การแสดงบทบาทสมมติครั้งนี้

1.....

2.....

3.....

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ นางสาวสมศิริ ปลื้มจิตต์

เกิดวันที่ 9 ตุลาคม พุทธศักราช 2497

ที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 41 ซอยกรุงแมน ถนนกรุงเกษม ต.มหานาค

เขตป้อมปราบฯ กรุงเทพมหานคร 10100

สถานที่ทำงานปัจจุบัน โรงเรียนสตรีวิทยา ถนนราชดำเนิน

เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200

ประวัติการศึกษา

ปี พ.ศ. 2511 จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 โรงเรียนสันติราษฎร์บำรุง
ถนนพญาไท กรุงเทพมหานคร

ปี พ.ศ. 2516 จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเบญจมราชูทิศ
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

ปี พ.ศ. 2520 จบปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.บ.)
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน

ปี พ.ศ. 2534 จบปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.)
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเหตุผลเชิงจริยธรรมในการสอนจริยธรรม
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ
กับการสอนตามคู่มือครู

บทคัดย่อ

ของ

สมศิริ ปลื้มจิตต์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการมัธยมศึกษา

เมษายน 2534

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเหตุผลเชิงจริยธรรมในการสอนจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยการสอนโดยใช้บทบาทสมมุติกับการสอนตามคู่มือครู

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสตรีวิทยา เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2533 จำนวน 100 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 50 คน และกลุ่มควบคุม 50 คน กลุ่มทดลองได้รับการสอนโดยใช้บทบาทสมมุติ และกลุ่มควบคุมได้รับการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ ใช้เวลาในการทดลองกลุ่มละ 14 คาบ คาบละ 50 นาทีเท่ากัน ในเนื้อหาเดียวกัน ดำเนินการวิจัยโดยใช้แบบแผนการวิจัยแบบสุ่มกลุ่ม-สอบก่อน-สอบหลัง (Randomized Control Group Pretest Posttest Design)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา (ค่าความเชื่อมั่น .7667) และแบบสอบถามการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม (ค่าความเชื่อมั่น .7125) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ t-test

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจริยธรรมของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของกลุ่มทดลองก่อนสอนและหลังสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

A COMPARATIVE STUDY OF MATHAYOM SUKSA II STUDENTS' ACHIEVEMENT
AND MORAL REASONING IN LEARNING ETHICS THROUGH THE USE OF
ROLE PLAY AND THROUGH THE METHOD IN THE TEACHER'S MANUAL

AN ABSTRACT

BY

SOMSIRI PLOUMCHITT

Presented in partial fulfillment of the requirements for
the Master of Education degree in Secondary Education
at Srinakharinwirot University

April 1991

The purpose of this research was to compare Mathayom Suksa 11 Students' academic and moral reasoning in learning Ethics Through the use of Role Play and Through the method in teacher's Manual

The samples were the 100 Mathayom Suksa 11 Students in Strividhaya School, Samalpru District, Bangkok Province during the second semester of the 1990 academic year this sample was simple randomized and divided into 50 students of Experimental group taught through the use of Role Play and 50 students of control group taught through the method in teacher's Manual. It took group 14 periods which lasted 50 minutes each to study the same content. The research design of this experiment was randomized control group Pretest - Posttest.

The learning achievement test, (reliability = .7667) and the Moral Reasoning Test (reliability = .7125) were used in this study. The t-test was used for data analysis.

The finding revealed that the learning achievement between the experimental and control group was not significant difference. The Moral Reasoning between the experimental and control group was significantly different at .01 level and the moral reasoning pretest-posttest in the experimental group was significantly different at .01 level.